

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE - SURİYE KRİZİNDE
TÜRK MEDYASININ TAVRI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhlis TEMEL

Nisan 2014

ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE - SURİYE KRİZİNDE

TÜRK MEDYASININ TAVRI

Muhlis TEMEL

Uluslararası ilişkiler ve Küreselleşme Programı'nda Yüksek Lisans
için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla
Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne
teslim edilmiştir.

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

Nisan 2014

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE - SURİYE KRİZİNDE
TÜRK MEDYASININ TAVRI

Muhlis TEMEL

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

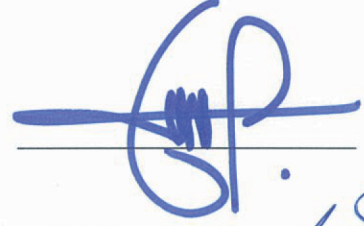
ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE SURİYE KRİZİNDE

TÜRK MEDYASININ TAVRI

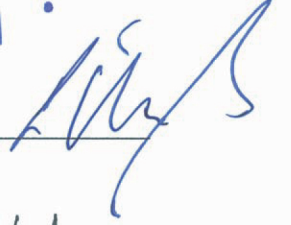
Muhlis TEMEL

ONAYLAYANLAR:

Doç.Dr. Serhat Güvenc
(Unvan ve Ad) (Danışman) (Üniversite)

Yrd.Doç.Dr. İbrahim Mazlum Marmara Üniversitesi
(Unvan ve Ad) (Üniversite)

Doç.Dr. Mehmet Gelikpala Kadir Has Üniversitesi
(Unvan ve Ad) (Üniversite)

ONAY TARİHİ: 14/04/2014

“Ben, Muhlis TEMEL, bu Yüksek Lisans sunulan çalışmanın şahsıma ait olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntıların kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.”

Muhlis TEMEL

ÖZET

ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE SURİYE KRİZİNDE

TÜRK MEDYASININ TAVRI

Muhlis TEMEL

Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Ana Bilim dalı, Yüksek lisans Tezi

Doç. Dr. Serhat GÜVENÇ

Nisan 2014

Uluslararası ilişkilerde devletlerin dış politika kararlarında kamuoyu desteğini almaları önemlidir. İktidarlar, dış politika kararlarında kamuoyunun desteğini alabilmek adına sık sık propaganda yoluna başvururlar. Propagandanın temel aracı ise medyadır. Medya için geniş kitleleri etkileyen dış politika haberlerinde, milliyetçilikten bağımsız, tarafsız yayıncılık yapması oldukça güçtür. Haber medyası dış politika haberlerinde iktidarın söylemlerini ön planda tutmaktadır. Araştırmamızda dış politika krizlerine örnek olarak verilen Türkiye ve Suriye arasında yaşanan uçak ve helikopter olayları 2012 (Haziran) tiraj sayılarına göre ilk on gazetenin birinci sayfalarında içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında medya, Türk jetinin Suriye tarafından düşürülme olayını sonuçlar üzerinden değerlendirerek “mağdur ama güçlü Türkiye” mesajını kamuoyuna iletmiştir. Türkiye tarafından düşürülen Suriye helikopter krizinde ise medya olayın sebeplerini ön plana çıkararak “mağdur, intikamını alan Türkiye” profili çizmiştir. Bu mesajlarla Türkiye’nin Suriye sorununda kamuoyunun daha sert politikalar izlenmesine razı edilmesinde medyanın etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Suriye, Medya, Kriz, Milliyetçilik*

ABSTRACT

TURKISH MEDIA ATTITUDE

IN THE TURKISH SYRIAN CRISIS AFTER THE ARAB SPRING

Muhlis Temel

Home Of The Department Of International Relations And Globalization, Master
Thesis

Doç. Dr. Serhat Güvenç

April 2014

In international relations, it is significant for countries to have support of public opinion in foreign policy decisions. The government parties frequently refer to propaganda in obtaining public opinion support in foreign policy decisions. The main instrument of propaganda is media. It is quite difficult for media to broadcast objectively and independently from nationalism in foreign policy news. News media prioritise the discourses of government party in foreign policy news. In our research, fighter jet and attack helicopter affairs between Turkey and Syria which are shown as examples of foreign policy crises are analysed by content analysis method in the headlines of the first ten newspapers in terms of 2012 circulation rates. In the light of acquired data, media delivered “victim but powerful Turkey” message to public opinion by interpreting Turkish fighter jet’s being hit by Syria via the results. In the crisis of the Syrian attack helicopter hit by Turkey, the media made the impression of “victim, avenging Turkey” by bringing the results of the event into the agenda. With these messages, it is observed that the media has an effect on persuading public opinion in following harsher politics in Turkey’s Syria issue.

Keywords: *Turkey, Syria, Media, Crisis; Nationalism*

TEŞEKKÜR

Bu araştırmam sırasında beni her zaman yüreklendiren, araştırmanın yazım aşamasında ve nihayete ermesinde en büyük katkıyı yapan, her zaman Őükranla anacak olduğum ve öğrencisi olmaktan Őeref duyduğum danışmanım Sayın Doç. Dr. Serhat GÜVENÇ'e, öneri ve eleştirileriyle yardımlarını gördüğüm hocalarıma, maddi, manevi katkılarını benden hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan kıymetli aileme, bu araştırmanın başından beri yanımda olan ve büyük destek sağlayan sevgili eşim Sayın Başak Temel'e ve kıymetli ailesine teŐekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİNE KISA BAKIŞ.	7
1.2 Rızanın İmalatı.....	8
1.2.1 Kitle Medyasının Büyüklüğü Ve Kar Yönetimi.....	10
1.2.2 İş Yapmak İçin Reklamcılık Ruhsatı.....	10
1.2.3 Kitle Medyasının Haber Kaynakları.....	11
1.2.4 Tepki Üretimi Ve Zorlayıcılar.....	11
1.2.5 Bir Denetim Mekanizması Olarak Antikomünizm.....	12
1.3 CNN Etkisi.....	12
1.4 AKP İktidarı Ve Türk Medyası.....	14

II. BÖLÜM

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK DIŞ POLİTİKASI	22
2.1.Soğuk Savaş Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bakış.....	22
2.2.Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası	23
2.3. AKP Dış Politika Teorisi: Stratejik Derinlik	29
2.3.1 Stratejik Derinlik “Türkiye’nin Uluslararası Konumu”	30
2.3.2.Komşularla Sıfır Sorun	32
2.3.3.Ekonomik Bağımlılık	33
2.3.4.Proaktif ve Aksiyoner Dış Politika	34
2.3.5.Ritmik Diplomasi	34

III. BÖLÜM

3. TÜRKİYE- SURİYE İLİŞKİLERİ VE ARAP BAHARI	37
3.1 AKP Öncesi Türkiye’nin Suriye Dış Politikasına Bakış	37
3.2 Arap Baharı Öncesi AKP Dönemi Türkiye-Suriye İlişkilerinde Diplomasi Alanındaki Gelişmeler	39
3.3. Arap Baharı	44
3.4. Arap Baharı İle Birlikte Değişen Türkiye - Suriye İlişkileri	46

IV. BÖLÜM

4. TÜRK BASININDA TÜRK JETİNİN DÜŞÜRÜLMESİ OLAYI	53
4.1. 22 Haziran 2012 Tarihinde Türk Savaş Uçağının Suriye Tarafından Düşürülmesi	53
4.1.1 Türkiye’nin Türk Savaş Uçağının Düşürülmesi İle İlgili Görüşleri	54

4.1.2 Türk Genelkurmay Başkanlığı'nın Konu İle İlgili Açıklaması	55
4.1.3 Suriye'nin Türk Savaş Uçağının Düşürme Olayı ile ilgili Görüşleri.....	58
4.2 Türk Basınında Türk Jetinin Düşürülmesi	60
4.2.1. <i>Habertürk</i>	60
4.2.2. <i>Hürriyet</i>	63
4.2.3. <i>Milliyet</i>	65
4.2.4 <i>Posta</i>	69
4.2.5. <i>Sabah</i>	74
4.2.6. <i>Sözcü</i>	77
4.2.7. <i>Star</i>	81
4.2.8. <i>Takvim</i>	84
4.2.9. <i>Türkiye</i>	87
4.2.10. <i>Zaman</i>	91

V. BÖLÜM

5. SURİYE HELİKOPTERİNİN DÜŞÜRÜLMESİNİN TÜRK BASININA YANSIMALARI	94
5.1. Suriye Helikopterin Düşürülmesi Olayı.....	94
5.2. Türk Basınında Suriye Helikopterin Düşürülmesi	96
5.2.1. <i>Zaman</i>	96
5.2.2. <i>Türkiye</i>	97
5.2.3. <i>Takvim</i>	98
5.2.4. <i>Star</i>	99

5.2.5. <i>Sözcü</i>	100
5.2.6. <i>Sabah</i>	101
5.2.7. <i>Posta</i>	102
5.2.8. <i>Milliyet</i>	103
5.2.9. <i>Hürriyet</i>	104
5.2.10. <i>Habertürk</i>	105

VI. BÖLÜM

SONUÇ	107
KAYNAKÇA	118
EK 1	135
EK 2	136

TABLO LİSTESİ

Tablo-I- 1990-2002 Dışışleri Bakanları ve Görev Süreleri.....	25
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1 Gazetecilerin karşı karşıya kaldığı sorunları gösteren grafik.....	17
Şekil-2 Sizce Son Dönemde Türk Dış Politikası'nın Öncelikli Gündem Maddesi Nedir?..	18
Şekil-3 Sizce En Çok Hangi Ülke Veya Ülkeler Türkiye'ye Tehdit Oluşturmaktadır?.....	19
Şekil-4 Türkiye'nin Suriye'deki Son Gelişmeler Karşısında İzlediği Politikaları Başarılı Buluyor Musunuz?	19
Şekil-5 Sizce Türkiye Suriye'ye Yönelik Nasıl Bir Politika İzlemelidir?	20
Şekil-6 Sizce Hangi Durumda Uluslararası Güçler Tarafından Suriye'ye Yönelik Silahlı Bir Müdahale Kabul Edilebilir?	20
Şekil-7- Türk Jetinin Radar İzi.....	57
Şekil-8- Suriye Helikopterinin Radar İzi.....	95

KISALTMALAR

AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BİK	Basın İlan Kurumu
BM	Birleşmiş Milletler Örgütü
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
IMF	Uluslararası Para Fonu
İKÖ	İslam Konferansı Örgütü
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SANA	Suriye Haber Ajansı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler; devletlerarası ve devletler üstü örgütlerle diğer uluslararası sistemin aktörlerinin davranış biçimlerini anlamaya, açıklamaya çalışır. Uluslararası sistemin aktörlerinin birbirleri ile olan yapısal ilişkilerini tanımlamaya çalışan devletler üstü sistem, bu aktörlerin davranışları hakkında tahminde bulunur (Aydın 1997). Uluslararası ilişkiler, sistemli olarak devletlerin diğer devletler ve devletler üstü örgütlerle olan ilişkilerindeki davranışlarını incelemesinin yanı sıra küreselleşme ile birlikte etkinliklerini arttıran ve uluslararası sistemin diğer oyuncularını haline gelen hükümetler dışı sivil toplum kuruluşları, çok uluslu şirketler gibi devlet dışı aktörleri de inceleme alanına dâhil eder. Çeşitli aktörleri barındıran uluslararası sistem anarşik bir yapıya sahiptir. Burada kullanılan anarşi kelimesi Türkiye’de yaygın olarak kullanıldığı gibi kanunsuzluk, kaos anlamında değil, uluslararası sistemde “resmi” bir sistemin olmadığını ifadesi olarak kullanılmıştır (Brown ve Ainley 2008).

Resmi sistemin olmadığı uluslararası arenada devletlerin kaygıları güvenlik üzerine yoğunlaşmıştır. Güvenlik kavramı, “Varlığını koruma ve sürdürme” amacı taşıyan her davranış biçiminin içinde vardır (Dedeoğlu 2003). Bireyin topluma katılarak kendi güvenliğini sağlama yetkisini siyasal otoriteye devrettiği devletler anarşik bir sistemde güvenliklerini sağlamak adına güç ve diplomasi araçlarını kullanırlar. Devletlerin otoritesini kullanma yetkisine sahip olan hükümetlerse ürettikleri politikanın meşruiyeti için halk desteğine ihtiyaç duyarlar. Demokratik rejimlerde bireyin kendisini yönetme yetkisini verdiği hükümetlerin icraatlarında halkın onayını alması kaçınılmazdır. Halk desteğinin hükümet politikalarına meşruiyet kazandırmadaki önemini bilen iktidarlar, propagandaları aracılığı ile toplumun kendi politikalarını benimsemesini ve desteklemesini sağlamaya çalışmışlardır. Bir kişi ya da bir kuruluşu benimsetmek veya bir fikri toplumca kabul edilmesini sağlamak adına çeşitli araçlarla yapılan faaliyetler olarak, propagandayı tanımlamak mümkündür (Baltacı ve Eke 2012).

Propagandanın temel aracı medyadır. “Medya; kitlelere mesajlar göndererek onları olaylardan haberdar eden, halkın bilgilendirilmesinde,

eğitilmesinde ve toplumsal sorunlar üzerinde tartişma platformları oluşturan gazete, dergi, televizyon, radyo, internet gibi kitle iletişimini sağlayan araçlar toplamına verilen isimdir” (Türk 2014:1). Medya kamuoyuna sürekli olarak mesaj ileten bir araçtır. Teknolojinin gelişmesi medyada da kendini göstermiş ve medya daha geniş kitlelere daha az bir sürede ulaşabilir olmuştur. Demokratik rejimlerde haber medyasının sahip olması gereken işlevsel gücü, kamusal haberlerle yasama, yürütme ve yargı erkini denetleyen dördüncü g olmasındır. “Medya siyasi aktörlerden biri, dolayısıyla da kamusal alanın düzenlenmesinde söz sahibi bir unsurdur. Kamusal alan devletin, tebaasını hiç sayarak tek düzenleyici g olarak varlığını sürdürmesini engellemiş ve hatırı sayılır bir kontrol aracı olmuştur” (Taşçı 1996: 784).

Modern toplumun gelişmesi ile bireyci tüketim toplumunun inşasının alışla gelmiş siyasi kalıpları kırdığı günümüzde, siyasi tercihler enformasyonunun sunma mekanizması, medyadır (Heywood 2006). Teknolojik gelişmelerin de katkısı ile evlerimizin oturma odasına kadar giren medya günün her saatinde kişiye mesaj ileten bir araç olarak insanların hayatlarına nüfuz etmeye başlamıştır. Yoğun olarak orta sınıfa hitap eden reklamlar, yarişmalar ve eğlence programları bireylerin tüketim kültürünü aşılamaktadır (Dağtaş 2006). Tüketim endüstrisinin büyümesi ile reklamcılık sektörünün gelişmesine neden olmuştur. Daha önce sadece satışlarıyla maliyetlerini karşılayan medya sektöründe reklam pastasından büyük pay alan gazetelerin rekabette ne geçerek, sadece satışları ile maliyetlerini çıkarmak zorunda kalan ve genellikle işçi ve sosyal demokratlara hitap eden gazeteleri saf dışı bırakmıştır. Ayrıca büyüyen medya sektörüne diğer sektörlerde faaliyet gösteren holdinglerin girmesi ve medya sektörüne büyük kaynaklar aktarmaları rekabette eşitsizlik yaratan bir diğer nedendir (Chomsky ve Herman 2006).

İktidar-Sermaye-Medya'nın karmaşık ilişkisini anlamlandırılacak çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu modellerin başında “Hâkim İdeoloji Kuramı” gelmektedir. Bu modeli savunanlar, medyayı ekonomik, siyasi ve sosyal gruplarda yer alan seçkin grubunun çıkarları doğrultusunda çalışmakta olduğunu iddia ederler. Kuramın özünde medya yaptığı yayınlarla bir bilinç endüstrisi kurarak seçkin sınıfın isteklerine itaat edecek ve siyasi olarak karşı çıkmayacak halk kitlelerini oluşturmaktır (Heywood 2006). Antonio Gramsci,

gibi kuramcılar hâkim ideoloji modelini Marksist teori çerçevesinde ele alırlar. Bu kuramcılara göre medyanın kendisine kaynak aktaran sermaye gruplarına hizmet ettiği medya patronlarının çıkarları doğrultusunda burjuvaziyi pompalayarak son tahlilde kapitalizmin hayatını devam ettirmesini amaçladığını söylerler (Yaylagil 2008). Hakim ideoloji kuramına bir katkıyı da Noam Chomsky ve Ed Herman yapmıştır “Propaganda Modeli” olarak sundukları modelde Sermaye-İktidar-Medya kartelinin topluma hangi mesajın iletceği konusunda beş filtrenin kullanıldığını ileri sürerler. Bu filtreler aracılığı ile nelerin haber yapıp, nelerin yapılmayacağına karar verilir (Chomsky ve Herman 2006). Bu kuramların karşısında “Çoğulculuk kuramı” ve “CNN Etkisi” teorisi bulunmaktadır. Çoğulculuk kuramına göre ise, medyanın çokluğu ve çeşitliliği sebebiyle bir siyaset pazarı olduğu ve medyanın salt amacının “vatandaş bilgilendirmek” olduğu iddiası yatar (Heywood 2006). “CNN Etkisi” teorisi ise karar alıcıların medyayı şekillendirdiği görüşüne karşı çıkarak medyanın yaptığı haber ve yayınlarla toplumda acıma duygusu gibi hisler uyandırdığını iddia eder. Toplumun bu hislerini tepkiye dönüştürmesine karar yapıp kayıtsız kalamaz ve politikalarını bu yönde şekillendirmek zorunda kalırlar (Robinson 2002).

Medya-Siyaset-Sermaye üçgeninin karmaşık ilişkilerinin yanı sıra birden fazla gazete veya televizyonu olan holdinglerin yol açtığı “çapraz mülkiyet” olarak ifade edilen edinimleri medyanın çok sesliliğini azalttığı iddia edilmektedir. İç politikada ana akım medyanın özellikle patron, iktidar ile ilişkileri birçok araştırmanın konusu olmuştur. Ana akım medyanın dışındaki medyanın gerek ekonomik yetersizliği gerekse bilgiye ulaşım açısından ana akım medyaya bağımlı olması bir diğer dezavantajlı durumdur. İktidar karşıtı medyanın çok sesliliğe katkısı oldukça sınırlıdır. İktidarın yasalar ve medyayı denetlemekle görevli kurumlar aracılığı medyayı kontrol çabası muhalif medyanın özgür habercilik alanını kısıtlamıştır. Zaman zaman hükümet aleyhtarı haberlerin gündeme otursa bile nihayetinde başta patronaj ve iktidar ilişkileri ile bu haberlerin ana akım medya tarafından unutturulduğu ve gündemin değiştirildiği iddiaları oldukça yaygındır (Chomsky ve Herman 2006).

Dış politika haberlerinde, konu ne kadar geniş tabanlıysa ya da duyarlılığın yüksek olduğu bir tema işleniyorsa tarafsız habercilik o kadar az olmakta, habercilik daha çok kamuoyu oluşturma, milliyetçi duygularının yüksek sesle ifade edilmesi bağlamında ele alınmaktadır. Bu sebeple Politika–Medya ilişkisi günümüzde artan yoğunlukta devam etmektedir. Medyanın kitleler üzerindeki etkileme ve yönlendirme gücü Politika – Medya ilişkisinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle dış politika da bu birliktelik daha da özel bir hal almaktadır. “Medya kuruluşları çok önemli kriz durumları dışında rutin dış politika alanına ilişkin haberlere bültenlerinde veya sayfalarında genelde yer vermemektedir. Dış politika alanına ilişkin bir sorunun iç politikayı da yakından ilgilendirmesi durumunda (yakın savaş tehdidi gibi) hem medya hem de kamuoyunun mevcut ilgisizliği azalmakta, medyanın ve de kamuoyunun gündemi dış politika alanına odaklanmaktadır” (Bayram 2011:1).

Araştırmamızın amacı; Medyanın iç politikadaki hükümet yanlısı veya karşıtı ya da fırsatçı yaklaşımlarının uluslararası krizlerde farklılaşp farklılaşmadığını anlamaktır. Araştırma, iç politikada ideolojik veya yönetsel ayrılıklar medya ve siyaset arasında çatışmaya neden olmasına karşın, dış politika krizlerinde genel olarak medyanın milliyetçiliği ön plana çıkaran bir yaklaşım sergilediği fikri ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşabilmek adına Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) dış politika dönemi seçilmiştir. Her dönemde yaşanan fakat AKP iktidarı döneminde keskinleştiği ileri sürülen “Hükümete yakın medya”, “Hükümete karşı medya” kutuplaşmasının haberlere yansımaları ve haber okumalarında okuyucuya iletilen mesajlardaki derin farklılıklar bu dönemde oldukça belirginleşmiştir (Çopur 2011).

Araştırmamızın varsayımı; dış politika krizlerinde medyanın iç politikadaki çeşitliliğinden sıyrılarak krizi milliyetçilik fikri ile ele alır. Olayların neden ve sonuçlarını okuyucu ve izleyicilere aktarırken objektif anlayıştan çok subjektif bir anlayış içersinde olur. Medya dış politika krizlerinde hükümetin açıklamalarını doğru olarak kabul edip bu açıklamaların doğrultusunda okuyucu ve izleyicisine mesajlar iletir. Ana akım medya dış haber stratejilerini hükümet söylemleri üzerinde geliştirir. İç politikada iktidara

muhafif medya uluslararası krizlerde muhafif kimliğinin dışında milliyetçi bir tavır sergileyerek hükümete dolaylı olarak destek verir.

Araştırmanın yöntemi; araştırmanın amacına uygun olarak varsayımlarımızı test edebilmek adına, AKP döneminde Arap Baharı sonrası Suriye ile yaşanan uçak ve helikopter krizi ele alınmıştır. Bu iki olayın seçilmesindeki ana neden her iki olayında nedenlerinin, sonuçlarının ve aktörlerinin aynı olmasıdır. Bu iki olay arasındaki tek değişken saldıran ve saldırılan aktörler yer değiştirmiştir. Araştırmamızın varsayımlarını test edebilmek adına iki örnek olayın 2012 (Haziran) tiraj sayılarına göre sıralanan ilk on ulusal yayın yapan gazetenin birinci sayfalarında nasıl ele alındığı, içerik analizi yöntemi ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmamız altı bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde medya ve siyaset kuramlarına değinilmiştir. Medya-Siyaset ilişkilerinin dayandığı temel noktalar bu bölümde tartışılmıştır. Kitle iletişim üzerine kuramlarından “Hakim İdeoloji Kuramı”nı temsilen “Rızanın İmalatı” kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu teoriye karşılık ileri sürülen “CNN Etkisi” teorisi bu bölümde ele alınmıştır. AKP dönemi Medya-İktidar ilişkileri yine bu bölümde konu edilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde günümüz Türk dış politikasını anlamak adına kısaca AKP öncesi Türk dış politikasına değinilmiştir. AKP’nin iktidara gelmesi ile ortaya konan “Stratejik Derinlik” kavramı bu bölümde ana hatları ile ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde AKP dönemi öncesi Türkiye-Suriye ilişkilerine kısaca değinilmiştir. 1998 yılı ile başlayan ilişkilerin iyi yönlü gelişmesi bu bölümde aktarılmıştır. AKP dönemi Türkiye ve Suriye arasındaki giderek artan işbirliği ikili anlaşmalar ve ortak komite ve konseyler gibi işbirliğinin yoğunlaşması bu bölümde ele alınmıştır. Arap Baharı ile başlayan Suriye’deki protesto hareketleri ve Suriye hükümetinin bu hareketler karşındaki tutumuna karşın Türkiye’nin tepkisi bu bölümde incelenen konulardır. 2011-2013 arasında gerçekleşen ve iki ülke arasında kriz boyutunda olan olay ve gelişmeler yine bu bölümde kısaca aktarılmıştır.

Araştırmanın dördüncü ve beşinci bölümlerinde Türkiye ve Suriye arasında yaşanan uçak ve helikopter krizlerinin Türk gazetelerinin birinci sayfalarına nasıl yansıdığı incelenmiştir. Araştırma kapsamı daraltmak adına ilk krizin yaşandığı ay olan haziran (2012) ayında Basın ve İlan Kurumu'nun verilerine göre aylık tirajı en yüksek olan ilk on gazete seçilmiştir. (Ek-2) Her iki kriz de ayrı olarak gazetelerin birinci sayfalarında nasıl ele alındıkları incelenmiştir. Manşet, üst manşet, spot, üst spot, alt spot, birinci sayfalardaki köşe yazıları veya iç sayfalardaki köşe yazılarının birinci sayfalardaki atıflar içerik analizi yöntemi ile incelenmiş milliyetçilik algısını veren cümleler tespit edilmiştir. Krizlerin gazetelerin birinci sayfalarında yer alan görselleri tespit edilmiş yapılan çizimlere de yer verilmiştir.

Araştırmanın altıncı bölümünde sonuç kısmı yer almaktadır dördüncü ve beşinci bölümlerde tespit edilen bulguların ışığında varsayımlarımız doğru olup olmadığı değerlendirilmiştir.

I.BÖLÜM

1. MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİNE KISA BAKIŞ

Teknolojinin gelişmesine paralel olarak kitle iletişim araçları da gelişmiş ve çeşitliliği artmıştır. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi sayesinde günümüzde çok küçük bir zaman diliminde çok büyük olaylara tanık olabilmekteyiz. İnsanlar olayların olmasından çok kısa bir süre sonra olayların neden ve sonuçları hakkında bilgi edinebilmektedirler. Matbaanın kurulmasından günümüze kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi, radyonun ve özellikle televizyonun icadı medyayı insanın günlük yaşantısının önemli bir parçası haline getirmiştir. Marshall McLuhan'ın 1967 yılında savunduğu "Global Köy" kavramı uydu ve özellikle internet sayesinde gerçekleşmiştir (Usluata 1985). Mesafelerin anlamsızlaştığı günümüzde haber medyası da bu gelişmelerden nasibini almıştır.

Haber medyası 21. yüzyılda birçok olayda aktif rol oynamıştır. Bolşevik devriminde işçilerin örgütlenmesinde ve mücadelesinde *Pravda Gazetesi*'nin etkin rolü birçok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin yaşadığı savaşlarda kendisini meşru gösterme propagandasını yaparken medyayı oldukça etkin kullanmıştır. II. Dünya Savaş'ında Hitler, toplumu savaşa kanalize etmede ve politikalarını meşrulaştırma adına "Propaganda Bakanlığı" kurmuş ve medyayı güçlü bir şekilde kullanmıştır. Haber medyasının toplumları etkilemesi ve bir propaganda aracı olarak işlev görmesinin önemi giderek artmıştır. Kitlelerin daha hızlı iletişim kurmalarına imkân veren teknolojik gelişmelerle medyanın uluslararası ilişkilerde güç merkezlerinden biri haline geldiği varsayılmaktadır. Soğuk Savaş sonrası küresel dengelerin değişmesi medya ile birlikte küresel şirketler, hükümetler dışı sivil toplum örgütleri, çeşitli hükümetler arası birliklerinin önemini ve gücünü arttırmıştır. Hükümetler dışı, unsurların gücünü artırması, yeni iktidar ilişkilerinin doğmasına ve şekillenmesine neden olmuştur. Küreselleşen dünya da ise "Güç bir döngü şeklinde işler asla burada ya da orada bulunmaz, asla birinin elinde değildir"(Foucault 1980: 98). Ulusal

ve uluslararası güç odakları arasında ise karşılıklı çıkar ilişkileri hâkimdir. Yeni düzende güç tekel olarak birinin veya bir kurumun elinde değildir. Güç kurumlar arasında gelip giden bir durumdur. Güç odakları kabul edilen birey ve kurumlar hem güce boyun eğer hem de gücü kullanırlar (Candan 2013). Medya bu güç odaklarından biri olarak gücün dolaşım ağında bir kavşak noktasıdır. Medya hem diğer güç aktörlerin üzerinde baskı oluştururken aynı zamanda bu aktörlerin baskılarına boyun eğebilmektedir. Medya ve diğer güç odakları arasındaki karmaşık ilişkiyi açıklayan teorilerin başında “Rızanın İmalatı” ve “CNN Etkisi” gelmektedir.

1.2 Rızanın İmalatı

“Yasama-yürütme ve yargının yani üç kuvvetin, kamu adına eleştirilmesi hatta denetlenmesi amacıyla “dördüncü kuvvet” olma işlevini kaybeden medya artık devletin ideolojik aygıtı olarak egemen ideolojinin yeniden üretilmesi, meşrulaşması ve rızanın üretimi için çalışmaktadır”(İnceoğlu 2012: 38).

“Rızanın İmalatı” kavramını ilk olarak ABD’li gazeteci ve Creel komisyonu üyesi Walter Lippman, 1922 yılında yayınladığı “Public Opinion” adlı kitabında kullanmıştır (Chomsky 2013). Rızanın imalatı kavramını Noam Chomsky ve Edward Herman geliştirmiştir. Chomsky ve Herman’ın beraber kaleme aldıkları “Rızanın İmalatı” adlı kitapta temel olarak rızanın imalatı kavramı, devletin sermaye ile işbirliği içinde, toplumun faydasına olmayacak işleri toplumun rıza göstermesini sağlamak ve kapitalist demokrasilerde yumuşak güç içinde insanların uysallaştırılarak oy haklarını, seçkin azınlığın istek ve arzularına göre kullanması olarak açıklanır. Chomsky ve Herman’a göre insanların istemedikleri “şeyin” ister hale gelebilmeleri ve toplumun normal şartlarda kabul etmeyecekleri durumlara rıza göstermelerini sağlamak, toplu bir bilinç kontrolü ile mümkün olur. Devlet ve sermaye bilinç kontrolünü ise medya aracılığı ile yürütür (Chomsky 2013). İki yazara göre medya, “Kendisini denetleyen ve finanse eden güçlü toplumsal grupların çıkarlarına hizmet eder ve onların lehine propaganda yapar” (Chomsky ve Herman 2006: 16). Medyanın bu hizmetini yerine getirmesi için ilk olarak kendi içinde devlet ve sermayenin çıkarlarına uygun görüşleri kaleme alan yazar ve entelektüel

grubunun oluşturulması gerekir. İktidar sahiplerinin politikalarını savunacak ve haklı gösterecek uzmanların yayınlarda çıkarılması ve yayınlarda iktidarın söylemlerine vurgu yapılması medyanın önceliğidir. Toplumun muhalifleşmesini engellemek ve gerçek politik gündemden uzak tutmak adına kitle medyası; eğlendiren, avutan programları ön plana çıkarır. Toplumun ilgisini başka konulara çekmeye çalışır. Bunun için medya grupları sportif faaliyetleri, seks skandallarını, ünlülerin hayatlarını ve sorunlarını sistemli olarak topluma sunan programları yoğun olarak yayınladılar (Chomsky 1997). Devlet ve sermaye sahipleri medya sektörüne büyük kaynak aktarır. Bu kaynak sayesinde ana akım veyahut “gündem belirleyen” olarak da belirtilen medya kuruluşları ortaya çıkar. Ana akım medya gündemi belirleyen konumundadır. Sahip olduğu geniş maddi imkânlar sayesinde habere ulaşma imkânı daha güçlüdür. Maddi kaynakları yetersiz olan medya kuruluşları ajanslar aracılığı ile ana akım medyayı takip etmek zorundadır. Chomsky ve Herman’a göre bu durum medyanın çok sesliliğinin azalmasına ve medyanın kamusal habercilik anlayışından uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Chomsky ve Herman hükümet ve küresel şirketlerin yürüttükleri sistemli ve saldırgan propaganda için gerekli olan bilginin süzgeçler aracılığı ile süzülerek hükümetlerin ve şirketlerin ortak çıkarlarına hizmet edecek haberler haline getirildiğini varsayar. Buna örnek olarak “Rızanın İmalatı” kitabında Vietnam savaşı geniş yer tutmaktadır. Kitapta ABD’nin Vietnam’ı özgürleştirme sloganı altında Vietnam’ı işgali ve Güney Vietnam’da bir hükümeti başa getirmesi Amerikan medyası tarafından, “Vietnam’ı komünist tehdidinden korumak” olarak kamuoyuna pompalanmıştır. Her iki yazara göre; Kuzey Vietnam kuvvetleri ile savaş sırasındaki sivil kayıpları ön plana çıkaran Amerikan medyası Güney Vietnam’da Amerikan B-52 bombardıman uçaklarının bombardımanlarını görmezden geldiğini savunmuştur. Kuzey Vietnam ile savaş sırasındaki kayıpların medya tarafından “Değerli Kurban” olarak görülen ve aktarıldığını öne süren Herman ve Chomsky Güney Vietnam’da Amerikan bombardımanında ölen sivil kayıpların ise gündeme getirilmediğini ve “Değersiz Kurban” muamelesi gösterildiğini iddia etmişlerdir (Chomsky ve Herman 2006).

Chomsky ve Herman'a göre propaganda; hükümet, sermaye ve medyanın çıkar ilişkilerine göre belirlenir. Propaganda modelinde medyanın neyi nasıl kullanacağına ilişkin beş temel faktör vardır. Bu temel faktörler neyin haber yapılıp yapılmayacağını, hangi haberin iktidar ve sermayenin çıkarına hizmet edip etmediğini anlamak adına bir süzgeç görevi görür. Bu faktörler haberlerin sunuluş şekillerinin anlaşılması adına bir analiz görevi görür (Chomsky ve Herman 2006). Bu beş faktör şöyle sıralanmaktadır.

1.2.1 Kitle Medyasının Büyüklüğü ve Kar Yönetimi;

Medya şirketlerinin dünyanın küreselleşmesi ile birlikte artan ölçüde çeşitli holdinglerin mülkiyeti altına girmeye başladığı gözlemlenmektedir. Sermayenin aktardığı kaynaklarla güçlenen medya diğer rakiplerini saf dışı edebilecek ve yönlendirilebilecek konuma sahip olmuştur. Özellikle Sermayenin medya sektörüne yaptığı ciddi yatırımlar “Çapraz Mülkiyeti” doğurmuştur. Bir holding şemsiyesi altında birden çok gazete, dergi veya televizyon bulunabilmektedir. Holdinglerin ana amacı ise karlılıktır. Ayrıca bu karlılığı arttırmak adına medya sahibi holdingler hükümet ve banka gibi kuruluşlarla yakın işbirliği içindedir. Bu sebeple piyasa koşullarında medya haberciliği de bu holdinglerin genel politikaları ile aynı doğrultudadır. Bu gibi holdinglere örnek vermek gerekirse çeşitli sektörlerdeki yatırımları ile bilinen General Electric, NBC'nin de aynı zamanda sahibidir.

1.2.2 İş Yapmak için Reklamcılık Ruhsatı;

Reklamcılığın bir sektör haline gelmesinden önce özellikle gazeteler satışlarıyla maliyetlerini karşılayabiliyorlardı. Reklamcılığın ortaya çıkması ve reklam pastasının adaletsiz dağılımı birçok medya kuruluşunun sektörden çekilmesine sebep olmuştur. Reklam alan medya maliyetlerinin çok altında satış yapabilmektedir. Bu sermaye gücüne sahip medya kuruluşları haberlerini kamusal habercilik anlayışından ziyade serbest piyasa koşullarında reklam veren kuruluşların seçimlerini ön plana çıkaran bir anlayışta haber politikaları yürütürler. “Medya kuruluşlarının ürünü temel olarak izleyici kitesidir. Bu

ürünün pazarı da reklam veren kuruluşlardır” (Chomsky 1997). Reklam pastasından olumsuz etkilenen genellikle işçi sınıfı medyası olmuştur. “Reklamların dağılımı satın alma gücü olan insanlara vurgu yapılarak belirlendiği için politik ayrımcılık medya da yapısal bir unsurdur. Birçok firma ideolojik düşmanlarını ve kendi çıkarlarına zarar verdiğini düşündükleri kuruluşları himaye etmeyi reddedecektir” (Chomsky ve Herman 2006: 86-87). Bu sebeple birçok işçi ve sosyal demokrat gazetesi yayın hayatına son vermiştir.

1.2.3 Kitle Medyasının Haber Kaynakları

Medyanın sürekli haber akışına ihtiyacı vardır. Yayın saatlerinin veya gazete sütunlarının dolması adına güvenilir haber akışı gereklidir. Medya kuruluşlarının her haberin olduğu yere muhabir ve kamera göndermeleri olanaksızdır. Bu sebeple güvenilir olan görülen haber kaynaklarına ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyacı sağlamada bürokrasi birinci plandadır. Bürokrasi tarafından haftalık yapılan basın toplantıları ile önemli olaylar sonrasında yapılan açıklamalar medya tarafından güvenilir kabul edilerek kamuoyuna servis edilir. Ayrıca büyük şirketlerin önemli pozisyonlarda görev yapanlardan alınan uzman görüşleri, yine güvenilir haber kaynağı kabul edilir. Hem bürokrasi hem de şirketler bu sebeple halkla ilişkiler ofisleri kurarak bu ofislerin finansmanı için ciddi bütçe ayırırlar.

1.2.4 Tepki Üretimi Ve Zorlayıcılar

“Tepki Üretimi” kavramı medya da belli haberlere ve açıklamalara gösterilen olumsuz tepkilerdir. Bu tepkiler çeşitli yollarla olabilir. Faks, telgraf, e-posta, çeşitli internet mecralarında toplu şikâyet, dilekçe, dava açma şeklinde olabilir. Daha çok güç odağı olan hükümetler, şirketler medyanın tarafsızlığını ve objektif haber anlayışını engellemeye çalışan tepkilerinin bir üreticisidir. “Tepki üreticileri (hükümet ve şirketler) birbirlerinin gücüne güç katarlar ve siyasi otoritenin haber yöntemi faaliyetlerindeki komutasını pekiştirirler. Hükümet sürekli medyaya saldıran, onu tehdit eden ve “düzelten” ve resmi

çizgiden muhtemel sapmaları önleyen büyük bir tepki üreticisidir” (Chomsky ve Herman 2006: 99)

1.2.5 Bir Denetim Mekanizması Olarak Antikomünizm

Özellikle Soğuk Savaş döneminde antikomünizm dalgası oldukça etkili olmuştur. Kapitalist demokrasilerin kendi politikaların aklama çabası ve toplumdaki muhalefetin sindirilmesi amacı ile bu propaganda sürekli olarak kullanılmıştır (Chomsky 2013). Medya hem reklam veren şirketlerden göreceği tepki hem de hükümetler tarafında tehdit kaygısı ile antikomünist politikanın aracı olmuştur. Seçkin sermaye sahipleri kendi güçlerini koruma kaygısı ile işçi ve sosyal demokratları denetim altında tutmak istemişlerdir. Bu sebeple antikomünist kampanyanın yürütücüsü olan medyaya büyük kaynak aktarımında bulunmuşlardır.

1.3 CNN Etkisi

“CNN Etkisi” teorisine adını veren haber kanalı Cable News Network (CNN) 1980 yılında Ted Turner tarafından kurulmuştur. Merkezi ABD’nin Atlanta kentinde olan CNN yedi farklı dilde yayın yapmaktadır. 212’den fazla ülkeye ulaşan ve on sekiz ayrı CNN markalı TV medya dünyasında bulunmaktadır. Ayrıca CNN internet mobil servisleri aracılığıyla rahatlıkla iki milyar insana ulaşan bir medya devidir (Adıgüzel 2012). 1991 yılında yaşanan Körfez Harekâtındaki canlı yayınlarıyla tüm dünya tarafından CNN, yaptığı yayınlarla oldukça etkili olmuştur. “CNN etkisi” teorik olarak haber medyasının yaptığı yayınlarla izleyici ve okuyucularda belli duygular uyandırarak bu duyguların tepkiye dönüşmesi sonucu karar alıcıların politikalarını, toplumun tepkilerini karşılayacak şekilde yapılandırması olarak ifade edilebilir. Haber medyası tarafından servis edilen görüntülerde acı çeken insanların yoğunluğu kamuoyunun duygularına hitap eder. Toplum olarak duyguların tepkiye dönüşmesini politikacılar göz ardı edemezler. Toplum desteğini kaybetmek istemeyen karar alıcılar özellikle dış politikadaki tutum ve davranışlarını kamuoyunun isteklerine göre dizayn eder. “CNN Etkisi” ile

toplum; politik stratejiye müdahale eder, karar alıcıların siyasi hedeflerini engeller, karar mekanizmalarını hızlandırır (Yalçınkaya 2008). Daha çok insani dramlarda görülen bu yaklaşımda toplum karar alıcıları insanı müdahale için zorlar. Ayrıca karar alıcılar yine bu görüntü veya haberlerden etkilenebilir (Robinson 2002).

“CNN Etkisi”ne verilen örneklerin başında Somali gelmektedir. Somali İç Savaşı (1986-1992) sırasında yaşanan vahşette kadınların tecavüze uğraması ve çocukların açlıktan ölmesi haberleri ve görüntüleri uluslararası kamuoyunda hükümetlere müdahale baskısını doğurmuştur. 1992 yılında ABD öncülüğündeki Birleşmiş Milletlerin müdahalesi sırasında ABD Başkanı George Bush’un “Somali’nin çocuklarını açlıktan ölüren görmek tüm Amerika’nın canını yakıyor” (Candan 2013:1) sözleri “CNN Etkisi”nin tezahürü olarak gösterilmektedir. Bosna Savaşı’nın (1992-1995) Türkiye’de doğurduğu tepkiler özellikle televizyon ekranlarında sivil kişilerin kurşuna dizilirkenki görüntüleri ile doruğa çıkmıştır. Ayrıca Bosnalı Müslümanların İkinci Dünya Savaşı’ndaki Yahudi toplama kamplarında benzer toplama kamplarında esaret altına alınması ve açlıktan ölmek üzere olan insanların görüntülerinin medya aracılığı ile dünya kamuoyuna yansması Türkiye’de infial yaratmıştır. ATV Bosna savaşı muhabiri Şerif Turgut’un canlı yayınlarını Türkiye, merak ve endişe içinde beklemiştir. (“Savaşı Anlatan Kadınlar”2013)

“CNN Etkisi” teorisine bir takım eleştiriler de getirilmektedir. Bu eleştirilerden en önemlisi karar alıcıların politikalarını, medya tarafından biçimlendirilen toplumun tepkisi ile değiştirmek zorunda kaldığı iddiası aslında karar alıcıların yeni resmi politikalarına bir zemin hazırlaması bakımından yeni bir “Rıza imalatını” doğurduğu varsayılmaktadır. Politikacıların bu yeni politikalara tepki vermesi ve kamuoyunun tepkilerini tersine çevirebilme becerisi ile aslında olan şey “CNN Etkisi” görünümlü bir rıza İmalatından başka bir şey olmadığı iddia edilmektedir (Denk 2007).

1.4 AKP İktidarı Ve Türk Medyası

Osmanlı'dan günümüze İktidar-Medya ilişkileri genel olarak yasalar tarafından belirlenmiştir. Hükümetler “Halkın ve Devletin menfaatleri” gereği yasalar aracılığı ile medyayı kontrol altında tutmaya çalışmıştır (Kurban ve Sözeri 2013). İktidarın medyaya karşı sansür uygulaması pek yaygın bir uygulama olmuştur. Sansür, “Kamusal alanda, kamu çıkarı veya özel çıkara ilişkin bir yayının içeriğini kontrol altına alma girişimi” olarak tanımlanır (Fairchild 1976). Sansürün görünürdeki amacı toplumu koruma olmakla birlikte asıl amacının iktidara yönelik muhalefetin bastırılması, hükümetin halkın bilinçlenmesini istememesi ve dolayısıyla iktidarın gücünü koruması olduğu, birçok gazeteci tarafından iddia edilmektedir. Sansür her zaman iktidar tarafından dikte edilmez. Sermaye sahipleri, iktidar ile ekonomik ilişki ve beklentilerinin zarar görmemesi adına editörler aracılığı ile gazetecilere “Oto sansür” baskısı yaparlar (Kurban 2013). Gazeteciler işten atılma korkusu, sosyal ve hukuki güvencelerinin yetersizliği ve dava açılacağı korkusu sebebiyle oto sansürü içselleştirdikleri araştırmacılar tarafından iddia edilmektedir (Arşan 2011).

Medya ve İktidar ilişkisi açısından belirleyici unsurların başında patronaj ilişkileri gelmektedir. Türkiye’de seksenli yıllara kadar medya devlet ve aile şirketlerinin elindedir (Eğilmez 2008). Doksanlı yıllarda TRT tekelinin sona ermesi ve devletin sağlamış olduğu gümrük indirimleri, teşvikler ve ucuz krediler, çeşitli sektörlerde yatırımı olan holdingleri medya sektörüne çekmiştir (Dilek ve Sözüeri 2013). Bu grupların diğer iştirakleri arasında birçok yatırımları ve bankaları vardır. Banka-Sermaye-Medya konusunda çalışan araştırmacılar tarafından, holdinglerin siyasal istikrarsızlıktan faydalanarak medyayı silah olarak kullandıkları ileri sürülmektedir (Ayan 2011). Değişik sektörlerde yatırımları olup medya sektöründe de yatırımları bulunan holdinglerden bazıları şunlardır; Doğan Holding, Doğu Holding, Ciner Holding, Koz İpek Holding, Çalık Holding, Albayrak holding, Demirören Holding, İhlâs Holding (Sözeri 2013).

2001 yılında AKP'nin kurulmasına ana akım medya mesafeli yaklaşmıştır. AKP'nin tek başına iktidar olduğu 2002 yılından itibaren özellikle AKP'nin liberal politikaları ve Avrupa Birliği hedefine verdiği önem sebebiyle medya AKP politikalarını desteklemiştir. AKP'nin seçimlerden üst üste galip çıkması ve askeri vesayeti yıkması hükümetin siyasi gücünü pekiştirmesini sağlamıştır. Girdiği seçimlerde oyunu yükselten ve böylece gücü kendi bünyesinde toplayan AKP'nin etrafında medyanın kümelenmesi yürütmenin medya üzerinde baskı kurmasına yol açmıştır (Kurban ve Sözeri 2013). Son dönemde gazetelerde yayınlanan "Alo fatih" skandalıyla Başbakan Erdoğan'ın gazete yöneticileri ile yaptığı görüşmelerde ileri sürülen "baskı" iddiaları gündemdeki yerini korumaktadır (Çandar 2014).

AKP - Sermaye - Medya ilişkisi 2001 yılında medya patronlarının kamu ihalelerine girme yasağının kalkması ile birlikte hızlı bir gelişme gösterdiği gözlenmektedir. Medya patronları iktidar ile ilişkilerini güçlendirme arayışına gitmiştir. Tek parti iktidarının sağlamış olduğu istikrarla yabancı sermaye Türkiye'yi cazip olarak görmeye başlamıştır. AKP döneminde yapılan özelleştirmeler medya grubu olan holdinglerin büyümelerinin nedenlerinden biridir. Ana akım medya kuruluşlarının sahipleri olan holdinglerin birçok kamu ihalesi aldığı bilinmektedir. Hidroelektrik santralleri, maden işletmeciliği, metro ve yol yapım ihaleleri Belediye ve Devlet teşekküllerinin taşeron işleri genel olarak medya grubu olan holdinglerdedir (Sözeri 2013).

Dönem dönem medyanın hükümet aleyhinde yaptığı haberlere hükümet sert tepki göstermiştir. Başbakan Erdoğan gazetelere boykot çağrısında bulunmuştur. Erdoğan Deniz Feneri yolsuzluk haberinden dolayı taraftarlarından *Hürriyet Gazetesi*'ni boykot etmelerini şu sözlerle istemiştir; "Bu ülkede medya güvenilirliğini yitirmiştir, kendini bitirmiştir. Partimin mensupları olarak yalan yanlış haberleri yapan medyaya karşı sizler de kampanyanızı yapın, bu gazeteleri evlerinize sokmayın, bu kadar açık konuşuyorum" (Önderoğlu 2008). 2009 yılında Doğan grubuna kesilen vergi cezası medya da çokça tartışılmış ve bu vergi cezasının hükümete yönelik muhalif tutum sergileyen Doğan medya grubuna yönelik bir gözdağı olduğu iddia edilmiştir (Kongar 2009). AKP'nin Doğan grubunu vergi cezaları ile küçülmeye zorlaması iddialarının yanında 2007 yılında *Atv-Sabah* grubunun

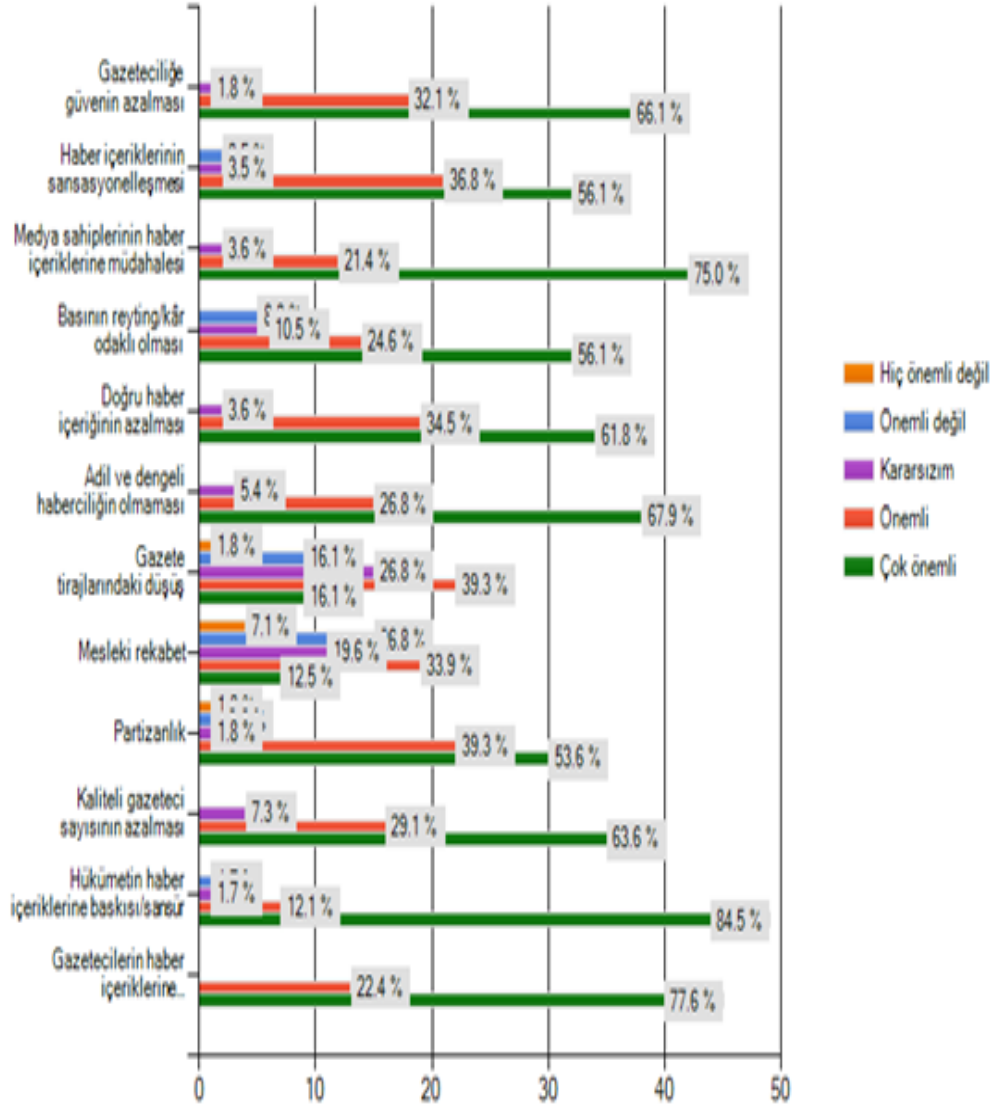
devlet bankası kredileri ile alık grubuna satılması AKP'nin kendi medyasını oluşturduğu iddialarını gündeme getirmiştir (Aras 2013). Bu dönemde *Sözcü*, *Cumhuriyet*, *Evrensel*, *Birgün*, *Yeniçağ* gibi muhalif yayın yapan gazeteler olsa da ana akım medyanın ezici çoğunluğu ya ortada haber yapmayı tercih etmiş ya da AKP yanlısı haberlerine devam etmiştir (Öztürk 2012).

Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de birçok gazete, dergi, televizyon kapatılmış ve yine birçok kitap yasaklanmıştır. Muhalif çizgideki medya hükümetin bu gücünden birçok kez etkilenmiştir. AKP döneminde hükümeti eleştirdiklerinden dolayı birçok gazeteci ve medya çalışanı işlerinden atılmış veya istifaya zorlanmıştır. Emin Çölaşan, Ecel Temelkuran, Derya Sazak, Hasan Cemal, Banu Güven bu gazetecilerden birkaçıdır (Hedefteki Gazeteciler 2013). RTÜK eski Başkanı Nurettin Kayış “*İşten Kovduran Yazılar*” kitabında kovulan gazeteciler hakkında “Medyanın sermaye yapısı böyle olduğa iktidarlar da yazar kovdurur. Gazete patronunun aynı zamanda bankası, sigorta şirketi, müteahhitlik firması, enerji santrali, oteli, madeni varsa, devletle, bürokrasiyle iş ilişkisi içindeyse iktidarın talepleri karşısında direnemez” değerlendirmesini yapmıştır (Kayış 2013).

Esra Arsan'ın 2011'de “Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Gözüyle Sansür ve Oto sansür” adlı araştirmasında çeşitli medya kuruluşlarından 69 gazeteci ile anket yapmıştır. Ankette yer alan “Bugün Türkiye'de gazeteciliğin karşı karşıya kaldığı düşünölen problemler aşağıda sıralanmıştır. Lütfen her bir problemin sizce ne kadar önemli olduğunu belirtiniz” bölümüne gazeteciler “Hükümetin haber içeriklerine baskısı/sansürü” şikkına %84,5 oran ile “ok önemli” cevabını vermişlerdir.

ŞEKİL-I-

Bugün Türkiye'de gazetecilik alanının karşı karşıya olduğu düşünülen problemler aşağıda sıralanmıştır. Lütfen her bir problemin sizce ne kadar önemli olduğunu belirtiniz.

Kaynak: “Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Gözüyle Sansür ve Oto sansür” (Arsan 2011: 11)

Medya dış politika okumalarında bir takım sorunlarla karşılaşmaktadır. Özellikle yetişmiş eleman eksikliği “ideolojik-politik etkiler”, uzman gazetecilerin azlığı bu sebeple yaşanan dış politika haberlerinde yetkinlik eksikliği ve donanım yetersizliği gibi nedenler dış politika haberciliğinin temel eksikleri olarak araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir (Çopur2011). Dış

politika gündemini genellikle ulusal ve uluslararası ajanslardan takip eden medya haberlerini aktarırken Ankara kaynaklı bilgileri okuyucusuna güvenilir bilgi olarak aktarır. Ortadoğu politikalarında ana akım medya olanakları sayesinde Ortadoğu başkentlerinden de haber aktarımı yapmaktadır. AKP döneminde dış politika açılımı olarak nitelendirilen “Stratejik Derinlik” programı ile hareketlenmiştir. Buna karşın özellikle son dönemde AKP’nin Ortadoğu’ya yönelik dış politika açılımlarında halkın desteği azalmıştır.

2013 yılında Kadir Has Üniversitesi tarafında gerçekleştirilen ve “Kamuoyunun Türk dış politikasına olan bakış açısını ortaya koymak ve dış politika ile ilgili konulara yaklaşımlarını saptamak” konulu 1000 kişi ile anket yolu ile yapılan araştırmasının sonuçları Türkiye-Suriye ilişkilerine Türk kamuoyunun nasıl baktığı hakkında bir fikir verebilir.

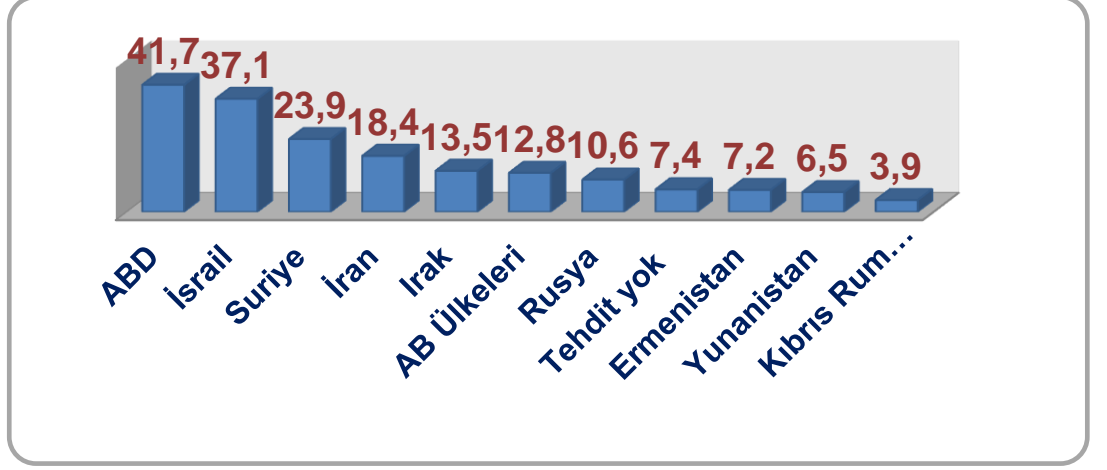
1.soru: Sizce Son Dönemde Türk Dış Politikası’nın Öncelikli Gündem Maddesi Nedir?

ŞEKİL-2

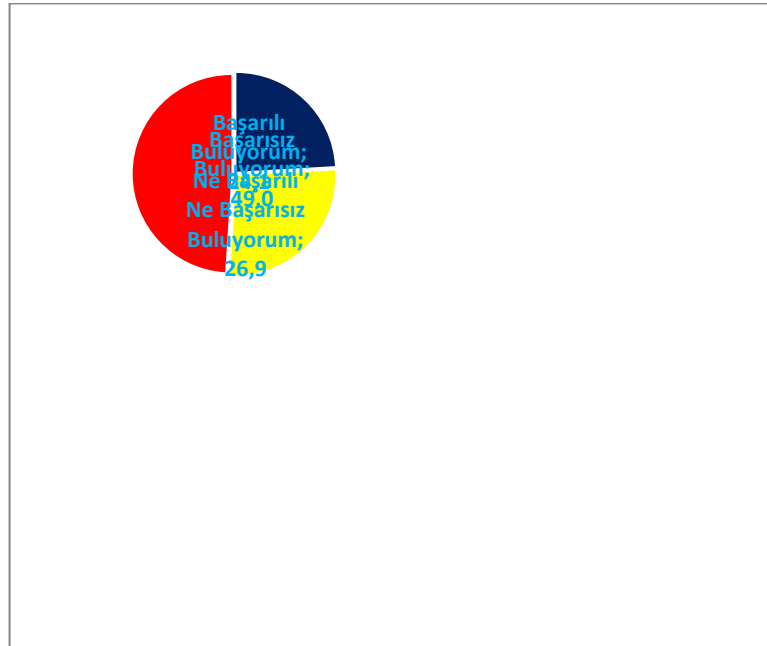
2. soru: Sizce En Çok Hangi Ülke Veya Ülkeler Türkiye'ye Tehdit Oluşturmaktadır?

ŞEKİL-3

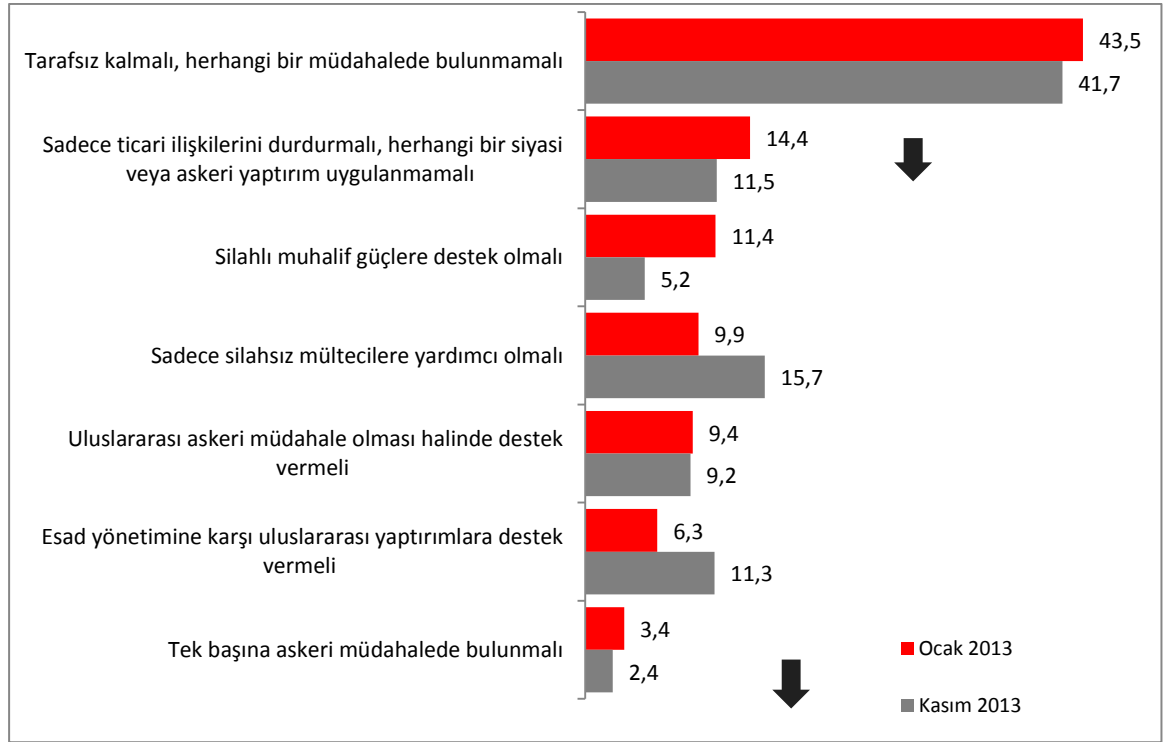
3.soru: Türkiye'nin Suriye'deki son gelişmeler karşısında izlediği politikaları başarılı buluyor musunuz?

ŞEKİL-4

4. soru: Sizce Türkiye Suriye'ye yönelik nasıl bir politika izlemelidir?

ŞEKİL-5

5.soru: Sizce hangi durumda uluslararası güçler tarafından Suriye'ye yönelik silahlı bir müdahale kabul edilebilir?

ŞEKİL-6

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Türkiye'nin öncelikli dış politika konusu %65,5 ile Suriye sorunu belirtilmiştir. Suriye %29,3 ile Türkiye'ye tehdit olan üçüncü ülkedir. Ankete katılanların %49'u AKP hükümetinin günümüz Suriye politikalarını onaylamadığı görülmektedir. Suriye politikasına ilişkin tarafsızlık ne çıkarken bir diğer soru; "Sizce hangi durumda uluslararası gçler tarafından Suriye'ye yönelik silahlı bir müdahale kabul edilebilir?" sorusuna hiçbir şart altında Suriye'ye uluslararası müdahale olmamalı diyenler de Ocak 2013'ten Kasım 2013'e 13 puanlık bir düşüş yaşanmıştır.

AKP döneminde 2011 yılına değin Suriye ile yaşanan iyi ilişkiler Arap Baharı ile tersine dönmüş ve iki ülke savaşın eşiğine gelmiştir. AKP dış politikada yaşanan bu değişimi kamuoyuna anlatabilme ve kamuoyunun rızasını kendi stratejilerine uygun hale getirebilme adına medyanın desteğine ihtiyaç duymaktadır.

II. BÖLÜM

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK DIŞ POLİTİKASI

2.1. Soğuk Savaş Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bakış

Soğuk Savaş döneminde dünya iki süper gücün; Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) hâkimiyetine sahne oluyordu. Batı Bloğu ve Doğu Bloğu'nun liderliğini üstlenen bu iki ülke kendi kapasitelerini kullanarak rakibinin etki alanını daraltacak bir çabaya girmişlerdir. Stratejileri, karşı tarafın plan ve stratejilerini uygulatmamaya yöneliktir. Bunun yanında bu iki süper gücün ana amacı hâkimiyet alanlarını genişletmektir (Davutoğlu 2001). Süper gücün dışındaki ülkeler kamplara bölünmüş ve genel itibari ile bu iki gücün şemsiyesi altına toplanmışlardı. Bu iki devletin çevresindeki ülkeler, taraf oldukları ülkenin çıkarları doğrultusunda kendi dış siyasetlerini tanzim etmekteydi. Çevre ülkelerin uluslararası arenada hareket manevraları oldukça kısıtlı, esneklikleri yok denecek kadar azdı.

Bu ülkeleri de kendi içinde kategorize etmek mümkündür. Süper gücün ardından gelen İngiltere ve Fransa gibi ülkeler süper güç ile çatışmayacak şekilde bölgesel ittifaklar kurmaya çalışmışlardır. Bu ülkeler ekonomik işbirliği ile başlayıp siyasi işbirliğine dönüşen birlikler kurarak süper gücün yanında bir denge oluşturmaya çalışmışlardır. Ayrıca yine süper gücün stratejileri ile çatışmamaya özen göstermek koşuluyla uluslararası arenada boy göstermeye çalışmışlardır. Faka tüm bu esneklik alanları güvenlik kaygılarından dolayı süper güce duyulan bağlılık sebebiyle oldukça kısıtlı idi (Davutoğlu 2001). “Türkiye, Hindistan, Brezilya, Mısır, Arjantin, Irak gibi bölgesel güçler ise bölgesel etki alanlarıyla dış politikalarını, bir süper gücün konjonktürle politikalarına bağımlı kılmak zorunda kalmışlardır. Bu bölgesel etki alanının süper gücün politikalarına uyumlu olmadığı dönemlerde ise sistem tarafından cezalandırma tehdidi ile karşılaşmıştır” (Davutoğlu 2001: 75).

Burada bir parantez açmak gerekirse; Türkiye özellikle Soğuk Savaş döneminde bu cezalandırmalara çeşitli seferlerde maruz kalmıştır. Ünlü

Johnson Mektubu, Haşhaş Ekimi, Kıbrıs Politikası ve sonrasında Kıbrıs Barış Harekâtı karşısında karşılaşılan ambargolar bu tip cezalandırmalara örnek teşkil edecektir. Bu dönemde Türkiye, batı kampının içinde yer almıştır. NATO gibi ittifakların içinde yer alan Türkiye, geniş politika kabiliyeti açısından oldukça sınırlı bir hareket imkânına sahip olmuştur. Türkiye Batılı müttefikleri açısından SSCB'ye karşı tampon bölge olması dolayısıyla önemli bir konumdadır. Bu konumundan dolayı Türkiye dış politika olaylarında batılı müttefiklere bağımlı olmuştur. “İki dünya savaşı arası dönemde dış politika tasarımı, bölgesel politikaların tasarlanmasında Türkiye doğrudan yer alırken, Soğuk Savaş döneminde Türkiye çevresine yönelik politikaları doğrudan tasarlayan bir aktör değildir. Oldukça edilgen bir aktördür. Bu iki kutuplu dünyanın Türkiye'ye empoze ettiği bir durumdur” (Türkeş 2010: 68-69).

2.2. Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası

1991 yılında SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle uluslararası arena ve Türkiye, yeni bir döneme girmiş oluyordu. Bu dönem küreselleşmenin arttığı yerleşik ekonomik dengelerin değiştiği bir dönemdir. Bunun yanında uluslararası sistem az aktörlü bir yapıdan çok aktörlü bir yapıya geçmiştir. “Önceki dönemde birbirleriyle müttefik olan ülkeler, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle kendi başlarına bağımsız aktörler olarak, uluslararası sistemde ve uluslararası politikada yerlerini almaya başlamışlardır” (Sayın 2010:3). Ülkelerin bölgelerinde etkinliği artmasının yanında sivil toplum kuruluşları ile medyanın gücü daha çok hissedilir olmuştur.

Özellikle SSCB'nin dağılması Türkiye için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. SSCB'ye karşı bir ön cephe ülkesi olan Türkiye'nin, bu önemi SSCB'nin dağılması ile birlikte son bulmuştur. Bu yeni dönem itibari ile Türkiye ve Özal hükümeti birçok araştırmacı tarafından, “maceracı” olarak nitelendirilen bir dış politika gütmüşlerdir. Türk Dünyası'na yönelik politikalar, Körfez Savaşı'ndaki ‘Bir koyup üç alacağız’ söylemleri, Çekiç Güç ve PKK sorunu, dış politika açılımlarının sekteye uğramasına sebep olmuştur (Davutoğlu 2001).

“1990’lı yıllarda Türkiye bölgesel güç oldu, Türkiye’nin önünde hacet kapıları açıldı; ‘21.yüzyıl Türk asrı olacaktır’, gibi daha duygusal, hatta zaman zaman irredentist olarak değerlendirilebilecek görüşler ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki söylemlerden biri ‘Misak-ı Milli, Türkiye’ye dar gelmektedir.’” söylemidir. Bu da Özal’a yakın isimler tarafından dillendirilmiş ve bu konuda makale ve kitaplar yazılmıştır. 1990’ların başındaki büyük güç söylemine eşlik eden kavramlarda da farklılıklar görülmektedir. O dönemin siyasal söylemine hâkim olan ‘Adriyatik’ten Çin Seddi’ne Türk dünyası’ gibi sloganlardır. Bir yandan Musul’a yönelik bir irredentizm, öte yandan Balkanlar ve Orta Asya coğrafyasına ilişkin Türkçü söylemler, hem içeride hem de dışarıda özellikle Slav dünyasında ve Yunanistan’da ciddi rahatsızlık yaratmıştır. Hatta bu söylem, Türk kökenli Cumhuriyetleri bile memnun etmemiştir” (Dinçer, Özal ve Necefoğlu 2010: 62-63).

Bu dönemde Türkiye Avrupa Birliği projesi ile kendine yol çizmeye çalışırken, petrol savaşları, iç çatışmalar ve terör sorunu ile siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, Türkiye’nin hem iç hem de dış politikada elini kolunu bağlamıştır. Kısa süreli hükümetlerin varlığı, uzun vadeli ve vizyoner dış politika izlenmesine engel olmuştur. Koalisyonlar Dönemi olarak adlandırılan bu dönemde uzun soluklu bir dış politika izlenmesi mümkün olamamıştır. İktidarların sık sık değişmesi dış politikada stratejilerin uygulanmasında tutarsızlıklara sebebiyet vermiştir. Bu dönem daha çok bürokratların ön plana çıktığı bir dönem olarak da gösterilmektedir.

TABLO-I- 1990-2002 DIŞIŞLERİ BAKANLARI VE GÖREV SÜRELERİ

AD-SOYAD	GÖREVE BAŐLAMA TARİHİ	GÖREV BİTİŐ TARİHİ	GÖREV SÜRELERİ
PROF.DR ALİ RIZA BOZER	22.02.1990	12.10.1990	7 AY 20 GÜN
AHMET KURTÇEBE ALPTEMOÇİN	12.10.1990	23.06.1991	8 AY 11 GÜN
İ.SAFA GİRAY	23.06.1991	21.11.1991	4 AY 28 GÜN
HİKMET ÇETİN	21.11.1991	27.07.1994	2 YIL 8 AY 6 GÜN
MÜMTAZ SOYSAL	27.07.1994	28.11.1994	4 AY 1 GÜN
MURAT KARAYALÇIN	12.12.1994	27.03.1995	3 AY 15 GÜN
ERDAL İNÖNÜ	27.03.1995	06.10.199	6 AY 9 GÜN
A. COŐKUN KIRCA	06.10.1995	31.10.1995	25 GÜN
DENİZ BAYKAL	31.10.1995	06.03.1996	4 AY 1 GÜN
PROF. DR.EMRE GÖNENSAY	06.03.1996	28.06.1996	3 AY 22 GÜN
PROF.DR. TANSU ÇİLLER	28.06.1996	20.06.1997	11 AY 22 GÜN
İSMAİL CEM	30.06.1997	18.04.1999	1 YIL 9 AY 8 GÜN
İSMAİL CEM	18.04.1999	11.07.2002	3 YIL 2 AY 23 GÜN
PROF. DR. ŞÜKRÜ SİNA GÜREL	12.07.2002	19.11.2002	4 AY 22 GÜN

Kaynak: (http://www.mfa.gov.tr/_disisleri-bakanlari-listesi.tr.mfa)

Bu dönemde askeri ve sivil bürokrasinin dış politikada etkinliğini gözler önüne sermek adına, İsrail ile kurulan ilişkilerin anlam ve derinliğine bakmak yeterlidir. “Doksanlı yıllar boyunca ordu, kuvvetli bir biçimde İsrail ile yakın ilişkileri savunmuştur. Dışişleri Bakanlığı bürokrasisi de ciddi bir şekilde dış politikada etkin olduğunu bu süreçte ‘açığa’ vurmuştur” (Kirişçi 2002:170). Bu duruma örnek olarak Refahiyol koalisyon hükümeti dönemindeki Türkiye-İsrail ilişkileri incelenebilir. Bu dönemde sivil siyasette hükümetin kanadını oluşturan ve İslami kimliğiyle ön plana çıkan Refah Partisi, İsrail ile olan ilişkilere soğuk bakmasına rağmen Bürokrat-Asker bloğunun büyük etkisi ile iki ülke ilişkilerinin en iyi olduğu dönem bu koalisyon dönemdir (Balcı 2002). Dönemin önemli dış politika yazarlarından biri olan Sami Kohen de bu durumu “Refah Partisi’nin bazı adımlarına rağmen ‘Pratikte Türkiye’nin özellikle Dışişleri bürokrasisinin çabası sonucunda, belirlenen çizgide’ gittiği şeklinde yorumlamıştır” (Aktaran: Balcı 2011: 120)

Doksanlı yıllar İsrail ile ilişkilerin zirveye çıktığı bir dönemdir. Özellikle bu yıllarda kurulan derin ilişkinin temelinde güvenlik politikalarının önemini göz ardı etmemek gerekir. Türkiye’nin bu dönemdeki terörle mücadelesi sonucu birçok AB ülkesi tarafından insan hakları ihlalleriyle suçlanmıştır. Silah ve askeri teçhizata yönelik ambargo uygulanmıştır. Bu ambargoyu Türkiye, İsrail’den aldığı silah ve teçhizat yardımıyla çözebilmiştir. Ayrıca güçlü İsrail lobisi başta Türkiye’nin uluslararası arenada karşılaştığı en büyük problem olan “Ermeni Tehciri” ve insan hakları ihlalleri suçlamalarında Türkiye’ye destek olması Türkiye için bir avantaj olmuştur. İsrail ile kurulan bu sıkı bağlar sonucu olarak Ortadoğu’da İsrail’e yakın bir Türkiye’nin Arap Devletleri ile olan ilişkilerinin minimum düzeyde olmasına neden olduğu iddia edilmiştir. Arap ülkeleri tarafından Türkiye batıya dönük yüzüyle, İsrail ve ABD’nin ‘maşası’ olarak algılanmış ve Ortadoğu’da düşman olarak görülmüştür. Özellikle Türkiye’nin doksanlı yıllarda iç güvenlik sorunları ve Türkiye’de yaşanan terörizme dış destek iddiaları Türkiye’nin iç ve dış politikada saldırgan ve güvenlik algısı yüksek politikalar üretip uygulamasına neden olmuştur. Bu durum Türkiye’nin sınır komşuları olan ve PKK terör örgütüne destek verdikleri iddia edilen, İran, Irak, Suriye ve Yunanistan ile olan ilişkilere yansımıştır. Bu yansımanın bir sonucu olarak İsrail ile 1996 yılında imzalanan “Askeri İşbirliği ve Eğitim Anlaşması” ile İsrail, Türkiye’ye

Irak, İnan ve Suriye sınırı boyunca ortak güvenlik tedbirleri gerçekleştirme ve sınır güvenliğinde yardım etme sözü vermiştir (Balcı 2011).

Türk dış politikasının seyrine etken eden temel unsurlardan birisi de demokratiklik ve laiklik algısıdır. Türkiye Cumhuriyeti özellikle dış politikada gerek ağdaşlaşma gerekse demokratikleşme ıtası olarak kendine batıyı örnek almıştır. Ortadoğu’da bu kavramların muadili İsrail’dir. Türk Bürokrat - Asker elitleri dış politika planlamalarında bu sebeple İsrail’e yakın durmuşlar ortak politika üretme gayretine girmişlerdir. İslami hareketlerin popülerlik kazandığı bu dönemde özellikle devlet içindeki laiklik algısı yüksek yapı Türk dış politikasında var olan statükoyu devam ettirme görüşündedir. Dış politikada özellikle Ortadoğu politikasında herhangi bir serüvenden uzak durulması fikri bu dönemde dış politikaya hâkimdir. Bu nedenle “İslam lkeleriyle yakınlaşma çabalarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin başından itibaren hedef seçilen batılılaşma ve ağdaşlaşma hedefinden uzaklaşacağını savunan görüşler ağırlık kazanmıştır” (Erhan Kürkçüoğlu 2005: 569). Türkiye’nin Ortadoğu’da dış politikasındaki kendi seçeneklerini ve manevra kabiliyetini azaltıcı bu tutumu, doksanlı yılların sonuna değin sürmüştür. Bu bağlamda Türkiye genel olarak bekle gr politikasını tercih etmiştir (Erdağ 2012).

1990-2000 döneminde Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkileri ise inişli çıkışlı bir dönem geçirmiştir. Türkiye ve AB arasında gerçekleşen “Gümrük Birliği” antlaşması ve 1999 yılında ‘Helsinki Zirvesi’nde adaylık statüsü verilmesi olumlu yaşanan gelişmelerdir. Bu gelişmelerin yanında Türkiye’ye yönelik insan hakları ihlalleri iddiaları Yunanistan ile ilgili problemler ve Güneydoğu sorunu iki taraf arasında ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur. Örneğin; 1997 yılında yaşanan Lüksemburg krizi ile Türkiye – AB ilişkileri geçici bir süre askıya alınmıştır (zcan 2000).

Türkiye Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD ile ilişkilerinin seyri konusunda birçok tartışma yapılmıştır. Bu tartışmalarda birinci iddia, Soğuk Savaş döneminde Batının ileri karakolu olan Türkiye’nin tampon bölge konumunun sona ermesi ile birlikte önemini kaybetmiştir; ikinci iddia ise önce SSCB ve daha sonra Yugoslavya’nın dağılması ile birlikte Türkiye’nin tarihsel, kültürel, dini ve jeopolitik özelliklerinden dolayı bu dönemde de önemini koruyacağıdır (Yılmaz 2007). 1990-2000 arası döneme bakıldığında ikinci

iddianın haklılığı tespit edilebilir. Doksanlı yıllarda Körfez harekâtı ile birlikte ABD ile güvenlik boyutlu ilişkiler ön plana çıkarken ABD'nin "Bakü-Ceyhan Boru Hattının" inşasına verdiği destek ile stratejik ortaklığın enerji, ekonomi, ticaret alanında da derinleştiği söylenebilir. ABD, Türkiye'nin Kıbrıs politikasında, İsrail'le olan ilişkilerde, Ortadoğu ve AB siyasetinde Türkiye'ye destek vermiştir. Türkiye bu desteğin karşılığında Körfez Harekâtında ABD'nin B-52 bombardıman uçaklarına hava sahasını açmıştır. Çekiç Güç'ün kendi topraklarında konuşlanmasına izin vermiştir, Irak'a karşı BM tarafından uygulanan ambargoyu uygulayan ilk ülkelerden biri olmuştur (Arı 2010). Ayrıca Türkiye ABD'nin düzenlediği uluslararası operasyonlara katılmıştır. Tüm bu veriler karşılıklı işbirliğine verilen değeri anlamak açısından önemlidir. Bu dönemde iki ülke arasındaki işbirliğini etkileyen bir takım olumsuz gelişmeler de yaşanmıştır. Özellikle Türkiye'nin Güneydoğusu'nda yaşanan düşük yoğunluktaki savaşta Türkiye ABD Kongresi tarafından çok sert bir biçimde eleştirilmekteydi. İnsan hakları ihlalleri iddialarının ABD Dışişleri raporlarına yansımaları Türk yetkililer tarafından oldukça rahatsız edici bulunmuştur. Irak'ın kuzeyinde fiili Kürt Devletinin varlığı ve ABD'nin bu devlete desteği, stratejik ilişkilerin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu durum iki ülke arasındaki silah alım programlarına yansımıştır (Kirişçi 2010).

2000'li yıllara gelirken Türk hükümetlerinin dış politikalarında bir geniş görüşlülüğün başladığı gözlenmiştir. Zaman zaman Soğuk Savaş döneminde de denenilen fakat uzun ömürlü olmayan dış politikada çok seçeneklilik algısı, 2000'li yıllarda tekrar yükselmeye başlamıştır. Özellikle İsmail Cem'in Dışişleri Bakanlığı döneminde Yunanistan'la kurulan diyalog buna örnek verilebilir. 2000'li yıllarda yaşanan bazı gelişmeler ile konjonktürün uygun olması, AKP'nin daha emin hareket etmesine neden olmuştur. Bu gelişmelerin başında Yunanistan ile olan ilişkilerde özellikle dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in çabası ile olumlu bir hava yakalanması, Suriye ile imzalanan "Adana Protokolü" çerçevesinde ilişkilerin normalleşmeye başlaması ve güvenlik alanında yapılan işbirliği Türkiye'nin hem Avrupa da hem de Ortadoğu'da esnekliğinin artmasına sebep olmuştur. Bu avantaj AKP iktidarı tarafından da kullanılmıştır (Uzgel 2010).

2.3. AKP Dış Politika Teorisi: Stratejik Derinlik

Adalet ve Kalkınma Partisi 14 Ağustos 2001 yılında Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde kurulmuştur. Kurucularının arasında çoğunluğu Fazilet Partisinden ayrılan önemli isimler vardır. Bu isimlerin arasında Abdullah Gül, Abdüllatif Şener, Bülent Arınç gibi köklü siyasi geçmişi olanlarla Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde beraber çalıştığı Binali Yıldırım gibi kimseler de yer almaktadır. Ayrıca merkez sağ partilerinden (Anavatan Partisi, Doğruyol Partisi) yeni kurulan AKP'ye katılanlar olmuştur. AKP kuruluşundan on beş ay gibi çok kısa bir sürede teşkilatlanmasını tamamlanmış ve 3 Kasım 2002 seçimlerinden %34,63 oy oranıyla, Türk siyaset sahnesinde ilk zaferini kazanmıştır. Merkez sağın barajın altında kalması ile de Türkiye'de merkez sağı temsil görevi AKP'ye geçmiştir. Birçok yazara göre Milli Görüş geleneğinin devamı olarak görülen parti 'İslamcı' olarak algılanmıştır. AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan ise bu algıyı kabul etmediklerini ifade etmiş "“Milli görüş gömleğini çıkardıklarını” belirtmiş ve kendilerini "“Muhafazakâr Demokrat” olarak tanımlamıştır (Yüksek 2003).

AKP'nin 2002 seçimlerinde yüksek oy oranı sonucu iç politikada koalisyonlar dönemi kapanmış olup tekrar tek parti hükümeti iş başına gelmiştir. Bu olumlu gelişme ile karar ve icraat mekanizmaları, istikrarlı ve uzun vadeli planlar yapma imkânı bulmuşlardır. AKP, iktidara geldiği ilk yıllarda kendisinden önce başlatılan ekonomik programları uygulamıştır. Özellikle Türkiye'yi sarsan ve 2001 krizinden sonra uygulamaya konan "“Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”na uyan AKP Hükümeti, Ayrıca IMF ve Dünya Bankası ile yapılan antlaşmalara sadık kalmıştır (Turan 2005). "“AKP, bu reformların birikiminden istifade etmiş ve uygulamaya konulan programdan sapmaya çalışmayacak kadar akıllı davranmıştır. Programdan sonuç alınmaya başladığında, onlar da siyasi ve ekonomik açıdan faydasını görmüşlerdir” (Güneş 2013).

Ekonomideki bu avantajın yanında güvenlik sorunlarının başında gelen PKK ile ilgili gelişmelerin sonuçları yine AKP hükümetine iç ve dış politikada esneklik alanı oluşturmuştur. Özellikle Abdullah Öcalan'ın 16 Şubat 1999 yılında Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmesi 2002 yılı itibari ile PKK terör örgütü eylemsizlik noktasına gelmiştir. Bu durumun sonucu olarak

güvenlik boyutlu bu istikrardan daha sonra AKP istifade etmiştir. Tüm bu gelişmelerin olumlu yansımaları ile popülerliğini arttıran AKP, dış politikada da Avrupa Birliği müzakereler yolunda aldığı sonuçlarla da özellikle Türkiye'deki liberal kesimin övgüsünü kazanmıştır (Özcan 2008).

İç siyasette çeşitli kesimlerin gücünü arkasına alan AKP medyanın da desteği ile yüzünü dış politikaya çevirmiştir. Avrupa Birliği sürecinin yanında Ortadoğu ile ilişkilerini geliştirmeye çalışan Türkiye, teorisyenliğini akademisyen Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun yaptığı ve sistemleştirdiği dış politika ilkeleri rehberliğinde daha aktif, vizyoner ve idealist olarak tanımlayabileceğimiz bir dış siyaseti, Türk hükümetinin gündemine oturmuştur. Fakat bu gündemin hayata geçmesi konjonktürle bağlantılı olmuştur. Bu konjonktürün oluşmasının başında "11 Eylül" sonrası ABD'nin "Yeni Dünya" düzeni için hedefe koyduğu şer eksenini ve Irak ve Afganistan işgal etmesi sonrasında ise özellikle Irak'tan çekildikten sonra bölgede doğan güç boşluğu gelmektedir. Ayrıca İsrail ile olan ilişkilerin bozulması ve "Mavi Marmara" olayı, Irak'ın kuzeyinde Kürt Devleti'nin yarattığı rahatsızlık, Avrupa Birliği sürecinin sancılı hale gelmesi ve Kıbrıs için atılan adımların karşılığını bulamaması, Türk dış siyasetinde iniş çıkışlara neden olmuştur. Bu durum eksen kayması tartışmalarını beraberinde getirmiştir (Kardaş 2013).

2.3.1. Stratejik Derinlik "Türkiye'nin Uluslararası Konumu"

AKP döneminde önce danışman daha sonra Dışişleri Bakanı olarak görev alan Davutoğlu, bir akademisyen olarak sahip olduğu teorik birikimi, "Stratejik Derinlik" kavramı ile sistemleştirerek, danışman ve Dışişleri Bakanı görevlerinde pratiğe dökmeye çalışmıştır. Kısaca Stratejik Derinlik kavramının temellerine baktığımızda, Türkiye'nin tarihi, coğrafi ve kültürel bir derinliğini görürüz. Bu derinlik hem geçmişteki Osmanlı bakiyesinden hem de bugünün Asya ve Avrupa arasında medeniyetlerin kesiştiği ve köprü konumundaki Türkiye'yi merkez konuma alan çok yönlü bir dış politika izleme stratejisi olduğunu söyleyebiliriz.

"Türkiye'yi çevreleyen Balkanlar-Kafkaslar-Ortadoğu kuşağından oluşan yakın kara havzası, -Karadeniz-Boğazlar-Marmara-Ege-Doğu Akdeniz - Kızıldeniz Basra-

Hazar iç denizleri ve su geçiş yollarından oluşan yakın deniz havzası ve nihayet Avrupa-Kuzey Afrika-Batı ve Orta Asya'dan oluşan yakın kıta havzasını, ayrı ayrı ele alındıklarında da bir bütün olarak incelendiklerinde de, coğrafi olarak dünya ana kıtasının merkezini tarihi olarak da insanlık tarihinin ana damarının şekillendiği alanları kapsamaktadır. Bu nedenledir ki, Türkiye'nin bu alanlar içinde karşı karşıya kalabileceği ya da bir şekilde müdahil olabileceği hiçbir uluslararası ilişkiler olgusu tek boyutlu tasvir ile anlaşılabilir. Bunun son derece doğal sonucu olarak, Türkiye'nin bu uluslararası ilişkiler olgularına ve çerçevelerine yönelik dış politika oluşumu da tek yönlü ve tek eksenli nitelik taşıyamaz. Aksine, her bir havza ile ilgili uluslararası ilişkiler olgularının bu havza bütünlüğü içindeki çok boyutlu tahlilin ötesinde bu havzalar arasındaki etkileşimin de anlaşılabilirliği gerekmektedir.”(Davutoğlu 2001:552-553)

Davutoğlu, “Stratejik Derinlik” başlığı altındaki dış politika vizyonunu uygulayabilmek için yapılması gerekenlerin başında öncelikle iç politik yapının güçlenmesi, kangrenleşen sorunların çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. 2002 seçimleri ile tek parti hükümetinin iktidara gelmesi ve sürekliliğini koruması, dış politikanın elini güçlendiren bir unsurdur. Bunun yanında Türkiye'nin aktif ve belirleyici bir rol takip edebilmesi, öncelikle içeride yaşamakta olduğu sorunlardan kurtulmasına bağlıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde artık dış politika ve iç politika arasında var olduğuna inanılan klasik ayrımlar geçerli değildir. Türkiye dış politikadaki başarısı iç politikadaki başarısına bağlıdır. İç politikadaki sorunların dış siyasete yansması oldukça büyük sorunlar oluşturabilir. Kürt sorunu, insan hakları problemleri, laiklik karşıtı eylemler Türkiye'nin iç politika sorunları görülmeyle beraber dış politikaya yansmaları oldukça ağır sonuçlar doğurmuştur. (Örneğin, Suriye'nin su ve toprak talepleri doğrultusunda PKK terör örgütüne verdiği destek ile İran'ın rejim ihracı iddiaları) Avrupa birliği ile müzakerelerin tıkanması gibi sonuçları olan bu durumdan Türkiye iç meseleleri demokratikleşme adımlarını daha sağlam atmak zorundadır. Özellikle “Dış politikanın nihai amacı; Türkiye evini düzene koyarken dışarıda ortaya çıkması muhtemel krizlerin bu süreci olumsuz etkilememesine çalışmaktır” (Oğuzlu 2009: 44).

Gerek Kürt sorunu (“Oslo Görüşmeleri”, *Milliyet*, 26 Şubat 2011) ile ilgili yapılan çalışmalar, gerekse demokratikleşme adına yapılan açılımlar bu politikanın göstergesidir. Avrupa Birliği ile müzakerelerin Türkiye'yi bu konuda teşvik ettiği, bir itici güç görevi de gördüğü söylenebilir. Uyum

yasalarının çıkarılması bu konuda AKP hükümetine yardımcı olmuştur. AKP dış politikasının ana noktaları özetle şunlardır:

2.3.2.Komşularla Sıfır Sorun

“Stratejik Derinlik” söyleminin hayata geçirilmesinde komşularla sıfır sorun ilkesi önemli bir yer tutmaktadır. Bu ilke, komşularla sorunların minimum düzeye çekilmesini ve sorunların karşılıklı diyalog zeminine engel olmamasını amaçlar. Tarafları sağlıklı bir ilişki düzeyinde tutmayı hedefleyen bu ilke, özellikle Soğuk Savaş sonrası çok kısa bir dönem Türkiye’de etkili olmuşsa da daha sonra iç politikadaki yüksek güvenlik siyaset sebebiyle dış politika aracı olarak kullanılmamıştır (Davutoğlu 2001). Türkiye’nin komşuları ile ilişkilerine bakıldığında güvenlik siyasetinin derecesi anlaşılabilir. Örneğin; Suriye ile yaşanan sınır ve su sorunları ile ayrıca PKK terör örgütüne Suriye’nin verdiği açık destek kapsamında, terör kamplarına göz yumması ve PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan’ın Suriye’de ikamet etmesi gibi nedenlerle Suriye ile olan ilişkilerin 1998 “Adana Mutabakatı”na kadar gerilimli geçtiği söylenebilir.

Yine, İran İslam Cumhuriyeti ile olan ideolojik ve laiklik temelli çatışma İran’ın rejim ihracı iddiaları, Türkiye’nin İran’a karşı mesafeli durmasına neden olmuş, bölge etkinliği açısından Türkiye’nin en büyük rakibi olarak görülmüştür. Ayrıca İran’da var olduğu iddia edilen PKK kampları ve teröristlerin İran sınırından sızmaları, Türkiye ile İran ilişkilerinin gerginleşmesinin nedenleri arasındadır (Aras 2005). Ayrıca, Batı ve İsrail ile kurulan sıcak ilişkiler başta İran olmak üzere, Ortadoğu Arap Devletleri arasında Türkiye’ye güvensiz yaklaşılmasına sebep olmuştur. Bu sorunların yanında Türkiye’nin Yunanistan ile olan “12 mil” sorunu Kardak Krizi ile zirveye çıkmış, iki ülke savaşın eşiğine gelmiştir. Ayrıca Kıbrıs Sorunu iki ülke arasındaki rekabet alanlarından biri olmuştur. Irak’ın kuzeyindeki PKK varlığı ve Irak topraklarından gelen terörist saldırılar, Ermenistan’ın Dağlık Karabağ’ı işgali ve Azerbaycan ile savaşı ve Ermeni Tehciri konusu Türkiye’nin sınır komşuları ile başlıca sorunlarıdır. Davutoğlu’nun iddiasına göre bu sorunların varlığı Türk dış siyasetinin çok yönlü politika gütmesini engellemektedir. Davutoğlu bu engelin Türkiye’nin proaktif ve çok yönlü politika

izleyememesinin temel nedeni olarak görmektedir (Davutoğlu 2001). Sıfır sorun ilkesi ile aslında tarihin ve coğrafyanın normalleştiğini iddia eden Davutoğlu, Osmanlı bakiyesi olan ve bugün “Yeni Osmanlıcılık” kavramının Türkiye’nin yakın kara havzasını oluşturan Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkasları Türkiye ile bağlayan bir köprü olduğu ve bu köprünün komşularla sıfır sorun ilkesi ile inşa edebileceğini savunmuştur. Bu köprü, Türkiye’nin istikrarı açısından da önemlidir.

Türkiye komşularla sıfır sorun ilkesini ön plana çıkarırken kimliklere saygı, ekonomik bağların güçlendirilmesi, sadece kendinin değil herkesin güvenliğini düşünen politikaların üretilmesi, istikrarlı ve dürüst ilişkilerin kurulması gibi araçlarında vurgulanması gerekmektedir (Zentürk 2010). Çünkü bölge aktörleri ile sorunlu olup hem de bölgede aktif olmak çok zordur. Örneğin; “aynı anda hem Bulgaristan hem de Yunanistan ile bunalımlar yaşayan Türkiye’nin, etkin bir Balkanlar politikası üretmesi çok zordur... Ortadoğu için durum farklı değildir. İran, Suriye ve Irak ile sürekli çatışan bir dış politika konjonktürünün getireceği zararları dengeleyecek hiçbir alternatif ittifak politikası yoktur” (Davutoğlu 2001:144). Bu sebeple öncelikle yapılması gereken, tüm tarafların, masaya koşulsuz olarak oturabilmeleri sağlanmalıdır.

2.3.3 Ekonomik Bağımlılık

Stratejik Derinlik kavramının bir diğer aracı, bölgesel aktörler arasında kurulması arzu edilen karşılıklı ekonomik bağımlılıklardır. Bağımlılık düzeyini arttıracak girişimlerin temel amacı bölge ülkeleri arasında olan coğrafi ve siyasi problemlerin en alt düzeye indirilmesi ve ülkeler arasındaki diyalog ortamını oluşturma çabasıdır. Ekonomik işbirliğinin yoğunlaşması ülkeler arasında barış ve istikrarı getirmekle birlikte bölge ülkeleri arasındaki farklılıkların ön plana çıkmasını engelleyerek bölge entegrasyonunu kolaylaştırılacağı iddia edilmektedir. “Karşılıklı bağımlılığa dayanan bölgesel uyum süreçleri neticesinde, kimliksel aidiyet kümeleri genişleyecek, başlangıçta kendilerini diğerlerinden farklı tanımlayan aktörler, zamanla kendilerini bütünün parçaları olarak görecektir” (Oğuzlu 2009: 46). Ekonomi ile kurulan bağlar, siyasetin yol açtığı yüksek tansiyonu düşürmekte oldukça başarılı olacağı iddia edilmektedir.

2.3.4 Proaktif ve Aksiyoner Dış Politika

Önleyici diplomasi ile paralel kullanılan proaktif diplomasinin amacı; “Türkiye’nin yakın çevresinde yaşanan her türlü kriz çözümünde ve diğer ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesinde öncülük etmesidir” (Yeşiltaş ve Balcı 2011: 15). Komşu ülkelerde yaşanan siyasal değişimler ve krizler, yalnızca dış politikayı değil iç politikayı da ilgilendirir. Dış sorunlara kayıtsız kalmanın iç politikaya yansıyan bir takım olumsuz sonuçları vardır. “Proaktif diplomasi ile birlikte sık sık kullanılan aksiyoner politikaya göre artık, ülkeler arasındaki sorunlar küresel bir karakter kazanmıştır. İki ülke arasındaki sorun uluslararası bir krizi rahatlıkla tetikleme olasılığıdır. Bu nedenle ülkeler arasındaki sorunlara duyarlı olunmalı ve çözümüne katkı sunulmalıdır. Krizleri daha doğmadan önlemek için ‘Reaksiyoner değil aksiyoner dış politika takip edilmelidir’ (Oğuzlu 2009: 46). Proaktif ve aksiyoner diplomasi uygulamalarına Suriye-İsrail, İran-Batı ve Balkanlarda takip edilen dış politika örnek olarak gösterebilir. Ayrıca bu diplomasi türünde sadece ulus devletler değil, devlet dışı diğer aktörlerle de krizlerin önlenmesi veya çözümünde aktif olarak müzakere edilebilir.

2.3.5 Ritmik Diplomasi

Özellikle Soğuk Savaş döneminin bitmesi ile birlikte uluslararası aktörlerin sayısı ve çeşitliliği artmıştır. Ritmik diplomasi, küreselleşen dünya da statik, sabit politikalar yerine, uyum ve hareketin bir arada olduğu sürdürülebilir bir dış politikayı amaç edinir. Ritmik diplomasi sorunları tüm tarafları ile ele almayı öngörür. Sorunun çözümünde tüm tarafların çözüm sürecine dâhil etmeyi amaçlar. Taraflar herhangi bir kategorizeye tabi tutulmaz. Çözüm sürecindeki aktörlerin halk gözündeki desteği ile süreç içerisindeki meşruluğu önemlidir. Davutoğlu’na göre “Ritimden kasıt hem uyum olacak, hem hareket olacak. Hareket olur, uyum olmazsa o hareket kaosta çıkarabilir. Gereksiz öne çıkışlar, gereksiz riskler de getirebilir. Ama ritim olur, hareket de olmaz yerinde sayarsanız bir sonuç alamazsınız. Uyum da olacak. Ama mükemmel bir uyum olsun deyip hep uyumu beklerseniz hareket de olmaz” (“Ritmik Diplomasi” *Sabah*, 14 Aralık 2009).

“Stratejik Derinlik” çatısı altında birleşen tüm bu kavramların pratiğe geçirilmesi için kullanılması gereken araçların başında ikna kabiliyeti ve taraflara eşit değer verme yetisi gelmektedir. Davutoğlu’na göre taraflar ikna ve muhakeme yoluyla bir araya getirilmeli ve ön şartsız olarak diyalog kurabilmelidirler (Davutoğlu 2001). Bu diyalogun sağlanabilmesi için askeri olmayan yollar kullanılması gerekmektedir. Askeri seçenekler en son düşünülmelidir. Ayrıca Türkiye’nin model ülke, bir cazibe merkezi olması Türkiye’nin elini güçlendirecektir. Türkiye özellikle “Yumuşak Güç” olma yolunda tarihi, coğrafi, kültürel ve ekonomik altyapısını kullanmalıdır, Türkiye çok taraflı ilişkilerde aksiyoner ve ritmik diplomaside kendini merkezde konumlandırmalıdır. Türkiye Osmanlı bakiyesi ile birlikte özellikle yakın havzasında bir çekim merkezi olmalıdır. Türkiye’nin bir model olarak diğer ülkelere sunulması, Türkiye’nin yumuşak güç potansiyeli açısından oldukça önemlidir. Türkiye eğer model ülke olmayı başarırsa belli kazançlar sağlayacaktır. Özellikle uluslararası sistemde model olan Türkiye diğer aktörlerin davranışlarını değiştirmede daha az maliyete katlanacaktır. Ayrıca diğer aktörlerin gözünde Türkiye ile kurulacak iyi ilişkilerin önemi artacak böylece dış politika davranışları Türkiye lehinde gerçekleşecektir. Türkiye muhakeme ve ikna yönüyle diğer ülkeler ile saygıya dayanan işbirlikleri kuracak ve Türkiye’nin popülerliği artacaktır (Oğuzlu, 2009). Türkiye tüm bu kazanımları gerçekleştirirken ülke potansiyelini ve yumuşak güç algısını en yüksek seviyede tutmalıdır. Davutoğlu’nun “Değer Eksenli Dış Politikası” anlayışının pratiğini İsrail–Filistin görüşmelerinde Hamas’ın dâhil edilme çabasında, bir yandan Avrupa Birliği müzakereleri devam ederken, diğer yandan Rusya, Çin ve İran gibi Asya devletleri ile kurduğu ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler gösterebilir (Yılmaz 2009).

Özellikle “Stratejik Derinlik” politikasının en yoğun hissedildiği Türkiye-Suriye ilişkilerini incelemekte fayda vardır. 1998 yılında Öcalan Krizi ile zirveye çıkan gerginlik yerini 2010 yılında yerini ortak Bakanlar Kurulu toplantıları düzenlemesine bırakmıştır. Burada elbet Dışişleri’nin politikalarındaki geleneksel bakış açısının değiştirmesinin büyük önemi vardır. Hem Soğuk Savaş döneminde hem de Soğuk Savaş dönemi sonrasında “Adana Mutabakatı” imzalanıncaya kadar iki ülke arasındaki düşmanlık algısı karşılıklı

olarak devam etmekteydi. Suriye'ye göre Türkiye suyu (*Fırat ve Dicle*) adil paylaşmayan ve barajlar yolu ile suyun üzerinde denetimini kuran bir ülke olarak görülmekteydi. Ayrıca Türkiye haksız olarak Suriye'nin topraklarına (*Hata*) el koyan bir ülkediydi. Yine Türkiye'nin İsrail ve Batı ile sıkı bağları, Suriye için bir tehditti. Türkiye için Suriye ise Türkiye'nin iç huzurunun en büyük düşmanı, teröre destek veren, ülke bütünlüğünü tehdit eden ve su paylaşımında sürekli mesele yaratan bir düşmandı. Bu karşılıklı olumsuz algı 1998 yılından sonra kırılmış sürekli iyiye giden bir hal almıştır. İlişkilerin olumlu seviyesi iki ülke üst düzey yöneticilerinin ziyaretleriyle perçinlenmiştir. Özellikle Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in yapmış olduğu iki kritik ziyaretle ve daha sonrasında Davutoğlu'nun çalışmaları ve dış politika stratejileri, iyiye giden ilişkilerin zirveye çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu dönemde taraflar arasındaki “düşman imgesi yerini Türk dizilerinin Suriye’de yayınlanmasına, ülkeler arasında vizesiz geçişin sağlanmasına ve günöbirlik, heyetler arası ziyaretlerin gerçekleşmesine bırakmıştır” (Sayın 2010:1).

Fakat 2011 yılından itibaren “Arap Bahar”ının Suriye’ye ulaşması ile birlikte zirvede olan iyi ilişkiler tam tersi bir hal almıştır. Suriye’de başlayan iktidara yönelik protesto hareketlerine Şam yönetiminin sertlikle cevap vermesi Başta Türkiye olmak üzere uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmiştir. Türkiye'nin Şam yönetimine reform çağrılarının karşılıksız kalması Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun yapmış olduğu mekik diplomasisinden sonuç alamaması iki ülke arasında gerileme neden olmuştur. Bu gerilim 22 Haziran 2012’ de Türk jetinin düşürölmesi ile doruğa ulaşmış, Türkiye buna karşılık 16 Eylül 2013’te Suriye helikopterini düşürmüştür.

III. BÖLÜM

3. TÜRKİYE - SURİYE İLİŞKİLERİ VE ARAP BAHARI

3.1 AKP Öncesi Türkiye'nin Suriye Dış Politikasına Bakış

Soğuk Savaş döneminde Batı kampında yer alan Türkiye'nin Ortadoğu ile ilişkileri ABD stratejilerinin çerçevesinde sınırlı düzeyde olmuştur. Türkiye'nin 1969 yılında kurulan "İslam Konferansı Örgütü"nü kurucuları arasında yer alması bu dönemde önemli bir gelişmedir. Doksanlı yıllarda Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile birlikte bölgesel aktörlerin önemi artmıştır. Küreselleşmenin hızla arttığı ve devlet dışı aktörlerin de uluslararası sistemde söz sahibi olduğu bu dönemde de Türkiye Batı eksenli ve temkinli bir dış politika izlemeye devam etmiştir. Özellikle İsrail ile kurulan stratejik işbirliği Ortadoğu devletlerin tepkisini çekerek ilişkilerin en alt düzeyde seyretmesine neden olmuştur. Özellikle doksanlı yıllarda Türkiye'ye yönelik AB ve ABD'nin insan hakları ihlalleri iddiaları ve Kürt sorununda Türkiye'ye olumsuz bakışları Türkiye'nin bu dönemde İsrail'e daha çok yaklaşmasına ve stratejik işbirliği kurmasına neden olmuştur. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti içindeki laik Asker ve Bürokrat grubu Türkiye'nin bulunduğu bölgede İsrail ile ilişkilerin daha da sağlamlaştırılmasına çalışmıştır. Bu durum doğal olarak Türkiye'nin Arap devletleri ile münasebetlerine yansımıştır. Türkiye'nin güvenlik eksenli dış politikası bölgedeki ilişkilerini sınırlı tutmasına neden olmuştur.

Tüm bu gelişmeler ve güvenlik eksenli Türk dış politikası, İsrail ile yakınlaşırken Arap Devletleri'nden uzaklaşma eğiliminde olmuştur (İhsanoğlu ve Şeşen 2000). Burada bir parantez açmak gerekirse İsrail'e yakın Türkiye'yi iç politika malzemesi yapan Arap liderler özellikle 2000'li yıllarda bozulan Türkiye-İsrail ilişkileri konusunda beklenenin aksine tepki vermişlerdir. İsrail ile ilişkilerini koparan Türkiye, Arap sokaklarında memnuniyetle karşılanırken, Arap siyasetçiler bu durumu iyi karşılamamıştır. Dış politika yazarı Semih İdiz köşesinde bu konuya değinmiştir. Makalesinde Beşar Esad'ın İspanya ziyareti

sırasında basın toplantısında sarf ettiği “İsrail ile Türkiye arasında yaşanan krizin Ortadoğu’daki istikrarı olumsuz etkileyebileceğini... Türkiye ile İsrail arasındaki ilişki yenilenmezse, Türkiye’nin bölgedeki müzakerelerde bir rol oynaması çok zor olacaktır” sözlerine yer veren İdiz, Türkiye ile İsrail arasındaki sorunların bölge ülkelerini olumsuz etkileyeceğini ve bu durumun Türkiye’nin zararına olacağını makalesinde dile getirmiştir (Ediz 2010)

İsrail ile süregelen bu işbirliğinin yanında Türkiye’nin en uzun kara sınırı olan Suriye¹ ile yaşadığı güvenlik, su kaynakları ve toprak talepleri gibi sorunlar Türkiye-Suriye ilişkilerinin seyrini belirlemiştir (Tan, Belli ve Aydın 2012). Bu sebeplerle 1998 yılına kadar Türkiye Suriye ilişkileri alt düzeyde seyretmiştir. Özellikle Şam yönetiminin PKK Terör örgütüne lojistik yardımı yaptığı iddiaları ve PKK lideri Abdullah Öcalan’ın Suriye’de ikamet etmesi iki ülke ilişkilerini kriz boyutuna taşımıştır (“Şam Terörün Karargâhı” *Milliyet* 04 Eylül 1998).

İki ülkeyi savaşın eşiğine getiren bu kriz 1998 yılında imzalanan “Adana Mutabakatı” ile son bulmuştur. Aynı zamanda bu mutabakat iki ülke ilişkilerinin iyileşmesi açısından bir milat olmuştur. Bu tarihten itibaren iki ülke arasında gerçekleşen ziyaretler ilişkilerin olumlu havasını pekiştirmiştir. Özellikle İki ülke ilişkilerinin normalleşme süreci 2000’li yıllarda uluslar arası arenada ve özellikle Ortadoğu’da konjonktürün değişmesi ve Türkiye’nin dış politikadaki “Stratejik Derinlik” vizyonuyla ilişkiler yoğunlaşarak devam etmiştir. İki ülke arasında ticaret, vize kolaylığı, emlak sorunları v.s konular hakkında antlaşmalar imzalanmış ortak komiteler kurulmuştur. Uluslararası konjonktürün de yardımıyla iyi ilişkilerin sürekli hale gelmesinde “2002 yılında Başbakanlık Başdanışmanlığı, 2009 yılına geldiğinde de Dışişleri Bakanlığı görevini üstlenen Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu’nun, otuzun üzerinde gerçekleştirdiği ziyaretle, payı büyüktür” (Sayın 2010: 9). Türkiye-Suriye ilişkilerinin ikili diyalog ve kazanımlarının cazibesinin yanında birde uluslararası kamuoyunda birbirlerine meşruiyet kazandırma, güçlü oldukları alanda karşılıklı olarak birbirlerini destekleme faktörü oldukça önemlidir.

---

¹ Türkiye, sınırları çok uzun ve çeşitli özellikte olan bir ülkedir. Kara sularının uzunluğu 2753 kilometreyi bulur. Deniz sınırları ise 5000 kilometreyi geçer. Suriye ile olan sınırlarımız 877, Irak ile 331, İran ile 454, Gürcistan sınırı 276 km. Ermenistan sınırı 316 km. Yunanistan ile 212, Bulgaristan ile 269 kilometre.

Özellikle ABD'nin Irak işgali sonrası bölgedeki ağırlığını nispeten geri çekmesi ve bu sebeple doğan güç boşluğu sonucu artan Suriye-İran yakınlığının uluslararası kamuoyundaki olumsuz algısını dengelemek isteyen Suriye-Türkiye ile olan ilişkilerini ön plana çıkarmaya çalışmıştır. İran ile olan ilişkilerinin uluslararası arenadaki dezavantajlarının yanında 2005 yılında Hariri suikastı ile uluslararası kamuoyunca köşeye sıkışan Şam yönetimi Türkiye'den önemli destek görmüştür. Bunun yanında Ankara hükümetinde ise Ortadoğu'da güçlü bir Suriye desteği ile kurulan ilişkilerin sağlam temelli olacağı ve Türkiye'nin Ortadoğu'da sözü geçer, merkez ülke konumunu pekiştireceği ön görüşü hâkimdir (Sayın 2009) .

3.2. Arap Baharı Öncesi AKP Dönemi Türkiye-Suriye İlişkilerinde Diplomasi Alanındaki Gelişmeler

1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatı ile başlayan diplomatik yakınlaşma 2000 yılında Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın cenazesi münasebeti ile bir üst seviyeye çıkmıştır. Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer cenaze dolayısı ile ilk yurtdışı gezisini Suriye'ye yapmıştır. Suriye Arap Cumhuriyeti Devlet Başkanı Hafız Esad'ın cenazesine katılan Sezer'in bu ziyaretinin sonuçları Türkiye-Suriye ilişkilerine olumlu yansımıştır. Hafız Esad'ın Türkiye Cumhuriyeti sekizinci Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın cenazesine katılmamasına rağmen Şam yönetimine yapılan bu jest Türkiye'de bazı çevrelerde olumsuz karşılanırsa da ileri dönemlerde diplomatik alanda meyvelerini vermiştir (Togay 2010). Sezer'in ziyaretiyle iki ülke arasındaki karşılıklı ziyaretler döneminin başlangıcı olmuştur. Özellikle 2003 yılındaki diplomasi trafiği ABD'nin Irak'ı işgali ile daha da yoğunlaşmıştır. İki ülke arasında Irak'ın işgali hususundaki görüş birliği ortak hareket etme arzusunu doğurmuştur. Güvenlik kaygıları ve Irak'ın toprak bütünlüğünün korunamaması gibi endişeler, iki ülke arasındaki yakınlaşmayı da arttırmıştır (Ayhan 2009).

Irak ile ilgili özellikle Kürt varlığından doğan tehdit algısı ve güvenlik endişesi Türkiye-Suriye diplomasisini hareketlendirmiştir. Abdullah Gül'ün konu ile ilgili önce Başbakanlık görevindeyken daha sonra ise Dışişleri bakanı

olarak Suriye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerin karşılığında Suriye Arap Cumhuriyeti Dışişleri bakanı Faruk El-Şara'nın ve daha sonra Suriye Arap Cumhuriyeti Başbakanı Muhammed Mustafa Miro'nun Ankara ziyaretleri gerçekleşmiştir. Görüşmelerin konusu Irak işgali ve Saddam sonrası Irak'ın durumu olmakla birlikte ekonomik işbirliği ve PKK'nın faaliyetleri gibi konularda ele alınmıştır (Togay 2010). 2004 yılı her iki ülkenin diplomasi tarihi açısından önemli bir yıldır. Suriye Arap Cumhuriyeti Devlet Başkanı Beşar Esad Türkiye'yi ziyaret etmiştir.² Aynı yıl içerisinde Başbakan Muhammed Naci Otri'nin Temmuz'da Ankara'yı, ziyaretinde “Başbakan Erdoğan'ın aynı anda Ankara'da olan dönemin İsrail Dışişleri Bakanı Ehud Olmert'e randevu vermezken, Otri'yi kabul etmesi, Suriye'nin Türk dış politikasındaki ayrıcalıklı olmaya başlayan konumunu herkese hissettirmiştir” (Togay 2010).

2005 yılı özellikle Türkiye'nin Suriye'ye verdiği siyasi destek açısından önemli bir yıldır. 14 Şubat'ta Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'nin bombalı suikast sonucu hayatını kaybetmesi Suriye'ye karşı uluslararası kamuoyunun ve özellikle ABD'nin yoğun baskısını üzerine çekmesine yol açmıştır. (“Suriye'ye baskı yapılmalı” *Hürriyet.com* Şubat 2005). Bu dönemde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Şam gezisi çok önemli bir boyuta ulaşmıştır. Uluslararası baskıların en yoğun olduğu bir dönemde gerçekleşen ziyaret Suriye'ye verilen desteğin açık bir göstergesidir. Rusya dâhil olmak üzere uluslararası kamuoyu Şam yönetimine cephe almıştır. Beşar Esad'ın Viyana gezisi telkinler sonucu iptal edilmiştir. Arap devletleri başta Suudi Arabistan olmak üzere Suriye üzerinde ilişkileri koparma yönünde kampanya başlatmış ve bu kampanyaya birçok Arap ülkesi katılmıştır. Avrupa Birliği ve Suriye ile imzalanan ticaret anlaşması Avrupa Birliği tarafından askıya alınmıştır. Dış politikada köşeye sıkışan Esad yönetimine Türkiye desteği Şam yönetiminde en azından kuzey sınırlarında herhangi bir tehlike olmayacağını işareti olarak algılanmıştır. Ayrıca Sezer'in bu ziyareti ile uluslararası kamuoyuna Türkiye'nin Suriye ile diyalogunun devam ettireceği mesajı

---

² Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın 2004 yılında yaptığı resmi ziyareti. 1946'dan sonra bağımsız Suriye tarihinde ilk kez bir Suriyeli devlet başkanı Türkiye'ye geliyordu. <http://politikaakademisi.org/dunden-bugune-turkiye-suriye-iliskileri/> Erişim tarihi: 01 Ocak, 2013.

verilmiştir. Şam yönetimi Türkiye'nin uluslararası baskılara rağmen gerçekleştirdiği ziyaretle ciddi güven ve meşruluk kazanmıştır (Ayhan 2009).

2006 yılında İsrail Lübnan'a operasyon düzenlemiştir. Hizbullah'a yönelik düzenlenen operasyonda yaklaşık 1000 Lübnanlı ile 160 İsraili ölmüştür. Suriye, Hizbullah ile ilişkisi ve İsrail'in Suriye'nin Hizbullah'a silah, cephane gibi lojistik yardım yaptığı iddiaları üzerine Beşar Esad Türkiye'nin desteğini istemiştir. Abdullah Gül'ün Lübnan ile ilgili Ortadoğu'daki temasları ve Başbakan Erdoğan'ın Aralık ayındaki Şam ziyareti ile dünyaya Türkiye'nin Suriye'nin yanında olduğu mesajı verilmiştir (Togay 2010).

2007 yılında İsrail Hava Kuvvetlerine ait iki savaş uçağının Suriye hava sahasını ihlal etmesi ve Suriye'nin askeri güç kullanarak İsrail'e ait uçakların hava sahasını terk etmeye mecbur bırakması uluslararası kamuoyunun bölgeye odaklanmasını sağlamıştır. Türkiye ve Suriye Dışişleri Bakanları konu ile ortak basın toplantısı düzenlemiştir. Suriye Dışişleri Bakanı Muallim, "İsrail'in hava sahası ihlali kasıtlı ve düşmanca bir saldırdır. İsrail uçakları Suriye'ye saldırıda bulunmuştur. Hatta bazı yakıt tanklarını Suriye'ye bırakmış durumdadır" açıklamasını yapmıştır. Suriyeli Bakan açıklamasının devamında "Bu son olay İsrail'in asla barışa niyetli olmadığını göstergesidir. Aksine gizli niyetleri olduğunu göstermektedir" ('Babacan ile Suriyeli Muadilinin Görüşmesi' *Haberler.com* Eylül 2007) ifadesini kullanmıştır. Dışişleri Bakanı Ali Babacan da, Suriye sınırında bulunan savaş uçağı yakıt tankıyla ilgili olarak, "Bu durum Türkiye tarafından kesinlikle kabul edilemez. Tüm kurumlarımız olayı araştırmak için devrede. İsrail'den izahat istedik." ifadelerini kullanmıştır ('Babacan ile Suriyeli Muadilinin Görüşmesi' *Haberler.com* Eylül 2007). Dışişleri Bakanı Babacan, bu gelişmenin ardından 6 Ekim'de Suriye, İsrail, Filistin ve Ürdün'ü kapsayan Ortadoğu turuna çıkmıştır. Babacan bu gezi ile Türkiye'nin Ortadoğu'ya verdiği önemi bir kez daha uluslararası kamuoyuna ilan etmiş oluyordu.

Türkiye'nin Ortadoğu'da etkin ve bir rol oynama gayretini 2007-2010 yılları arasında da sürdürmüştür. Ortadoğu devletleri ile siyasi ekonomik işbirliğini pekiştirme adına çalışmalar yapılmıştır. 2009 yılında Cumhurbaşkanı

Abdullah Gül'ün üç günlük Suriye ziyareti ve Halep Üniversitesi'ndeki konuşması Ortadoğu'da geniş yankı uyandırmıştır.

“Türkiye-Suriye ilişkileri başka ülkeler tarafından örnek alınmalıdır. Dostluk ve kardeşlik zemini çok önemlidir. Bu zemin üzerine her şey inşa edilebilir” ifadesine yer veren Gül konuşmasına şu cümlelerle devam etmiştir. “Türkler neden Filistin, İran ya da Orta Doğu meseleleri ile bu kadar yakından uğraşıyor diyenler olmuştur. Türkiye bütün bu faaliyetlerini iyi niyetli olarak yapmıştır. Acaba barışa katkımız olur mu, Barış tesis edilir mi düşüncesi ile hareket etmiştir... Suriye başta olmak üzere Arap ülkeleri Türkiye'ye güven gösterdi. Hatta İsrail de aynı güveni gösterdi. Bizler doğruya doğru, yanlışla yanlış demekten çekinmiyoruz.” (“Gül'ün Ortadoğu ziyareti”, Ensonhaber.com Mayıs 2009).

Bu konuşma ile Abdullah Gül Türkiye'nin Ortadoğu'ya bakış açısını ve Suriye Arap Cumhuriyeti olan dostluğa Türkiye'nin verdiği değeri bir kez daha vurgulamıştır. Türkiye ile Suriye arasında bu dönemde ekonomik ve güvenlik alanlarında stratejik işbirliği yapılmış ve antlaşmalar imzalanmıştır. Hükümetler düzeyinde ortak komiteler ve konseyler kurulmuş ve kurumlar Bakanlar ve Başbakanlar düzeyinde temsil edilmiştir. Sınırlar arasında tarihi kökleri olan her iki ülke vatandaşları için vize muafiyetleri sağlanmış işadamlarına sınır kapılarında vize almaları kolaylığı getirilmiştir.

Bu dönemde gerçekleşen önemli zirve ve alınan kararlar şunlardır;
(Sayın 2010: 10-14)

- **Suriye'nin Türk İşadamlarına Vize Kolaylığı Sağlaması (13 Ocak 2004)** : Suriye 13 Ocak 2004 tarihinde aldığı bir kararla Türk işadamlarının sınır kapılarından da vize alabilme hakkını tanımıştır.
- **Başbakan Erdoğan'ın Suriye Ziyareti (22-23 Aralık 2004)**: Suriye Başbakanının davetlisi olarak kalabalık bir heyet ile Suriye'ye giden Başbakan Erdoğan Suriye ile serbest ticaret antlaşmasını imzalamıştır.
- **Suriye'yle emlak müzakereleri (10 Eylül 2007- 6 Ekim 2007)**: 17 Ekim 2007 tarihinde Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın Türkiye'yi ziyaretinde gündeme gelen emlak sorunlarının çözümüne dair ortak komisyon kurulması kararlaştırıldı.

- **Şam Zirvesi (04 Eylül 2008):** Suriye –İsrail arasında sürdürülen dolaylı barış görüşmeleri kapsamında Türkiye'nin Fransa, Katar, Arap Birliği ile birlikte arabulucu olarak katıldığı zirvedir.
- **Davutoğlu'nun Suriye Ziyareti (31 Ağustos 2009):** Irak ve Suriye arasındaki gerginliği yumuşatmak adına yapılan mekik diplomasisidir. Aynı gün içinde Dışişleri Bakanı Davutoğlu Bağdat'ta mevkidaşı ile görüşmüştür.
- **Türkiye – Suriye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin Kurulması (16 Eylül 2009):** Suriye Devlet Başkanı Esad'ın Türkiye ziyaretinde iki ülke işbirliğinin pekişmesi ve sağlıklı yürütülebilmesi adına kurulmasına karar verilen konseyin başkanlığını her iki ülkenin başbakanının eş başkan olarak yapması ve konseye her iki ülkeden onar bakan katılması kararlaştırılmıştır. Konseyin amacı işbirliğine dönük bir zeminin oluşturulmasıdır.
- **Türkiye-Suriye Arasında Vizelerin Kalkması (16 Eylül 2009):** İki ülke dışişleri bakanlarının yaptıkları görüşmeler sonucu Türkiye-Suriye arasındaki vizelerin kaldırılmasına karar verildiği açıklanmıştır.
- **Türkiye – Suriye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Birinci Bakanlar Kurulu toplantısı (12-13 Ekim 2009):** Daha önce alınan kararlar ile kurulmasına karar verilen ortak Bakanlar kurulu ilk toplantısını Hem Halep de Hem de Gaziantep'te yapmıştır. Dış politika, sağlık, eğitim, ekonomi gibi konuların görüşüldüğü kurulda 40 protokol ve projenin hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır.
- **Türkiye – Suriye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Birinci Başbakanlar Kurulu toplantısı (22-23 Aralık 2009):** Türkiye ve Suriye Başbakanlarının katılımıyla Suriye'nin başkenti Şam'da toplanan konsey bölgesel meseleleri ele almıştır.

3.3. Arap Baharı

2010 yılının son ayında Tunus'ta başlayan ve kısa sürede Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinin geneline yayılan protesto hareketlerine genel itibari ile "Arap Baharı"³ denir. 'Bu isyanların temelinde diktatöryal rejimlerin varlığının yanı sıra, ekonomik oligarşinin varlığı, siyasi yozlaşma, ifade özgürlüğü ve kötü yaşam koşulları vardır' (Güleç 2012). Halkların insanca yaşama arzusu, insan hakları ve temel hak ve özgürlüklerden yararlanma isteği, özgürlük, adalet, ahlaki bir toplum ve hükümet yapısı talebi, din ve vicdan hürriyeti ile dini inançlara saygı ve diğer devletlerle olan ilişkilerin eşit koşullarda geliştirilmesi, ifade özgürlüğü istemleri halk ayaklanmalarının nedenlerindedir. Arap Baharı, sayılan bu temel hak ve özgürlüklerin yıllar boyunca işbaşına gelen Arap Yönetimleri tarafından halklarından esirgenmiş olması ve Arap ülkelerindeki liderlerin demokratikleşme yolunda adım atmamaları, halkın taleplerini karşılayamamalarının bir sonucudur (Tekek 2012). Ayrıca halk ayaklanmalarındaki en önemli etkenlerden biride ekonomik göstergelerde ki kötü gidişat, rüşvet, yolsuzluk, adam kayırmaların yaygın olması ve zengin fakir arasındaki uçurumdur (Bulaç 2013).

17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta geçimini işportacılık yaparak kazanan Muhammed Bouazizi Sidi'nin, işporta tezgâhına el koyan zabıtalardan kötü muamelesini protesto etmek amacıyla kendisini yakması sonucu başlayan protesto dalgası Tunusluları sokağa dökmüş ve protestolar Arap Baharı'nın tetikleyicisi "Yasemin Devrimi"ne kadar devam etmiştir (Tekek 2012). Binlerce Tunuslu, 23 yıllık Zeynel Abidin Bin Ali rejimini sonlandırarak kendisini ülkeyi terk etmeye mecbur bırakmıştır. Tunus'ta başlayan halk hareketi kısa sürede diğer Kuzey Afrika ve Ortadoğu devletlerinde halk hareketlerine ilham kaynağı olmuştur. "Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Ürdün ve Yemen'de büyük çapta; Moritanya, Suudi Arabistan, Umman, Irak, Lübnan ve Fas'ta küçük çapta olmak üzere tüm Arap Dünyasında mitingler, protestolar, halk ayaklanmaları ve silahlı çatışmalar meydana gelmiştir" (Paksoy vd 2012: 1). Protestolar ve halk hareketleri, Libya, Mısır, Tunus ve Yemen'de diktatöryal rejimlerin yıkılması ile sonuçlanmıştır.

---

³ Bu terimin ortaya çıkışında 1968'de Çekoslovakya'daki Sovyetler Birliği karşıtı halk ayaklanmalarına verilen isim olan Prag Baharı'ndan (Prague Spring) esinlendiği tahmin edilmektedir.

Diğer ülkelerde ise halka birçok reform sözü verilmiştir (Tekek 2012). Suriye’de ise protesto hareketleri ile başlayan Arap Baharı iç savaşa dönüşmüştür (Hatunoğlu 2011).

“Arap Baharı” olarak bilinen halk hareketlerinin Suriye’de de ortaya çıkmasının nedenleri diğer ülkelerdeki nedenlerden çok da farklı değildir. Yoksulluk, işsizlik ve rejimin antidemokratik yapısı ve ayrıca Suriye’nin bölgesel ve uluslararası birçok fay hattının kesiştiği jeopolitik konumu ile Suriye yönetiminin mezhepçi yapısı⁴, Suriye’deki başlıca sorunlardır.

Gösterilerin fitilini ateşleyen olay; 15 Mart 2011’de Suriye’nin Dera kentinde yaşları 12 ile 15 yaşındaki çocukların duvarlara rejim aleyhinde yazı yazdıkları gerekçesi ile gözaltına alınmasıdır. Çocukların serbest bırakılması amacıyla başlayan protesto gösterileri, kısa sürede rejime karşı halk hareketine dönüşmüştür. (“Suriye’de İç Savaş” *gazetevatan.com* Mayıs 2013). 18 Mart Cuma günü yaşanan protesto gösterilerinde dört kişinin ölmesi öfkeyi daha da arttırmıştır. Ölümlerin ardından protesto gösterileri yoğunlaşarak devam etmiştir. Protesto gösterilerinde ölenlerin cenazelerinde bir kişinin daha öldürülmesi halkın güvenlik güçlerine karşı çatışmaya girmesinin fitilini ateşlemiştir. Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad’ın bölgedeki üst düzey kamu görevlilerini görevden alması ve bir komisyonu ölümleri araştırmak için bölgeye göndermesi (Tan, Belli ve Aydın, 2012) olayları yatıştırmamış aksine olaylar diğer şehirlere de sıçramıştır. Dera kentindeki protesto gösterilerine destek amaçlı ülkenin Şam, Lazkiye, Humus, Banyas, Hama, Kamışlı ve Halep kentlerinde cuma namazı sonrası gösteriler yapılmış, hükümetin gösterileri güçle bastırmaya çalışması ve ölümlerin artması kısa sürede çatışmaların bir iç savaşa dönüşmesine neden olmuştur (Altıoğlu 2012).

---

⁴ Suriye’de iktidarı elinde tutan Esed-Makhlouf ailesinin dayandığı mezhebi taban, ülke nüfusunun yüzde 8-12 arası bir bölümünü oluşturan Nusayiriler. Rejim, bu mezhebi tabana ve diğer azınlıklar ile gerçekleşmiş zımnî koalisyona dayanarak 40 yılı aşan bir süre iktidarını sürdürüyor.(Çandar, 2013)

3.4. Arap Baharı İle Birlikte Değişen Türkiye - Suriye İlişkileri

2002 yılından itibaren “Komşularla Sıfır Sorun” ilkesi ile hareket eden Dışişleri, Arap Baharı hareketleri ile birlikte ikileme düşmüştür. Bu ikilemin bir tarafında mevcut iktidarlarla ilişkileri devam ettirip iktidarlara destek olmak vardır. İkilemin diğer tarafında ise demokratikleşmeyi talep eden, temel hak ve özgürlükleri isteyen halk yığınlarının protesto gösterilerine destek olmak vardır (“Davutoğlu’nun makalesi” *Zaman.com* Mart 2013). Türkiye Arap Baharı başlangıcında düştüğü bu ikilemden kısa sürede ayrıldı. Libya’da önce bocalayan daha sonra muhalif gruplara maddi ve lojistik destek veren Türkiye Mısır’da yaşanan gelişmelere de sessiz kalmadı. Erdoğan Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek’e iktidarı bırakma çağrısı yapan ilk lider olmuş ve Tahrir Meydanı’nda toplanan muhalefete kulak vermesi tavsiyesinde bulunmuştur. Tahrir meydanında sevinçle karşılanan bu sözlerle Mısır halkına Türkiye’nin yanında olduğu mesajı verilmiştir. Suriye konusunda da ikinci alternatifi tercih eden Türkiye, Suriye’de olayların başlaması üzerine Beşar Esad yönetimine sivil göstericilere karşı şiddet kullanmaması yönünde telkinde bulunmuştur.

Demokratikleşme ve özgürlükler adına ayaklandığı iddia edilen halkın sesine kulak vermesini Şam yönetimine tavsiye eden Türkiye, Şam yönetiminin aldığı sert önlemler ve ardı ardına gelen ölüm haberleri karşısında sesini yükseltmeye başlamış ve Beşar Esad’ı reform sürecini hızlandırması konusunda uyarmıştır (Keskin 2012). Bu çağrılara rağmen Suriye’deki çatışmalar artarak devam etmiştir. Özellikle 6 Haziran 2011’de Cizr El-Şuhur kasabasında 120 Suriyeli güvenlik görevlisinin öldürülmesi üzerine Şam yönetiminin başlattığı operasyon Türk hükümetinin sert tepkisini çekmişti. 9 Haziran’da Başbakan Erdoğan’ın “Maalesef Esad ailesi özellikle de Mahir Esad insani davranmıyor” sözleri ile “Biz Suriye'deki gelişmelere daha fazla sessiz kalamayız. İyi ilişkiler ilelebet süremez” (“Başbakan Erdoğan'dan Esad'a” *sabah.com* Kasım 2011) açıklaması Türkiye-Suriye ilişkilerinin gerginleşeceğini sinyalini vermiştir.

2011’de başlayan Hama operasyonu uluslararası kamuoyunda sert tepkiyle karşılanmıştır. 9 Ağustos 2011 Beşar Esad- Davutoğlu görüşmesi öncesi Başbakan: Erdoğan 6 Ağustos’ta gazetecilere “Artık burada da sabrın

son anlarına geldik ve bunun için de bu süreç için de Salı günü Dışişleri Bakanı'nı Suriye'ye gönderiyorum... Çünkü biz Suriye konusunu bir dış mesele olarak, bir dış sorun olarak görmüyoruz. Suriye meselesi bizim bir iç meselemizdir" ("Suriye İç Meselemiz" www.AKParti.org.tr Ağustos, 2011) açıklamasını yapmıştır. Bu açıklamaya karşılık Beşar Esad'ın danışmanı Büseyna Şaban, Davutoğlu Şam'a geldiğinde vereceği mesajların sert bir cevap ile karşılık bulabileceğini belirtmiştir. Büseyna Türkiye'nin yapması gereken şeyin terörü kınamak ve Suriye'nin iç işlerine karışmamak olduğunu açıklayarak, Davutoğlu'nun Şam ziyaretinin gergin geçeceğinin sinyallerini vermiştir (Salık 2011). Davutoğlu'nun Şam ziyaretinde Beşar Esad ile gerçekleştirdiği görüşme sonucu Hama'dan tanklar çekilmesi olumlu karşılanırken. Tankların çekilmesinden sonra operasyonların durulacağı beklentileri gerçekleşmemiştir. Tankların çekilmesi ile oluşan olumlu hava yerini gerginliğin artmasına bırakmıştır. Ayrıca Suriye'de şiddetin ve ölümlerin her geçen gün artması, Türkiye-Suriye ilişkilerini kopma noktasına getirmiştir (Salık 2011). Suriye Arap Cumhuriyeti Devlet Başkanı Beşar Esad Suriye Devlet televizyonunda Türkiye ile ilgili bir soruya yönelik "Eğer herhangi bir yanlış hareket olursa Suriye'de, bunun etkisi Türkiye'ye de olacaktır. Gerginliğin arkasındaki nedenler önemlidir. Niyetlerinin ne olduğu anlaşıldığında her şey hallolur" ("Türkiye'nin Niyeti" netgazete.com Ağustos,2011) açıklamalarını yapmıştır. Başbakan Erdoğan 21 Eylül'de Obama ile görüşmesinden sonra yaptığı "Suriye yönetimine, daha önce de açıkladığım gibi artık güvenimiz kalmamıştır. Suriye yönetimiyle görüşmelerimizi kesmiş durumdayız" ("Görüşmelerimizi bitirdik" milliyet.com.tr Eylül, 2011) açıklaması ile Erdoğan Suriye'ye yapılacak olan yaptırımların sinyalini vermiştir. ABD yaptırımlarını destekleyen Türk hükümeti Suriye'ye karşı da bir dizi yaptırım planlamıştır. Bu yaptırımların ilki de Türk hava sahasını Suriye'ye askeri malzeme taşıyan uçaklara kapatılması olmuştur.

Türk hükümeti protestoların başladığı ve ölümlerin yaşandığı andan itibaren oluşan muhalif gruplarla diyalog halinde olmuştur. Dağınık muhalif grupların bir araya getirilmesi ve sağlıklı bütüncül bir yapıya kavuşturulması için Türkiye çaba sarf etmiştir (Salık, 2011). 1-2 Haziran 2011'de Antalya'da Suriyeli muhalif grupların katıldığı "Suriye'de Değişim Konferansı"

düzenlenmiştir. Konferans sonucu 31 kişilik bir koordinasyon kurulu oluşturulmuştur ('Suriye'de Değişim Konferansı' *www.dw.de Mayıs 2011*). "Suriye için İstanbul Buluşması" İstanbul'da düzenlenmiştir. Ekim ayında yapılan toplantı sonucunda "Suriye Ulusal Konseyi"nin kurulduğu ilan edilmiştir. Türkiye 18 Ekim'de Suriye Ulusal konseyi ile ilk resmi temas kuran ülke olmuştur (*tuiçakadem.org Temmuz 2011*).

Suriye yönetimi tarafından Türkiye'nin Suriyeli muhaliflere silah, lojistik, sağlık, gibi yardımlar yaptığı da iddia edilmiştir. Ayrıca Türk makamlarının Türkiye-Suriye sınırında muhaliflerin kanunsuz geçişlerine göz yumduğu, muhaliflerin Hatay'da tedavi ve dinlenme merkezleri olduğu, Türk hükümetinin her konuda muhaliflere kolaylık sağladığı iddiaları sürekli gündemde olmuştur ("Suriye'de savaşta Türkiye'de evinde" *haber.sol.org.tr Ağustos, 2012*). Beşar Esad'ın bu iddialara yönelik açıklamasında "Eğer birileri bizim sorunlarımızı istismar etmeye kalkarsa, o zaman onun musibeti (sorunu) çok daha büyük olacak. Çünkü doğrudan etkilenecek. Düşmanlık da kendisine dönecek" ifadelerini kullanarak Türkiye'nin gerek sınırları dâhilindeki mülteci kamplarında gerekse sınır boyunda muhaliflere sağlanan kolaylıklar konusundaki iddialara karşılık Türkiye'yi üstü kapalı tehdit etmiştir ('Esad'dan büyük tehdit' *sabah.com.tr Kasım 2011*).

1 Nisan 2012 tarihinde "Suriye Halkının Dostları Grubu" toplantısına İstanbul ev sahipliği yapmıştır. İstanbul Konferansı'nda, Birleşmiş Milletler (BM) ve Arap Birliği'nin Suriye Ortak Özel Temsilcisi Annan'ın Suriye planı görüşülmüş ve destekleme kararı alınmıştır. Demokratikleşme adımlarını destekleme, çatışmalardan etkilenen bölgelere insani yardım, tutuklanan muhaliflerin serbest bırakılması, barışçıl ve şiddet içermeyen gösteri yapma özgürlüğünün teminat altına alınması gibi maddeler içeren pakette ayrıca BM gözetiminde ateşkesin sağlanmasına da vurgu yapılmıştır ("Türkiye-Suriye Siyasi İlişkileri" *mfa.gov.tr 2013*). Konferansın açılış konuşmasını Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan yapmıştır. Erdoğan konuşmasında Esad yönetimine birçok kere telkinde bulduklarını ve reformlar sözü aldıklarını ama bunların gerçekleştirilmediğini kaydetmiştir. Ayrıca Erdoğan, konuşmasında Şam yönetimini ölüm kusmakla suçlamış ve

yönetimin er ya da geç Suriye halkı tarafından cezalandırılacağına altını çizmiştir (“Suriye Toplantısı” *Siyaset Dergisi* Nisan 2012). Suriye yönetimi ise İstanbul’da yapılan toplantıyı sert dille eleştirmiştir. Eleştirilerin odağında ise Türkiye ve Başbakan Erdoğan vardır. Suriye ulusal basınında çıkan haberlerde toplantı ve Türkiye hakkında, “Daha fazla Suriyelinin öldürülmesinin yollarını aramaya, toplumu ve devleti sabote etmeye ve Suriye’yi zayıflatma genel amacına doğru hareket etmeye yönelik bölgesel ve uluslararası bir komplonun parçası... Suriye'nin düşmanlarının platformu’... ’Erdoğan Suriye halkının çıkarlarından bahsediyor ve ülkemizde suç işleyen teröristlere ev sahipliği yaptığını unutuyor” gibi ifadeler kullanılmıştır (“Zirveye Sert Tepki” *Hürriyet.com* Nisan 2012).

25 Mayıs 2012 tarihinde Suriye’nin gerçekleştirdiği “Hula Operasyonu” başta Türkiye olmak üzere uluslararası kamuoyunu ayağa kaldırmıştır. Türkiye operasyonu insanlık suçu olarak değerlendirirken sert bir nota vermiştir. Ayrıca Türkiye, Suriye'nin Ankara’da görev yapan tüm diplomatik personeli sınır dışı etme kararı alarak, Suriye ile diplomatik ilişkileri askıya almıştır (“Türkiye’den Sert Nota” *www.dw.de* 2012).

22 Haziran 2012’de Türk savaş uçağının sınır ihlali iddiasıyla Suriye uçak savar bataryaları tarafından vuruldu. Türk yetkililer olaya büyük tepki gösterdiler. “Türk hükümeti ilk açıklamasında olay aydınlandıktan sonra gereken yapılacaktır.” diyerek itidalli davranacağını sinyallerini vermiştir. Suriye tarafının uçağın kimliği konusunda yaptıkları açıklamaları inandırıcı bulmayan Türk hükümeti konuyu uluslararası arenaya taşımıştır. Özellikle bu “Türkiye’ye yapılan bir saldırı değil; NATO’ya yapılan bir saldırıdır” tezini işlemiştir. Türk hükümeti Suriye sınırında angajman kurallarını değiştirerek Suriye’den gelen herhangi bir hava, deniz ve kara askeri her türlü unsuru tehdit olarak algılanacağı ve uyarı olmaksızın vurulabileceğini deklare etmiştir (“Sınır ihlallerine Karşılık Verilecek” *gazetevatan.com* Haziran, 2012). Erdoğan yaptığı açıklamada “Halkı nezdinde meşruiyetini yitirmiş çete devletlerine, halkına devlet terörü uygulayanlara ve Türkiye’nin büyüklüğünü test etmeye kalkanlara da hadlerini bildirmekten asla kaçınmayız” sözlerini dile getirmiştir (“Çete Devletine Haddini Bildiririz” *Hürriyet.com*. Haziran 2012).

Suriyeli yetkililer ise Türk savaş uçağının kimliğinin bilinmediğini, uçak vurulduktan sonra kimliğinin anlaşıldığını açıklamışlardır. Bu konuda üzgün olduklarını ifade eden yetkililer, fakat topraklarını korudukları için özür dilemeyecekleri dile getirmişlerdir (“Savunma Amaçlı Düşürdük”, *Sabah.com*, Haziran, 2012). Bu olayın akabinde Şanlıurfa’nın Akçakale ilçesinde Suriye tarafından ateşlenen bir top mermisi sonucu beş Türk vatandaşın ölmesi, on kişinin yaralanmasına Türkiye-Suriye sınırını topçu atışları ile döverek karşılık vermiştir (“Akçakale’ye Top Mermisi Düştü” *Hürriyet.com* Ekim 2012). Suriyeli yetkililerin konu ile ilgili özür diledikleri iddialarını Suriye’nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi Beşar Caferi “Türk tarafından Halep’teki terör saldırılarında öldürülen masum Suriyeli vatandaşlar konusunda herhangi bir üzüntü ya da dayanışma açıklaması duymadık. Dolayısıyla yaklaşımlarımızda adil olmalıyız” sözleri ile yalanlamıştır (“Özür Dilemedik” *Hürriyet.com* Ekim 2012). Olaydan sonra acil toplanan Türkiye Büyük Millet Meclis’inde Suriye’ye yönelik Başbakanlık tezkeresi 129 ret oyuna karşılık 320 kabul oyu ile geçirmiştir.

Suriye iç savaşında kimyasal silah kullanıldığı iddiaları uluslararası kamuoyunu ayağa kaldırmıştır. Çeşitli yerlerde “Sarin Gazı” kullanılması marifetiyle 1300 kişinin öldüğü iddia edilmiştir (“Suriye’de Kimyasal Silah İddiası” *ntvmsnbc.com* Ağustos 2013). NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen’in “Suriye yönetiminin kimyasal silah stoku olduğu biliniyor. Birçok farklı kaynak da bu saldırılarda kimyasal silah kullanımından Suriye yönetiminin sorumlu olduğunu gösteriyor.” açıklaması ile facianın sorumluluğunun Suriye’de olduğunu işaret etmiştir (“Kimyasal Suriye Yönetiminde” *euronews.com* Ağustos 2013). Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim ise “Dünya da hiçbir ülke, kendi halkına karşı en büyük yıkıma yol açacak silahı kullanmaz” sözleri ile iddialara karşı çıkmıştır (“Kimyasal Silah Kullanmadık” *bbc.co.uk* Ağustos 2013). Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu “Gerçek şu ki Suriye’de kimyasal silah kullanıldı, saldırının failini tespit etmek için BM’nin yerinde, ayrıntılı bir denetimde bulunması gerek. BM müfettişlerine tam erişimin sağlanmasını istiyoruz. Esad buna izin vermezse, bu tamamen onun sorumluluğunda olacaktır. Bu durumda Gönüllü Ülkeler Koalisyonu onu durduracaktır” (“Dünya da Suriye’nin Saldırısına Tepki”

Türkiyegazetesi.com Ağustos 2013) açıklaması ile Suriye'ye müdahale edilmesi gerektiğini ve Türkiye'nin bu koalisyona fiili olarak destek vereceğini ifade etti. Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Davutoğlu'nun askeri müdahalenin parçası oluruz açıklamalarına karşılık "Bu sözlere yorum yapmıyorum. Sadece şunu söylüyorum. Mısır'daki olaylar sebebiyle Türkiye'nin dengeleri sarsıldıysa Suriye'ye müdahale ile tamamen bozulacaktır" ifadelerini kullanmıştır ("Kimyasal Silah Kullanmadık" *bbc.co.uk* kasım 2013).

16 Eylül 2013 tarihinde sınır ihlali yapan Suriye askeri helikopteri Türk F-16 savaş uçakları tarafından füze ile vurularak düşürülmesi iki ülke arasındaki kriz seviyesinin tekrar yükselmesine neden oldu. Suriye yetkilileri, olayın ardından yaptıkları açıklamada Suriye helikopterinin sınır ihlali yaptığını kabul etmiş fakat bunun kısa süreli olduğunu belirtmişlerdir. Suriye makamlarınca Suriye helikopterinin Türk jetleri tarafından acımasızca ve aceleyle düşürüldüğü iddia edilmiştir. Pilotların kimlikleri ve aidiyetleri konusunda bilgi verilen açıklamanın devamında helikopterin görevinin Türk sınırından kaçak geçen "El Nusra" isimli terör örgütü başta olmak üzere diğer terör örgütü mensuplarının hareketlerini izlemek ve keşif yapmak olduğu belirtilmiştir ("Suriye'den Helikopter Açıklaması" *Hürriyet.com* Eylül 2013). Türk hükümeti ise sınırdan kaçak geçişleri reddetmiş ve ilgili helikopterin değişen angajman kuralları çerçevesinde düşürüldüğünü açıklamıştır. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Kimse bir daha Türkiye'nin sınırlarını ihlal etme cüreti gösteremeyecektir. Bu konuda her türlü tedbir alınmıştır." ("Cüreti Gösteremeyecek" *Hürriyet.com* Eylül 2013) açıklaması ile Türk hükümetinin kararlılığını ortaya koymuştur.

Arap Baharı, Türkiye ve Suriye ilişkilerinin kopmasına neden olmuştur. Suriye'deki iç savaşın yoğunlaştığı dönemde iki taraf da karşılıklı suçlamalar ve tacizlerde bulunmuştur. Türkiye'nin uluslararası arenadan Suriye ile ilgili belli başlı yaptırımlar istemiştir. Bu yaptırımların en önemlileri "İnsani Koridor" ve "Uçuşa Yasak" bölgesidir ("Yasak Bölge Ve Koridor", *Akşam.com*, Eylül 2013). Özellikle Suriye'de yaşanan kimyasal saldırılar sonucu Suriye'ye

müdahale olursa açıkça bu görevde yere alınacağı belirtilmiştir. Fakat uluslararası arenada yeterli destek görülemediği.

Özellikle Rusya'nın çabaları sonucu Suriye'nin kimyasal silahları program dâhilinde imha etmesi ve Suriye'ye olası bir askeri müdahalenin önüne geçilmesi Türkiye açısından bir hayal kırıklığı olmuştur ("Suriye Krizinde Yalnız Kaldı" *Yenimesaj.com Ekim 2013*). Türkiye'nin Suriye'nin politikasında yalnızlaştığı iddialarına ise Başbakan Erdoğan "Türkiye büyük ülke, dünya ne derse desin Türkiye hakkı ölçüt alır. Türkiye onuruyla, şerefiyle büyüyor ve büyümeye devam edecek" ("Erdoğan seslendi", *Zaman.com Aralık 2013*) açıklamasını yaparak Türkiye'nin Suriye ile ilgili dış politika stratejisini olduğu gibi devam ettireceğinin altını çizmiştir. Bu dönemde ortaya atılan "Değerli Yalnızlık" gibi kavramlara Dışişleri çevrelerinde ve uluslararası disiplinde araştırma yapanlar tarafından pek itibar edildiği söylenemez (Ergan 2013). Türkiye özellikle Suriye'nin kimyasal silahlarını imha etmesi ile Esad'ın aldığı övgülere şiddetle karşı çıkmıştır. Türkiye'ye göre Türkiye-Suriye ilişkilerinin normalleşmesi adına tek şart Esad'ın gitmesidir.

IV. BÖLÜM

4. TÜRK BASININDA TÜRK JETİNİN DÜŞÜRÜLMESİ OLAYI

4.1. 22 Haziran 2012 Tarihinde Türk Savaş Uçağının Suriye Tarafından Düşürülmesi

Türk-Suriye ilişkilerinin Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle gerginleştiği bir dönemde 22 Haziran 2012 günü Suriye sınırında Türk keşif uçağının düşmesi iki ülke arasındaki kötüleşen ilişkileri kopma noktasına getirmiştir. Olay günü basında başlayan Türk uçağı ile Suriye sınırında irtibatın kesildiği haberleri aynı gün 14.45'te Genelkurmay'ın kamuoyu ile paylaştığı bilgi notu ile kesinleşmiştir. Genelkurmay bilgi notunda 22 Haziran tarihinde görev uçuşu için saat 10.30'da Malatya-Erhaç Meydanı'ndan kalkış yapan bir uçağımızla saat 11.58'de Hatay ili Güneybatısında deniz üzerinde radar ve telsiz teması kesilmiştir. Arama kurtarma çalışmalarına derhal başlanmıştır” (Türk Uçağı Düşürüldü *hürriyet.com* Haziran 2012) bilgisini kamuoyu ile paylaşmıştır. Türk RF-4E⁵ Phantom tip keşif uçağını kullanan Pilot Yüzbaşı Gökhan Ertan ve Teğmen Hasan Hüseyin Aksoy'un akıbetleri hakkında ise herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. İlerleyen saatlerde Türk savaş uçağının Suriye tarafından düşürüldüğü açıklaması ile olay bir üst boyuta taşınmıştır. (Başbakanlık Açıklaması *t24.com* Haziran 2012)

Türk savaş uçağının Suriye tarafından düşürülmesinin kesinleşmesi ardından büyük bir tartışma başlamıştır. Tartışmanın temelinde uçağın hangi

---

⁵ 1997'de the Boeing Company ile birleşen McDonnell-Douglas şirketinin imalatı olan RF-4E Phantom uçakları 1980'lerden beri Türk Hava Kuvvetleri'nin en önemli keşif unsurlarından birisi olarak kullanılmaktadır. Savaşçı nitelikli F-4E'ler üzerine yapılan değişiklikler sonucu geliştirilen bu uçakların burun kısmındaki makineli tüfeklerin yerine güçlü kameralar konulmuştur. Nitekim uçağın teknik isminin başındaki “R” harfi, İngilizce'de ‘reconnaissance’ yani keşif kelimesinin kısaltmasıdır. Hem İsrail Havacılık Endüstrisi (IAI) hem de Türk Aselsan tarafından modernize edilen bu iki mürettebatlı uçaklar, saatte 2 bin 370 km son sürat ve 18 bin 300 metre yüksekliğe ulaşabilmesi nedeniyle halen yüksek bir itibara sahiptir. Dünyaca ünlü Hollywood filmi Top Gun'a konu olan, Vietnam Savaşı'nda Rus yapımı MiG savaş uçaklarına karşı başarısı ile ünlenen (1) ve hız da dahil olmak üzere 16 alanda dünya rekoruna sahip olan Phantomlar; ABD tarafından envanterden çıkartılmış olsa da, İsrail ve Japonya da dahil olmak üzere bir çok ülke tarafından halen kullanılmaktadır. (Günel 2012:1)

uluslararası hava sahasında mı yoksa Suriye'nin hava sahasında mı düşürüldüğü; neden ve nasıl düşürüldüğü soruları yatmaktadır. İki ülkenin temsilcilerinin birbirinden zıt açıklamaları ile olay daha da karmaşık bir hal almıştır. Ayrıca uçağın görevi, silahsız olup olmadığı, Suriye tarafından angajman kurallarının uygulanıp uygulanmadığı diğer tartışma konularıdır.

4.1.1. Türkiye'nin Türk Savaş Uçağının Düşürülmesi İle İlgili Görüşleri

Türk Askeri ve Siyasi yetkilileri Türk uçağının düştüğü bilgisinin kesinleşmesinin ardından yaptıkları açıklamalarda temkinli olmayı yeğlemiştir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın gazetecilere Brezilya dönüşünde Esenboğa havalimanında ve nihayetinde acil toplanan güvenlik zirvesinin çıkışında yaptığı açıklamalar bu yaklaşıma örnektir.

Hürriyet İnternet Gazetesi'nin 23 Haziran 2013 tarihli haberinde Erdoğan'ın şu açıklamalarına yer verilmiştir. Erdoğan'ın, Ankara Esenboğa Havalimanı'nda yaptığı, "Türk uçağıyla ilgili "Düşürüldü" diyemiyorum" açıklaması, uçağın düştüğü veya düşürüldüğüne dair belirsizliği ortadan kaldırmadı. Erdoğan'ın uçağın düşmesine ilişkin ilk açıklaması, "Uçağımızın kaybı, düştüğü noktasında, "Düşürüldü" diyemiyorum. Kesin bilgiler olmadan bunu söylemek mümkün değil" şeklinde oldu. Erdoğan şöyle devam etti: "Hatay'ın güneyinde, Lazkiye'ye 8 mil uzaklıkta olduğu söyleniyor. Pilotlarımızla ilgili bir haber yok ama şu anda 4 tane hücum botumuz, helikopterlerimiz, Suriye'nin hücum botları, müşterek arama sürdürüyor. Ne gibi bulgular elde edilecek göreceğiz, bu çalışmalar netice alınca kadar inşallah orada devam edecek. Suriye'den özür" iddiası kesin bilgi yok, özür dilenmiş mi, dilenmişse ne için dilenmiş ortaya çıkar. Pilotlar Suriye'de rehin iddiası, böyle bir bilgi kesinlikle yok. Neden oradaydı sorusu, bu konuda henüz elimizde kesin bir bilgi yok (Türk Uçağını Suriye Düşürmüş *hürriyet.com* Haziran 2012).

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun 24 Haziran 2012 tarihinde TRT Haber kanalında yaptığı açıklamalar Türk hükümetinin kaza ile ilgili

görüşlerini gözler önüne sermekteydi. Davutoğlu, uçağın bölgede bulunmasının sebebini Türk radar sisteminin test edilmesi olarak belirtmiştir. Olayın meydana gelmesinden sonra önceliklerinin, pilotlarının hayati durumları olduğunu söyleyen Davutoğlu kurtarma çalışmaları için Suriye ile ortak hareket ettiklerini açıklamıştır. Ayrıca hükümetin konu ile ilgili açıklama yapmak için neden uzun süre beklendiği eleştirilerine karşılık Davutoğlu, yoğun diplomasi sebebiyle açıklamanın geç yapıldığını ve olayın resmini çekmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Davutoğlu Türk savaş uçağının sınır ihlâli yaptığını, fakat bu ihlâlin beş dakika kadar sürdüğünü iddia etmiştir. Bu ihlâlden sonra jete Türk radar merkezi tarafından-Yanlış rotaya girdin- uyarısı ile Suriye havasına terk ettiğini ve Türk hava sahasına geçerek ve tekrar rutin görevine döndüğünü belirten Davutoğlu, vurulma olayının bu olaydan yaklaşık on iki-on üç dakika sonra gerçekleştiğini vurguluyor. Türk savaş uçağının kimliğinin açık olduğunu sözlerine ekleyen Davutoğlu, Suriye tarafının uçağa yönelik herhangi bir uyarısının olmadığını altını çizdi Ayrıca bir eylem planı hazırladıklarını programda dile getiren Davutoğlu, asla fevri hareket etmeyeceklerini NATO ve BM güvenlik konseyi nezdinde girişimlerde bulunacaklarını belirtti (Davutoğlu'nun Açıklamaları *sabah.com* Haziran2012).

Türk savaş uçağının Suriye'nin karasularının bir mil açığında uluslararası hava sahasında açık kimliğine rağmen ve hiçbir uyarı yapılmadan füze ile vurulması ve daha sonra uçağın patlama nedeniyle savrulması Suriye karasularına düşmesi olarak özetlenebilir. Türkiye tarafı tezinin aksi yönünde yapılan haberler karşısında, Türk Genelkurmayı 1 Temmuz 2012'de açıklama yapma gereği duymuştur.

4.1.2 Türk Genelkurmay Başkanlığı'nın Konu İle İlgili Açıklaması

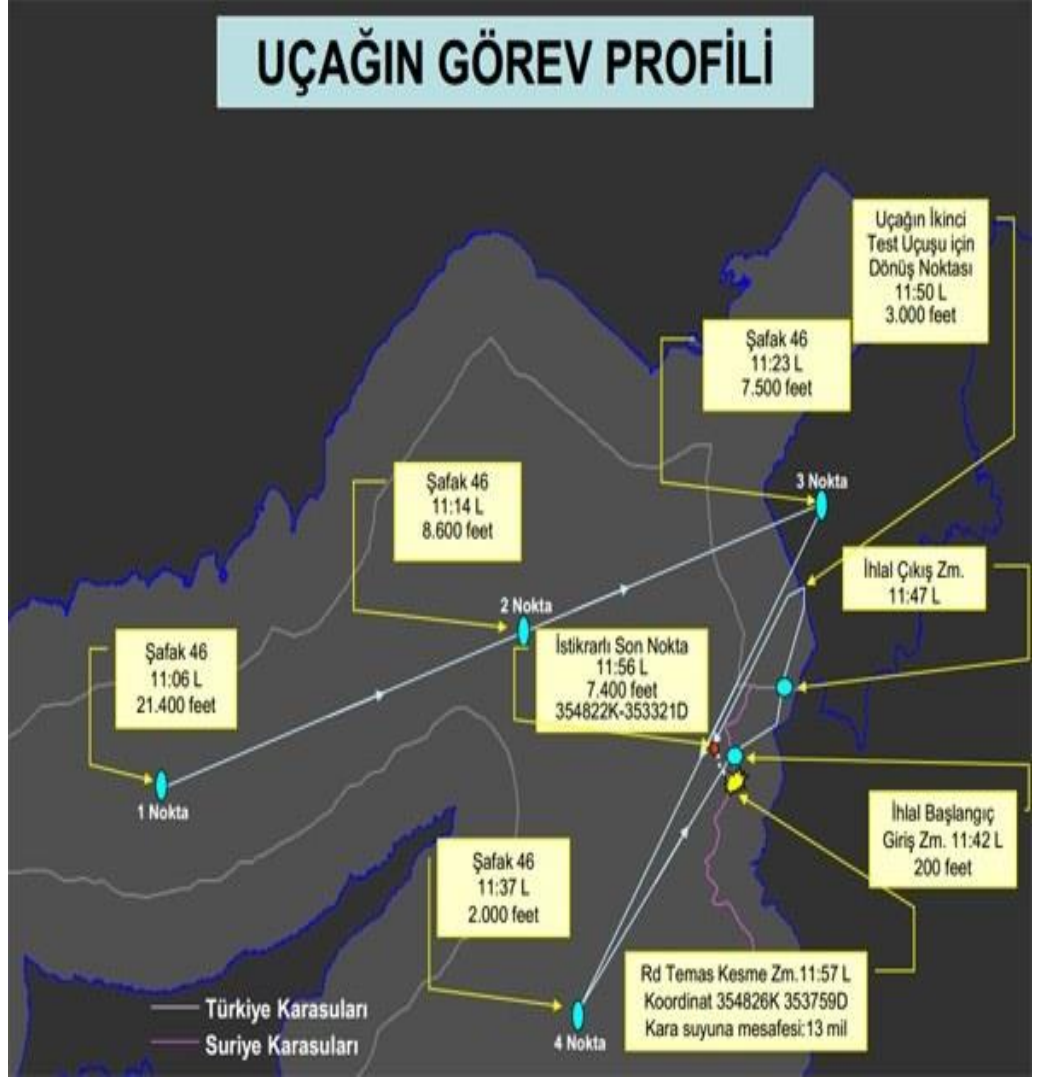
(1 Temmuz 2012)

1. 22 Haziran 2012 tarihinde, Doğu Akdeniz'de, uluslararası hava sahasında Suriye tarafından düşürülen uçağımız ile ilgili yabancı bir basın organına dayanılarak verilen iddialara açıklık getirmek ihtiyacı duyulmuştur.

2. Daha önce birçok kez açıklandığı şekilde, 22 Haziran 2012 tarihinde Doğu Akdeniz’de, uluslararası hava sahasında, Hava Kuvvetleri Komutanlığımıza ait bir uçağımız (iddia edildiği gibi iki uçak değil), tanıtma sistemleri açık, tek ve silahsız olarak bölgede mevcut radarımızın performansının test edilmesi maksadıyla görev uçuşu yaptığı esnada düşmüştür.
3. Elimizde mevcut radar görüntülerine ve yapılan incelemeler sonucunda; uçağımız saat 10.30’da Malatya/Erhaç Meydanı’ndan kalkış yapmış, Doğu Akdeniz’e çıkarak ilk test uçuşunda; 1 numaralı profil noktasına saat 11.06’da ulaşmış ve belirlenen rota üzerinde 21.400 feet irtifada görev uçuşuna başlamıştır. Saat 11.14’te 2 numaralı profil noktasına 8.600 feet irtifada, saat 11.23’te 3 numaralı profil noktasına 7.500 feet irtifada, saat 11.37’de 4 numaralı profil noktasına 2.000 feet irtifada, saat 11.50’de, ikinci test uçuşu için dönüş noktasına 3000 feet irtifada ulaşmıştır. Son profilde uçağımızın yaklaşık 5 dakikalık hava sahası ihlali yaptığı belirlenmiştir. Radar iz analizine ve telsiz konuşmalarına göre uçağımıza bu uçuşu esnasında herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Uçağımız, 2’nci test uçuşunda 4 numaralı profile doğru 7.400 feet irtifada seyir halinde iken saat 11.56’da uluslararası hava sahasında aniden irtifa kaybederek saat 11.57’de radarla irtibatı/teması kesilmiştir.
4. Bunun üzerine havadan ve denizden arama ve kurtarma faaliyetlerine derhal başlanmış ve uçağımızın kayıp olduğu kamuoyuna açıklanmıştır.
5. Bilahare, uçağımızın Suriye tarafından düşürüldüğü öğrenilmiştir.
6. Sonuç olarak; elde mevcut radar görüntülerine ve yapılan idari araştırma sonucuna göre, uçağımız 12 mil olan Suriye karasularının bir mil dışında, takriben 13 mil uzakta vurulmuş ve istikrarlı uçtuğu en son noktanın koordinatı 35 48.22 Kuzey, 35 33.21 Doğu olup, bu noktadan itibaren süratle irtifa ve hız kaybettiği ve Suriye kara kıtasına 16 km. (8,5 mil) uzaklıkta, Suriye karasularında muhtemelen 35 48.26 Kuzey, 35 37.59 Doğu koordinatına düştüğü belirlenmiştir.
7. Pilotlarımızın akıbeti hakkında elimizde henüz bir bilgi mevcut değildir.

8. Uçak enkazının çıkarılması için Nautilus gemisi bölgeye intikal halinde olup 02 Temmuz 2012 Pazartesi günü akşam saatlerinde bölgede olması beklenmektedir.

- Şekil-7- (Türk Jetinin Radar İzi)

Kaynak: http://www.hurriyet.com.tr/_np/6907/17126907.jpg

4.1.3 Suriye'nin Türk Savaş Uçağının Düşürülmesi İle İlgili Görüşleri

22 Haziran 2013 tarihinde düşen RF-4E Phantom tipi savaş uçağı ile ilgili ilk açıklama Suriye askeri makamlarından geldi “Suriye resmi haber ajansı SANA”nın geçtiğı habere göre, ordu sözcüsü, cuma günü öğleden önce saat 11.40 sularında Suriye kara suları üzerindeki hava sahasının batı yönünde, alçaktan hızla uçan yabancı bir cismin görüldüğünü açıkladı. Suriye hava sistemlerinin sahilden 1 km uzaklıkta olan uçağı, uçaksavarla karşı koyduğunu ve hedefe isabet kaydettiklerini belirtti. İsbet alan uçağın yanarak Lazkiye kentindeki Um El-Tuyur köyünün doğusuna Suriye kara sularının içine, sahilden 10 km uzaklıkta denize düştüğünü açıklayan askeri sözcü, daha sonra vurulan hedefin Suriye hava sahasına giren askeri Türk uçağı olduğunun ortaya çıktığını belirterek, uçağı bu tip durumlarda geçerli olan kanunlar çerçevesinde muamele edildiğini söyledi. Olayın ardından iki ülke deniz güçleri komutanlıklarının temasa geçtiğini söyleyen resmi sözcü, Suriye gemilerinin Türk tarafıyla kaybolan iki pilotu arama kurtarma çalışmaları yaptığını belirtti.” (Vurduk Sonra Türk Olduğunu Anladık *radikal.com* Haziran 2012). Bu haberle birlikte yayınlanan haritada Türk savaş uçağının sınır ihlali yaptığını ve uçağın uçak savar bataryası ile vurulduğu sırada Suriye hava sahasını işgal ettiğine vurgu yapılmıştır.

Türk tarafının tezini çürütmek iddiası ile basın toplantısı düzenleyen Suriye Dışişleri Sözcüsü Cihad Makdisi, Türk tarafının uçağın füze ile vurulduğu iddiasına karşı çıkmış ve uçağın 2,5 kilometre menzilli uçaksavar bataryası ile vurulduğunu belirtmiştir. Makdisi'ye göre uçağın kıyıda 1-2 kilometre açığında vurulduğu ve radarla değil çıplak gözle gözlemlendiğini, bu sırada uçağın kimliğinin bilinmediğini ve vurulduktan sonra, ilgili uçağın Türk savaş uçağı olduğu anlaşıldığını dile getirdi. Makdisi “Uçağın kuyruğundaki delikler füze ile değil makineli tüfekte vurulduğunu kanıtlıyor” dedi. Makdisi ayrıca Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun yaptığı açıklamaların “Suriye'nin egemenliğine müdahale edilen bu olayın gerçekleriyle tamamen zıt olduğunu” söyleyen Makdisi “Türk hükümetinin açıklamalarının amacı, Türk halkını, Suriye'ye yönelik, Türkiye'ye hizmet etmeyen davranışlarını

desteklemesi için harekete geçirmektir” iddiasında bulundu (Füze ile Vurmadık *milliyet.com* Haziran 2012).

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, konu ile ilgili ilk beyanatında “Yüzde yüz ‘Keşke düşürmeseydik’ diyorum”; Düşürene kadar uçağın kime ait olduğunu bilmiyorduk. Uçak İsrail uçaklarının daha önce üç kez kullandığı koridoru kullanıyordu. Radarlarımızda görmediğimiz ve bilgi de verilmediği için askerler düşürdü” dedi. Başkan Esad, açıklamasının devamında uçağı Türkiye’nin iddia ettiği gibi uluslararası hava sahasında düşürmüş olsalar “özür dilemekten” çekinmeyeceklerini belirterek, “Türk Hükümeti iki ordu arasındaki ilişkileri kesmemiş olsa, konuyu yine askeri makamlar arasında ele alır, bu kadar büyümeden çözerdik. Ama son aylarda artık acil durumda arayacak bir Türk komutanın telefonu bile yok elimizde” dedi (Esad: Türk Uçağını Keşke Düşürmeseydik *milliyet.com* Temmuz 2012).

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad’ın demecinde dikkat çektiği Türk savaş uçağının takip ettiği rotanın daha önce üç kez İsrail uçaklarınca koridor olarak kullanıldığı tespitine Suriye Enformasyon Bakanı Omran El Zubi, katıldığı canlı yayında atıfta bulunarak Türk jetinin, İsrail uçağı sanıldığı için vurulmuş olabileceği iddiasını ortaya attı. El Zubi açıklamalarını şöyle sürdürdü. “Olan olay; bu uçak tanımlanamayan bir uçaktı ve çok alçak bir şekilde uçuyordu, bir füzeyle düşürülmedi. Kasıtlı olan bir mesele değildir. Bildiğiniz gibi, Orada İsrail diye bir ülke var ve bu Siyonizm ülkesinin uçakları Türkiye'deki uçaklara çok benziyor, ikisi de aynı fabrikadan, Amerika'dan çıktığı için, Suriye onu İsrail uçağı zannetmiş olabilir. Bir İsrail uçağı herhangi bir zamanda Suriye arazisine girdiği takdirde kesinlikle ateşi karşısında görecektir. Veyahut tanınmayan bir uçak da aynen bu şekildedir. Bizim için Türkiye'den gelen uçak tanınmayan bir uçaktır. Biz Türkiye'nin bir uçağını düşürmek istemedik. Türkiye ile Suriye arasında bir kriz olmasını istemiyoruz.” diyerek uçağın kimliğinin kesinlikle vurulmadan önce bilinmediğini yineliyordu.

7 Haziran 2013 “*www.cnnturk.com*” haber sitesinde yer alan “Humus emretti Al Bassit vurdu.” başlıklı haberde iddiaya göre; olay günü Suriye bataryası ve Humus merkezli bölge savaş harekât merkezi ile yapılan

telsiz görüşmelerinde sınır ihlâli yapan Türk uçağından şüpheli uçak olarak bahsediliyor ve direktif bekleniyor merkezden yapılan “Hava sahamızı ihlâl eden yabancı uçaklara ne yapılacağını bilmeniz gerekir” yönündeki direktiften kısa bir süre sonra, uçağın vurularak düşürüldüğü, batarya tarafından bağlı bulunduğu askeri merkeze rapor ediliyor (Humus Emretti *cnnturk.com* Temmuz 2012).

Son olarak Türk savaş uçağının sınır ihlâlinde bulunduğu bölge, Suriye tarafından bağlantı kurallarının alarm seviyesine çıkarıldığı bir bölge olarak biliniyor. 25 Haziran 2013 tarihinde Suriye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Cihad Makdissi'nin “Uçak Türk değil de Suriye uçağı olsaydı da vururduk” açıklaması angajman kurallarının alarm seviyesinin ne kadar yüksek olduğunu anlayabilmek adına bir fikir verecektir (“Suriye Bu Çılgınlığı Neden yaptı” *radikal.com*. Eylül 2012).

4.2 Türk Basınında Türk Jetinin Düşürülmesi

2012 yılının haziran ayında tirajı Basın ve İlan Kurumu verilerine göre en yüksek ilk on gazetenin birinci sayfaları bu bölümde incelenmiştir. (Ek-1)

4.2.1. Habertürk gazetesi

22 Haziran 2013 tarihli *Habertürk gazetesi* Türk Savaş uçağının düşürülmesi haberini “Suriye F-4 Uçağımızı Düşürdü” manşetiyle okuyucularına duyurmuştur. Spot yazısında, “Akdeniz’de keşif görevi için Malatya’dan kalkan Türk F-4’ünü Suriye havada vurdu. Lazkiye açıklığında suya gömülen uçağın karadan atılan füzeyle düşürüldüğü iddia edildi” denilmiştir. Gazetenin haber yazısında “İsrail’in Debka sitesinin Suriye’nin Ürdün’e kaçan pilotuna Türklere yardım ettiği için misilleme yaptığı” iddiasına yer verilmiştir. Ankara’nın konu ile ilgili trafiğini “Nefes kesen saatler” olarak niteleyen gazete Başbakan Erdoğan’ın Rio dönüşü acil güvenlik zirvesini topladığını belirtmiştir. Zirve sonrası açıklama ile ilgili haberde gazete Ankara’nın resmi açıklamasının olayın olduğu saatten on iki saat sonra geldiğini belirterek toplantının iki saat on dakika sürdüğünü, açıklamanın yazımının bir buçuk saat sürdüğü bilgilerini okuyucusu ile

paylaşmıştır. Açıklamanın temkinli bir dille yazıldığını belirten gazete metinde yer alan “Türkiye olayın tam olarak aydınlatılmasının ardından nihai tavrını ortaya koyacak” vurgusunu sütununa taşımıştır. Ayrıca gazete Suriye devlet Başkanı Beşar Esad’ın büyük ölçekli bir resmini birinci sayfasında yayınlarken resmin üzerinde “Ateşle oynuyor Suriye Lideri Esad, sonunda işi Türk uçağı düşürmeye vardırıdı.” ifadelerini yayınlamıştır.

24 Haziran 2013 tarihli *Habertürk gazetesini* ’nin sürmanşetinde “Oğlunuz Kayıp Bulamıyoruz” başlığı ile düşürülen Türk savaş uçağının pilotları hakkındaki son durum okuyucu ile paylaşılmıştır. Spot yazısında ailelere haberi filo komutanının verildiği ifade edildiği belirtilmiştir. Kayıp pilotlarla ilgili bilgiler verilen haberin devamında, kayıp pilotların ailelerinin görüşleri de birinci sayfada kendine yer bulmuştur. Ayrıca yine gazetenin birinci sayfasında küçük puntolarla Suriye Hükümeti’nin “Türkiye’ye herhangi bir düşmanlığımız yoktu. Bu bir kaza kesinlikle saldırı değil” ifadeleri yer aldı. Olayla ilgili bir haritanın da yer aldığı gazetenin üst kısmında yazar ve öğretim görevlisi Soli Özel’in “Suriye hava savunmasında çok güçlü” başlıklı yazısına da vurgu yapılmıştır.

25 Haziran 2013 tarihli *Habertürk gazetesinin* manşeti “Sineklerle Uğraşmayız”dır. Spotta Erdoğan ve Davutoğlu’nun açıklamalarına yer verilmiştir. Gazete haberinde muhalefet liderleri ile yaptığı toplantıda Erdoğan’ın “Büyük devlet sineklerle uğraşmaz. Hukuki yollara başvurur, sonra gereğini yaparız” dediği iddia edildi. Yine spotta “Suriye’nin yalanları çıktı” bölümünün altında Davutoğlu, uçağın Suriye karasularında değil uluslararası sularda vurulduğunu belirtip, uçağın Türk uçağı olduğunun bilindiğini ifade etti. Yine spotun önce “NOTA” sonra “NATO” başlıklı bölümünde “Ankara, Suriye’ye protesto notası verdi, NATO’yu 4. Madde uyarınca yarın toplantıya çağırdı. BM de bilgilendirilecek” ifadelerine yer verildi. Ayrıca “5 dakika ihlâl için vurdular” başlığının altında uçağın düşürülmesi ile ilgili bir harita yayınlandı. Haritaya uçağın vurulma olayının uluslararası hava sahasında oluşu iddia edildi. Yine gazetenin birinci sayfasında “ABD sert: Küstahça” başlıklı haberde “ABD Dış işleri Bakanı Clinton’un “ABD bu küstah ve kabul edilemez eylemi kınamaktadır” açıklamasına yer verildi.

26 Haziran 2012 *Habertürk gazetesi* Başbakan'ın muhalefet liderleri ile yaptığı görüşmede paylaşılan bilgileri “Bir Gemiden De Atılmış Olabilir” manşeti ile okuyucusuna duyurmuştur. Haberin spotunda, Başbakan Erdoğan'ın muhalefet liderlerine “Füze karadan atılsa radar izi olurdu ama bir iz yok” dediği iddia edildi. Ayrıca manşet altında haber yazısında yine aynı görüşmelerde savaş uçağının düşürülmesi ile ilgili ihtimallerin görüşüldüğü belirtilerek; bu ihtimallerin başında “Pilotun iki burunu karıştırdığı ve uçağın karadan füze ile değil, gemiden bir füze ile vurulduğu gelmektedir. Yine gazetenin aynı haberinde denizde bulunan pilotlara ait eşyaların fotoğraflarının görüşmede ilgililerle paylaşıldığı ifade edildi. Gazetenin orta bölümünde küçük puntolarla Suriye'nin deniz gücü rakamlarla verilmiştir. Yine gazetenin orta bölümünün sol kısmında Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın “Uçağımız füzeyle kasıtlı vuruldu. Hukuk çerçevesinde karşılık vereceğiz. Kimseyle savaşmak niyetinde değiliz.” açıklaması yer aldı. “1 değil 50 uçak düşse savaşa girilmez” başlığı altında kayıp pilot Yüzbaşı Gökhan Ertan'ın babası Ali Ertan'ın görüşlerine yer verilmiştir. Gazetenin birinci sayfasında yer alan karikatürde Suriye devlet Başkanı Beşar Esad “Kaşman Adam” olarak hiciv edilmiştir.

27 Haziran 2012 tarihli *Habertürk gazetesi* “Gazabımız Kahredicidir” sürmanşeti ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın grup konuşmasından bölümleri okuyucusu ile paylaşmıştır. Gazete spotta, “Erdoğan'dan Şam'a: Angajman kuralları değişti, bize yaklaşan her askeri unsur, askeri hedef olur” yazısı ile Erdoğan tarafından bağlantı kurallarını değiştiğini kamuoyuna duyurduğunu belirtti. Haber yazısında Erdoğan'ın “Suriye'nin savaş uçağını kasten düşürdü”. “Türkiye'nin dostluğu ne kadar değerliyse gazabımın da o kadar şiddetlidir, kahredicidir” ifadelerine yer verildi. Ayrıca yine gazetenin birinci sayfasında “Suriye sınırına tank” haberi ile Mardin'de askeri hareketliliğin yaşandığı ve Suriye sınırına tank ve zırhlı araçların sevk edildiği belirtilmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun uçak düşürülmesi ile ilgili açıklamasına da yer veren gazete bu haberi “Türkiye'nin Gücünü Bil” başlığı altında okuyucusu ile paylaşmıştır. Gazetenin orta bölümünde, sağ köşesinde küçük ölçekte NATO genel sekreteri Rasmussen'in “NATO Kınadı” başlığı haberi altında “Türkiye ile güçlü dayanışma içindeyiz” ifadelerine yer verildi.

28 Haziran 2012 tarihli *Habertürk gazetesinde* Başbakan Erdoğan'ın ilk yerli eğitim uçağı "Hür Kuş" uçağını inceleyen yaptığı açıklamaları "Hadlerini Bildiririz" başlığı ile manşetine taşımıştır. Erdoğan'ın havacı ceketıyla "Hür Kuş" isimli uçağın yanında verdiği poz da yayınlayan gazetenin spot yazısında "Erdoğan'dan Ergenekon, Balyoz, 28 Şubat ve Esad'a toplu mesaj" ifadesi yer almıştır.

4.2.2. *Hürriyet gazetesi*

23 Haziran 2012 tarihli *Hürriyet gazetesi*, Türk savaş uçağının düşürülmesini sürmanşetten yayınlamıştır. "Ateşle Oynuyor" sürmanşetinin altındaki spotta "Hatay'ın güneyinde Lazkiye'nin 8 mil kadar açığında radardan kaybolan Türk savaş uçağını Suriye'nin düşürdüğü açıklandı" haberi ile uçağın nerde ve kim tarafından düşürüldüğünün bilgisini vermektedir. Ayrıca Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın fotoğrafı da gazetenin birinci sayfasından büyük ölçekle yayınlanarak Suriye'nin "Sınırimızdan 1 kilometre içinde vurduk" açıklamasına vurgu yapılmıştır. Hükümetin acil güvenlik zirvesini topladığını değinen gazete, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "Olay aydınlanınca nihai tavrımızı ortaya koyacağız" açıklamasına yer vermiştir

24 Haziran 2012 tarihli *Hürriyet gazetesinde* Türk savaş uçağının düşürülmesi haberi yine sürmanşetten verilmiştir. Dünya kamuoyunun tepkilerini manşetine taşıyan gazete, haberin başlığını "Dünyanın Gözü Ankara'da" olarak vermiştir. Başlık altındaki haber girişinde BM sözcüsü, Alman ve Irak Dışışleri bakanlarının açıklamalarına atıfta bulunulmuştur. Ayrıca haberin devamında Türk hükümetinin iç siyasette muhalefet temsilcilerinin bilgilendirileceği belirtilmiştir. Uçağın nasıl vurulduğu konusunda uzman görüşlerine yer veren gazete, "Kritik Sorular" olarak tanımladığı Türk Uçağı orada ne arıyordu? Suriye'nin vurması hukuki mi? Suriye neden önce uyardı? NATO harekete geçebilir mi? gibi sorulara birinci sayfasında yer vermiştir. Ayrıca Suriye Dışışleri bakanlığı sözcüsü Cihad Makdisi'nin Suriye'nin özür dilediğı yönündeki haberleri yalanlayarak "Hava sahası ihlaline müdahale ettik" sözleri de gazetenin birinci sayfasında

kendine yer bulmuştur. Pilotların kimliklerine dair bilgiler veren gazete Ayrıca aramaların devam ettiğini belirtmiştir.

25 Haziran 2012 tarihli *Hürriyet gazetesi*, Türk hükümetinin Türk savaş uçağının düşürülmesi ile başlayan kriz sonrası izleyeceği politikayı “Savaş Yok Ama Cezasız Kalmaz” sürmanşetiyle gazetenin birinci sayfasına taşımıştır. Haber yazısında Suriye’nin düşürülen uçağın kimliği bilinmiyordu savına atfen “Suriye’nin yalanı ortaya çıktı” başlığı ile Türk istihbarat birimlerinin Suriyeli radar ve füze görevlilerinin olaydan önce ve sonrasında uçaktan bahsederken Türkçe “Komşu” dediklerinin tespit edildiği iddiasına gazete yer vermiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun Türk savaş uçağının neden orada olduğunu ve nasıl nerde düşürüldüğü sorulara yönelik açıklamalarını gazete “Test ve eğitim amaçlı uçuyordu” başlığı altındaki haberle okuyucularını duyurmaktaydı. Uçağın en kazının bulunduğu, Ankara’nın Suriye’ye nota verdiği, kurtarma uçağına da ateş açıldığı haberleri de gazetenin birinci sayfasında küçük puntolarla verilmekteydi. Yine aynı tarihli gazetenin birinci sayfasının sağ alt köşesinde “Bir onun keyfi yerinde” başlığı ile yer alan haberde Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad’ın eşi Esmâ Esad’ın “Benim güzel ülkem” tişörtü ile Bangminton takımını ziyaret ettiği konu edilmiştir.

26 Haziran 2012 tarihli gazetede bir gün önce yapılan “Yardım uçağına bile ateş açtılar” haberinin Türkiye Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç tarafından doğrulandığını “Kurtarma Uçağına Ateş” başlığı altında manşetten vermiştir. Haber yazısında bu konuya değinen Arınç ayrıca savaş niyetinde olmadıklarını ve hukuki olarak gereken ne ise yapılacağı sözlerine yer verilmiştir. Ayrıca Türk Hava Kuvvetleri Komutanı Mehmet Erten ile Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün görüşmesi de gazetenin sol orta kısmında yer almıştır. Pilot yakınlarının itidal çağrısı da gazetede kendine yer bulmuştur.

27 Haziran 2013 tarihli *Hürriyet gazetesi* Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın haftalık grup toplantısındaki açıklamalarını “Vururum” manşeti ile birinci sayfasına taşımaktaydı. Spot yazısında ise “Suriye’den sınırimıza güvenlik riski ve tehlikesi oluşturacak şekilde yaklaşan her askeri unsur tehdit olarak değerlendirilecektir.” sözlerine yer veren gazete böylece Suriye sınırında angajman kurallarının değiştiğini belirtmekteydi. Birinci sayfa haber yazısında

Erdoğan'ın "Türkiye'nin dostluğu ne kadar değerliyse herkes bilsin ki gazabı da o kadar şiddetlidir", hasmane tutum sergileyenlere yakıcı bir azap olmaya devam edeceğiz. Rusya Suriye'nin diliyle konuşuyor. Sözlerini okuyucuya aktarmıştır. "Türkiye'nin Yanındayız" başlıklı haberde ise NATO Konseyi'nde belirlenen görüşleri Genel Sekreter Rasmussen Türkiye'nin güçlü bir şekilde yanında oldukları şeklinde açıklamıştır.

28 Haziran 2013 tarihli *Hürriyet gazetesinin* sürmanşetinde Erdoğan'ın Hür Kuş isimli Türk yapımı eğitim uçağını incelerken çekilmiş fotoğrafları ile "Çete Devletine Haddini Bildiririz" sözlerini bir arada verilmekteydi. Sürmanşetin altında ki spot yazısında ise Başbakan'ın "Çete devletlerine, halkına terör uygulayan ve Türkiye'nin büyüklüğünü test etmeye kalkanlara hadlerini bildirmekten asla kaçınmayız" sözleri yer almıştır. Ayrıca on altı Avrupa Birliği ülkesinin Dışişleri Bakanları'nın *Hürriyet gazetesine* yazdıkları Türkiye ve Ortadoğu'ya dair görüşleriyle ilgili haber ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Başbakan Erdoğan'a düşürülen uçakla ilgili üzüntülerini bildirmesi, birinci sayfadan verilen haberler arasındadır.

4.2.3. Milliyet gazetesi

23 Haziran 2012 tarihli *Milliyet gazetesinin* sürmanşetinde "Suriye Düşürdü" başlığı yer almaktadır. Sürmanşetin altında ki spot yazısında "Malatya'dan kalkan F-4 keşif uçağını Suriye'nin düşürdüğü ortaya çıktı. Brezilya'dan döner dönmez güvenlik zirvesini toplayan Erdoğan krizi ele aldı. Türkiye atılması gereken adımları kararlılıkla atacaktır denildi" ifadelerine yer verilmiştir. Gazete başlığın haber yazısında; "RF-4E Phantom tipi keşif uçağı, havalandıktan bir buçuk saat sonra Hatay'ın güneybatısında Suriye askeri unsurları tarafından düşürüldü. Uçakla Samandağ açıklarında radar ve telsiz temasının kesilmesinin hemen ardından arama kurtarma çalışmalarına başlandı" bilgilerini okuyucusuna aktarmaktadır. Ayrıca yine haber yazısında pilotların rütbeleri hakkında bilgi verilirken Başbakan Erdoğan'ın Rio dönüşü İstanbul'a inmesi planlanan uçağının İstanbul aktarmalı olarak Ankara'ya indiği bilgileri yer almaktadır. Acil toplanan güvenlik zirvesi sonucu yapılan açıklamada "Uçağımızı Suriye'nin düşürdüğü anlaşılmıştır. Türkiye, olayın tam olarak aydınlatılmasının

ardından nihai tavrını ortaya koyacak, atılması gereken adımlar kararlılıkla atılacaktır” ifadeleri gazetenin haber yazısında yer almıştır.

Aynı tarihli gazetenin Sürmanşetin altında sağ köşede Suriye’den gelen ilk açıklamalar küçük ölçekte yer almıştır. “Karasularımız üzerindeyken hedefi vurduk” başlığı ile yer alan haberde; Türk uçağının sınırdan bir kilometre içeriği girdiği iddia edildi. Ayrıca yine aynı açıklamada düşürülen uçağın, düşürüldükten sonra Türk uçağı olduğunun anlaşıldığı iddia edildi. “Yüzbaşı’nın intikamı mı?” başlıklı haberde ise İsrail kökenli Debka sitesinin haberine atıfta bulunulmuştur. İlgili haberde olaydan iki gün önce Suriyeli bir pilotun uçağı ile birlikte firar ederek Ürdün’e sığındığını belirten internet sitesi pilotun kaçışını Türk istihbaratının organize ettiğini iddia etmiştir. Bu olay sebebiyle Suriye’nin misillemede bulunduğu iddiasını ortaya atmıştır ifadesi yer almaktadır. Gazetenin orta üst orta bölümünde “NATO Devreye girebilir” başlığı ile verilen haberde ise Türkiye’nin uluslararası arenada atacağı adımların ne olabileceği üzerindeki tartışmaları gazete okuyucusu ile paylaşmıştır.

24 Haziran 2012 tarihli *Milliyet gazetesi* “Uluslararası Sahada Uyarmadan Vurdular” sürmanşeti ile Türk savaş uçağı ile ilgili iddialara değinmiştir. Sürmanşetin spot yazısında; “Saldırı yanlışlıkla değil, tamamen emir komuta zinciriyle yapıldı.”, “Sınır ihlali olsa bile önce telsizle uyarı gerekirdi ama yapılmadı.” “Ve asıl bomba, uçak en son uluslararası hava sahasında görüldü” iddialarına yer verilmiştir. Spot altındaki haber yazısında Suriye’nin angajman kurallarını uygulamadığını belirten gazete “Vur emri bir subayın inisiyatifi ile verilemez, Esad ailesinin onayladığı şüphesi var” iddiasını ortaya atmıştır. Yine aynı haberde “Ankara’da bu olaya sert tepki verilmemesinin Türkiye’nin prestijini sarsacağını ve bölgesel liderlik iddiasını zora sokacağı görüşünün hâkim olduğunu” okuyucusuna aktarmıştır. Gazetenin sol üst köşesinde uçağın uluslararası hava sahasında düşürüldüğünü iddia eden bir harita yayınlanmıştır. Haritanın altındaki haberde uçağın “Atsineği” lakaplı karadan havaya atılan SA-11 füzesi ile düşürüldüğü iddia edilmiştir. “Ankara’da Teyakkuz” haberi ile iktidarın yurtiçi ve yurt dışı muhatapları ile konu ile ilgili görüşmeler yaptığı bildirilmiştir. Gazetenin sağ alt köşesinde düşürülen uçağın bağlı bulunduğu “Şafak Filo” adlı birliğin görevleri hakkında bilgi veren haberde ise ilgili

uçakların seksen kilometreden fotoğraf çekebildiği ve silahsız olarak görev yaptıkları bilgisi aktarılmıştır.

25 Haziran 2012 tarihli *Milliyet gazetesi* “Vurduk! Vurduk!” sürmanşeti ile Türk uçağına saldırı öncesi Suriye askerlerin yapmış olduğu iddia edilen telsiz konuşmalarını birinci sayfasına taşımıştır. Sürmanşetin haber yazısında Dışişleri Ahmet Davutoğlu’nun açıklamalarına yer veren gazete “Uçağın Türk olduğunun bilinmesi gerekir. Elimizde telsiz kayıtları var bunun bilindiği yönünde” sözlerini okuyucusunu aktarmıştır. “Onurumuzu Koruruz” başlıkla haberde ise Davutoğlu’nun “Bu uçuştan tehdit algılaması çıkarmak art niyet taşır.” “Suriye ile ortak çalışma yapmıyoruz.” “Ulusal onurumuzu koruyacak her tedbiri düşünüyoruz.” “Kimse Türkiye’nin kapasitesini test etme cüretini gösteremez” ifadeleri yer almıştır. “Sineye Çekilmez; Üstü Örtülmez” başlıklı haberde ise Başbakan Erdoğan’ın muhalefet liderleri ile yaptıkları görüşmeler okuyucuya aktarılmıştır. Haberin devamında ise muhalefet liderlerin konu ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Gazetenin sağ köşesinde ise “Postallarını Buldular”, “Nota verdik NATO’yu çağırdık”, “NATO devamını görmek ister” haberleri küçük ölçekte yer almıştır.

26 Haziran 2012 tarihli *Milliyet gazetesi* “Kuyruklu Yalan” manşeti ile Suriyeli yetkilerin Düşürülen Türk uçağı ile ilgili yaptıkları açıklamaların Dışişleri Bakanlığı’na ve Hükümet yetkilileri tarafından yalanlandığını birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazısında “Suriye’nin Düşürülen Jetle ilgili “Hava sahamızdaydı. Uçaksavarla vurduk, kanıt olarak da kuyruğu Türklere verdik açıklamasına Dışişleri’nden ve Hükümet Sözcüsü Arınç’tan yalanlama geldi” ifadeleri yer almaktadır. Karşılıklı olarak Türkiye hükümet Sözcüsü Bülent Arınç ve Suriye Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Cihad Makdisi’ni fotoğraflarının yer aldığı haberde karşılıklı iddiaları yer almıştır. “Komutan CD’lerle geldi” başlıklı haberde ise Hava Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Ateş Mehmet İrezin Bakanlar Kurulu toplantısının iki saatlik bölümüne katılıp, sunum yaptığı bilgisi okuyucuya aktarılmaktadır.

“Oğlunu Bekliyor” başlıkla haberde ise kayıp pilotlardan teğmen Hasan Hüseyin Aksoy’un babası Osman Aksoy’un oğlunun kayıp olması ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

27 Haziran 2012 tarihli *Milliyet gazetesi* Başbakan Erdoğan'ın haftalık grup toplantısındaki verdiği mesajları "Suriye Artık Gayri resmi Düşman" sürmanşeti ile birinci sayfasına taşımıştır. Sürmanşetin spot yazısında "Başbakan Erdoğan dünya televizyonlarının canlı yayınladığı konuşmasında, Esad rejiminin artık açık ve yakın bir tehdit olduğunu belirterek "Türkiye'nin gazabı şiddetlidir" dedi" ifadesi yer almıştır. Sürmanşetin üzerinde Başbakan Erdoğan'ın parmağı ile Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ı gösterirken kurgulanmış bir fotoğrafı yer almıştır. Beşar Esad'ın resminin üzerinde yer alan "Suriye Devlet başkanı Esad: Şu an kelimenin tam anlamıyla bir savaş durumu yaşıyoruz. Savaşırken tüm tarafların sektörlerin ve politikaların bedeli bu savaşı kazanmak olmalıdır" ifadesi dikkat çekmektedir. Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun haftalık grup konuşmalarından bölümlerde gazetenin birinci sayfasından okuyucuya aktarılmıştır. Kılıçdaroğlu hükümeti eleştirirken, Bahçeli Hükümetin konu ile ilgili yanında olduklarını belirtmiştir. "Enkazı çıkarmak iki ay sürer" başlıklı haberde ise TCG çeşme adlı araştırma gemisinin Suriye'nin karasularına girerek enkazın bulunduğu yerde çalışmaya başladığı ve enkazın bin üç yüz metrede olduğu ve çıkarılmasının iki ay sürebileceği bilgisi okuyucu ile paylaşılmıştır. Aynı tarihli gazetenin en alt sağ köşesinde yer alan "NATO'dan tam destek çıktı" başlıklı haberde NATO'nun Türkiye'ye desteği şu cümlelerle ifade edilmiştir. "NATO olarak Suriye'yi en güçlü şekilde kınıyoruz. Teyakkuzda olmayı sürdüreceğiz. İttifakın güvenliği bölünmezdir, Türkiye'nin yanındayız" haberleri yer almıştır.

28 Haziran 2012 tarihli *Milliyet gazetesinin* birinci sayfasında "Biz Saldırı Niyetinde Değiliz" başlıklı haberde Başbakan Erdoğan'ın yerli üretim olan "Hür Kuş" isimli eğitim uçağının hangardan çıkarılması töreninde yaptığı açıklamalara yer verilmiştir. Erdoğan açıklamalarında "Suriye'yi 'Çete Devleti'" olarak tanımlarken "Biz saldırı niyetinde değiliz. Barışı korumak için yaptırım yapıyoruz" ifadelerini kullandı.

4.2.4 Posta gazetesi

23 Haziran 2012 tarihli *Posta gazetesi* Türk savaş uçağının düşürülmesini “Suriye Vurdu” manşeti ile okuyucusuna duyurmuştur. Manşetin spot yazısında “Türk Hava Kuvvetleri’ne ait RF-4E Phantom tipi uçak dün Suriye karasularında denize düştü. Uluslararası medya öğleden sonra Türk uçağını Suriye’nin düşürdüğünü duyurdu. Türkiye’nin “Suriye vurdu” açıklaması ise gece yarısı geldi. Suriye “Türk jeti sınırimızdan 1 kilometre içeri girince vurduk. “Türk jeti olduğunu bilmiyorduk” dedi. Kayıp iki pilotu Türkiye – Suriye ortak arıyor. “Türk uçağının Suriye hava sahasında ne işi vardı? Sorusu ise yanıtız kaldı” ifadesi yer almaktadır. Manşetin haber yazısında uçağın nerde düşürüldüğü bilgisi verilirken “Lübnan Ela Manar kanalı tarafında uçağın vurulduğunu Suriye’nin doğruladığı bilgisi geçildiği” bilgisi haberde iddia edildi. Yine uluslararası basın yayın kuruluşların konu ile geçtiği bilgiler haber yazısında yer almıştır. Ankara’da güvenlik zirvesinin toplandığını belirten gazete Zirve sonrası yapılan “Türk jetini Suriye düşürdü. Olay aydınlatıldıktan sonra nihai kararımızı verip gereken tavrı göstereceğiz” açıklaması haber yazısında yer almıştır. Ayrıca haber yazısının sonunda Suriye’nin “Karasularımızda alçak uçuş yapıyordu. Türk jeti sınırimızdan 1 kilometre içeri girince vurduk. Hedefi vurduktan sonra Türk jeti olduğunu tespit ettik” açıklamasına yer verilmiştir. Gazetenin birinci sayfasında uçağın düştüğü yeri gösteren bir harita ile haritanın sol köşesinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın, sağ köşesinde ise Beşar Esad’ın büyük ölçekli portreleri yer almıştır. Erdoğan’ın portesinin altında “Başbakan Erdoğan, Suriye devlet başkanı Esad’ın görevini bırakmasını istiyor” ifadesi ile Beşar Esad’ın portesinin altında “Suriye Devlet başkanı Esad, ülkedeki iç karışıklıktan Türkiye’yi sorumlu tutuyor” ifadeleri yer almıştır.

24 Haziran 2012 tarihli *Posta gazetesi* “Türk uçağı 1hafta önce Rusya’nın kurduğu radar üssünden atılan füzelerle vuruldu” iddiasını “Rus Ruleti” manşeti ile birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazısında “Suriye’deki iç karışıklık nedeniyle sınırını güvence altına almak isteyen Türkiye, bölgeyi keşif uçaklarıyla uzun süredir denetliyordu. Alçaktan uçuş yapan uçaklarımız radar yakalanmadan görevlerini tamamlayıp dönüyordu. Bir hafta önce keşib’te Rusya’nın kurduğu radar üssü çok alçak uçuşları bile tespit ediyordu. Uçağımız bu kez radardan

kurtulamadı. Askeri uzmanlar Suriye'nin sınır ihlalini bir nota ile protesto etmek yerine uçağımızı vurmasını “gözdağı” olarak yorumladı” ifadesi yer almaktadır. Birinci sayfadaki haber yazısında Türkiye'nin Esad'a karşı cephenin içinde yer aldığı belirtilirken Rus yetkililerin “Suriye'ye saldırı planlayan bu füzeleri hesaba katmaları” açıklamaları da haberde yer almıştır. Yine aynı haberde “Uçağımızın Suriye tarafından vurulduğuna ilişkin ilk haberi geçen yayın organlarından birinin “Russia Today” olması için içinde Rusya parmağının bulunduğunu gösteren önemli bir nokta” iddiası yer almaktadır. Haberin son bölümünde “Radarların Rus ve Suriye askeri personelince ortak yönetildiği biliniyor. Bu yüzden füzelerin uçağımıza Suriye'nin onayı olmadan fırlatılmayacağını belirtiliyor. Askeri uzmanların yorumu ise şöyle “Suriye'nin bu davranışı kabul edilemez. Her sınır ihlalinde uçak düşürülseydi Türkiye ile Yunanistan birbirlerinin yüzlerce uçağını vurmuş olurdu. Esad yönetimi ölçsüz davranmıştır. Protesto notası vermek yerine uçağımızı düşürerek Türkiye'ye gözdağı vermiştir. İddiaları okuyucu ile paylaşılmıştır. Gazetenin orta bölümünde “Umut Denizi” başlığı ile verilen haberde “Suriye'nin düşürdüğü uçakta bulunan Pilot Yüzbaşı Gökhan Erton ile Pilot Teğmen Hasan Hüseyin Aksoy Akdeniz'de aranıyor. Pilotların uçak düşmeden önce atlamış olması umutları artırıyor” ifadeleri kullanılmıştır. “Saldırı Değil Kaza” başlığı ile gazetenin sol orta bölümünde Suriye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Makdisssi'nin Türk televizyonu A Haber canlı yayında yaptığı “Savunma amaçlı olarak ateş açıldı. Uçak düşürüldükten sonra Türk uçağı olduğu anlaşıldı. Türk ve Suriyeli deniz yetkilileri pilotları bulmak için birlikte çalışıyor. Ankara ile gerginlik yaşamak istemiyoruz” açıklaması yer almıştır. “Her şey Ortaya Çıktıktan Sonra...” başlıklı haberde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün “Her şey ortaya çıktıktan sonra ne gerekiyorsa yapılacağından kimsenin şüphesi olmasın” ifadesi yer almıştır. “Kritik Açıklama Bugün Yapılacak” başlıklı haberde Türk hükümetinin konu ile ilgili ulusal ve uluslararası arena da yapacağı temaslar hakkında bilgi verilmiştir. “AKP'Lİ Hüseyin Çelik: Suriye NATO'ya Saldırmıştır” başlıklı gazetenin birinci sayfasının sol alt bölümünde yer alan haber de AKP Genel Başkan Yardımcısı Ömer Çelik'in “Suriye Türk uçağını düşürerek NATO'ya saldırmıştır. Artık böyle bir aşamaya geçilmiştir” açıklamasına yer verilmiştir. Posta yazarı Candaş Tolga Işık'ın “Stratejik Derinlik” adlı yirmi birinci sayfada yer alan makalesine vurgu yapılmıştır.

25 Haziran 2012 tarihli *Posta gazetesi* Türk Hükümeti'nin Türk savaş uçağının Suriye tarafından düşürülmesi karşısındaki yol haritasını "4 Cephe Savaş" manşeti ile duyurmuştur. Manşetin spot yazısında "Ankara, savaş uçağımızı kasten düşürdüğü belirlenen Suriye'ye karşı askeri misillemeyle karşılık vermek yerine itidalli davrandı ve hem yurt içinde hem yurt dışında diplomatik savaş başlattı. Amaç; Suriye'yi iyice yalnızlaştırıp Esad yönetimine uluslararası arena da baskı oluşturmak" ifadesi yer almıştır. Manşetin haber yazısında 4 cephe sıralanmıştır. "Türkiye cephesi". Bu cephede hükümet Meclis'te grubu bulunan partileri bilgilendirecek ve Suriye'ye karşı Meclis'ten tezkere isteyecek. "NATO Cephesi" bu cephede Türk tarafının bu saldırının NATO'ya yapılan bir saldırı olduğu altı çizilecek ve NATO toplantıya çağırılacak. "AB Cephesi" konu ile ilgili toplanacak olan AB Dışişleri bakanları toplantısında Suriye'ye karşı ilave yaptırımlar istenecek. Son cephe olan "BM Cephesi"nde ise BM Güvenlik Konseyi'ne konu getirilecek Suriye'ye destek veren Rusya ve Çin'in direnci kırılacak ve askeri müdahale seçenekleri tartışılacak. "Küstah saldırı Kabul Edilemez" başlıklı haberde ABD Dışişleri Bakanı Clinton'un "Türkiye'ye yapılan bu küstah saldırı kabul edilemez. Suriye'yi en sert şekilde kınıyoruz. Amerika Esad rejimini sorumlu tutmak konusunda Türkiye ve müttefiklerle birlikte hareket edecek. Dualarımız kayıp pilotlarla ve onların aileleriyle..."açıklamaları yer almıştır. Gazetenin sağ alt köşesinde "Türk olduğunu bilerek vurdular" başlığı ile Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun konu ile ilgili geniş açıklamaları yer almıştır. Davutoğlu bu açıklamalarında kısaca uçağın radar sistemini kontrol ederken uluslararası hava sahasında vurulduğunu belirtmiş ve radar kayıtlarına göre de herhangi bir uyarı yapılmadığının altını çizmiştir. "Enkaz Akdeniz'in 100 Metre Dibinde" başlıklı haberde kurtarma çalışmaları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

26 Haziran 2012 tarihli *Posta gazetesi* "Arapsacı" manşeti ile Türk jetinin Suriye tarafından düşürülmesi ile ilgili yeni iddiaları birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazısında Türkiye, "Kendi radar sistemimizi test etmek için kalkan silahsız uçağımızı Suriye uluslararası sularda füzeyle vurdu" demişti. Suriye dün "Türk uçağını 100 metre yükseklikte uçarken füzeyle değil uçaksavarla, kendi karasularımızda vurduk. Uçağın mermi izleri bulunan kuyruğunu Türkiye'ye teslim ettik" dedi, iddiaları yer almıştır. Manşetin haber yazısında, Türk ve

Suriye taraflarının zıt tezleri verilirken, Suriye'nin ortak komite kuralım resmi teklifi de haber de yer almıştır. Ayrıca yine haber yazısında NATO'da daha önce pilotun olarak görev yapan uzmanın "*Theaviationist.com*" adlı uluslararası havacılık sitesine yaptığı açıklamaya yer verilerek uzmanın "Türk uçağı Suriye kıyılarından 1 kilometre açıkta yüksek hızda alçaktan uçuyordu. Bunun en önemli nedeni Suriye'nin hava savunma sistemlerini sınamaktı" iddiası, okuyucu ile paylaşılmıştır. "Haber Yok" başlıklı gazetenin orta bölümünde yer alan haberde pilotlara halen ulaşılmadığı ifade edilmiş ve "Pilotların alçaktan uçtukları için vurulduktan sonra fırlatma koltuklarını kullanmaya zaman bulamadan uçakla birlikte suya gömüldükleri" iddiası dile getirilmiştir. Yine gazetenin orta alt bölümünde "İngilizler Hazır" başlığı ile verilen haberde olası bir intikam hava saldırısı için Kıbrıs'taki üslerde İngiliz savaş uçaklarının hazır bekletildiği İngiliz *Daily Star gazetesinde* yer aldığı iddia edilmiştir. Orta bölümün sol tarafında "Mukabele dâhil Tüm imkânları kullanacağız" başlıklı haberde Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın Bakanlar Kurulu toplantısı sonrası yaptığı "Suriye uluslararası hava sahasında tek başına silahsız seyreden uçağımızı soğukkanlılıkla düşürdü. Kurtarmaya giden uçağımıza da ateş açtılar. Bu olay karşısında ülkemiz mukabelede bulunma hakkı dâhil olmak üzere tüm haklarını mahfuz tutmaktadır" açıklaması okuyucuya sunulmuştur.

27 Haziran 2012 tarihli *Posta gazetesinde* Başbakan Erdoğan'ın grup toplantısında verdiği mesajları "Yaklaşma Vururum" manşeti ile okuyucusu ile paylaşmıştır. Manşetin spot yazısında "Erdoğan uçağımızı düşüren Suriye'yi uyardı : "Suriye'de Türkiye sınırına yaklaşan her askeri unsur tehdit olarak değerlendirilecek ve askeri hedef olarak görülecektir." Bu söz şu anlama geliyor: Suriye artık düşmanımız. Suriye'nin Türkiye sınırına yaklaşan askeri unsurları uyarıya bile gerek görülmeden vurulacak! Manşetin haber yazısında Erdoğan'ın... "Türkiye yerini, zamanını ve yöntemini kendisi tayin ederek, bu haksızlığa karşı uluslararası hukuka dayalı haklarını kullanacak ve gerekli adımları atacaktır" açıklamalarına yer almıştır. Yine aynı haberde Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın Erdoğan'ın konuşmasını canlı olarak dinlediği iddia edilmiştir. Manşetin altında Erdoğan ve Beşar Esad eşleri ile birlikte sohbet ederken çekilen bir fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğrafta Başbakan Erdoğan Beşar Esad'ın elini dostane tutmaktadır. Fotoğrafın sol üst köşesinde "Bu fotoğraf

sadece 2,5 yıl önce çekildi” ibaresi yer almaktadır. Yine fotoğrafın sol alt bölümünde “Eski Dostlar Düşman Oldu” başlıklı küçük ölçekli bir haber yayınlanmıştır. Haberde “Erdoğan ve eşi ekonomik işbirliğini geliştirmek için gittikleri Suriye’nin başkenti Şam’da Beşar-Esma Esad ile bir araya geldi. Birlikte poz verirken Erdoğan, Esad’ın elini tutup şöyle demişti: “Aman Yarabbi... Bu ne güzel buluşma...” ifadeleri yer almıştır. “Sınıra Sevkiyat” başlıklı haberde Suriye sınırında ki Cizre ve Nusaybin’e tankların götürüldüğü bilgisi okuyucuya sunulmuştur.

Gazetenin orta en alt bölümünde “NATO: Şimdilik Müdahale Yok” başlığı ile verilen haberde “Türkiye’nin yanındayız. Böyle bir olay tekrarlanırsa NATO Antlaşması’nın 5.maddesi gündeme gelebilir” açıklaması yer almıştır. Yine aynı bölümde “Rusya: Uçak NATO İçin Bilgi Topluyordu” başlıklı haberde “Rus Ria Novosti ajansının “Suriye’nin düşürdüğü Türk uçağı NATO görevi çerçevesinde uçuyor, Suriye hava savunma ve radar sistemlerini sınıyordu. Türk uçakları alçaktan uçuşla Suriye savunması hakkında elde ettikleri bilgileri diğer NATO üyesi ülkelerle paylaşıyordu.” İddiasına yer verilmiştir. Köşe yazarları Mehmet Ali Birand’ın “Türkiye Karizmasını Çizdirmedi” başlıklı makalesi ile Candaş Tolga Işık’ın “Allah Düşürmesin” başlıklı makalesine birinci sayfada vurgu yapılmıştır.

28 Haziran 2012 tarihli *Posta gazetesinin* alt orta bölümünde “Hür Kuş” isimli yerli üretim eğitim uçağının hangardan çıkarılma töreninde Erdoğan’ın “Çete devletlerine Türkiye’nin büyüklüğünü test etmeye kalkana haddini bildirmekten kaçınmayız” açıklamalarına yer verilmiştir. Haberin son bölümünde Suriyeli yetkililer tarafından yapıldığı iddia edilen “Uçaktaki iki pilottan haberimiz yok, uçağı İsrail’e ait sanıp vurduk” açıklamalar da okuyucuya sunulmuştur. Candaş Tolga Işık’ın ‘Türkiye Suriye Bataklığına Çekiliyor’ başlıklı makalesi ile Mehmet Ali Birand’ın “Kriz Esad’a Yarıyor” başlıklı makalelerine gazetenin birinci sayfasının sol alt köşesinde vurgu yapılmıştır

4.2.5. *Sabah gazetesi*

23 Haziran 2012 tarihli *Sabah gazetesi* Türk savaş uçağının düşürülmesi olayını “Akdeniz’de Gerilim” manşetiyle birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spotunda ise “Suriye F-4 tipi Türk savaş uçağını Akdeniz’de düşürdü. Ankara, gereken adımlar atılacak dedi” ifadeleri yer almaktadır. Olayın haber yazısında Türk savaş uçağının Malatya’dan havalandığı ve 11.58’de irtibatın kesildiği bilgileri aktararak, Ankara’da Başbakan Erdoğan’ın başkanlığında toplanan acil güvenlik zirvesinin toplandığı bilgileri okuyucu ile paylaşılmıştır. Toplantı sonunda yapılan “Türkiye tam olarak olayın aydınlatılmasından ardından nihai tavrını ortaya koyacaktır” açıklaması yine haber yazısında yer almaktadır. Haber yazısının yanın da olayın oluş biçimini gösteren bir grafik yayınlanmıştır Grafiğin altında; “Uzmanlar, uluslararası hukuka göre olayın savaş nedeni sayıldığını belirtirken, Şam yönetimi ise “Türk savaş uçağı Suriye karasularında vuruldu dedi” ifadesine yer verilmiştir.

24 Haziran 2012 tarihli *Sabah gazetesinin* manşeti “İşte Ankara’nın Yol Haritası’dır. Manşet altında ki spot yazısında “Bir yandan CHP, MHP ve BDP liderlerini bugün görüşmek için Başbakanlığa davet eden Erdoğan, diğer yandan da diplomasi atağı başlattı” ifadesi yer almaktadır. İlgili manşetin haber yazısında Başbakan Erdoğan’ın mecliste grubu bulunan partilerin liderlerini bilgilendirmek ve görüşlerini almak için Başbakanlığa davet etti bilgisi verilmiştir. Ayrıca yine aynı haber yazısında Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun “Suriye’den özür ve talep edilmesi ve Şam yönetimim üzerinde uluslararası baskı oluşturulması adına ABD, İngiltere, Rusya, Fransa ve İran Dışişleri Bakanları ile Avrupa ve Arap birliği temsilcileri ile görüşüldüğü ifade edildi. Aynı zamanda bu sürece NATO ve BM’nin de dâhil edileceği vurgulandı. Manşet altı haber yazısının sağ yanında Suriye Askeri yetkilisini harita başında gösteren ve “Suriye’nin yalan haritası başlıklı görseli okuyucu ile paylaşılmıştır. Görsellerin altındaysa “Suriye yayınladığı haritada Türk F-4 uçağının kendi hava sahasında girince düşürüldüğünü iddia etti” cümlesi yer almaktadır. “Dışta vuruldu İçeriye Düştü” başlıklı haberde ise Hava Kuvvetleri radar kayıtlarına göre; Türk savaş uçağının Suriye karasularının 3,5-4 mil açığında kıydan 15-16 mil uzakta uçtuğunu, uluslararası suda vurulan uçağın süzülerek Suriye karasularına düştüğü belirtildi.

Ayrıca yine aynı haberde “Herhangi bir uyarı yapmayan Şam yönetiminin NATO kodlarına sahip olduğu için silahsız olduğunu bilmemesi imkânsızdı” ifadeleri yer almıştır Aynı tarihli gazetenin sağ alt köşesinde “Akdeniz’de pilotlar için Büyük Arama başlıklı haberde, pilotları arama çalışmalarımızın devam ettiği belirtilerek, pilotların ailelerine ait bilgi ve görüşler okuyucu ile paylaşılmıştır. Birinci sayfadan *Sabah gazetesi* yazarı Mehmet Barlas’ın “Savaş İlanı mı?” Başlıklı köşe yazısı yer almıştır. Bizimcity adlı köşede çizilen karikatürde Suriye devlet başkanı Beşar Esad’ın üzerinde geçen üç uçak resmedilmiş olup uçakların bıraktığı izde “Bittin Oğlum Sen” ifadesi yer almıştır.

25 Haziran 2012 tarihli *Sabah gazetesinin* “Esad Gitmeden Hesap Kapamaz” manşeti yer almıştır. Manşetin spotunda “Türkiye, Suriye tarafından düşürülen Fantom’un bedelini, Esad rejiminin sonunu hızlandıracak her türlü arayışa destek vererek ödetmeye kararlı” ibaresi yer almıştır. Manşetin haber yazısında “Ankara politikası netleşti: Bizim için özür hatta tazminat dahi yetmez. Bu hesap ancak Esad’ın gitmesiyle kapanır...” Ankara bu amaçla Esad’ın sonunu getirecek her türlü uluslararası girişim ve çabaya katkısını sürdürecektir” ifadelerinin Ankara tarafından dile getirildiği iddia edilmiştir. Yine aynı haber de Rusya’nın Şam yönetimine sağladığı askeri ve diplomatik desteğe vurgu yapılmıştır. Haberin son bölümünde Suriye’ye nota verildiği bilgisi verilmiştir. “Bir öneriniz var mı Beyler” başlıklı haberde Başbakan Erdoğan’ın iç politikada muhalefet liderleri ile görüşmesi haber yapılmıştır. Aynı tarihli gazetenin “Türkiye istedi NATO toplanıyor” başlıklı birinci sayfanın alt kısmında yer alan haberde NATO üyesi ülkeler Ankara’nın 4.Madde kapsamındaki talebi üzerine Brüksel’deki karargâhta yarın bir araya geleceği belirtildi. Haberi içeriğinde Davutoğlu’nun “Fevri tepki veren ülke değiliz. Derin devlet Tecrübemizin gereği neyse o yapılacak” sözleri dikkat çekmektedir. Birinci sayfanın sağ alt köşesinde Türk savaş uçağının düştüğü yeri gösteren harita ile birlikte pilotların postalları bulundu” haberi verilmiştir.

26 Haziran 2012 tarihli *Sabah gazetesi* “Şam’a Misilleme NATO Masasında” manşetiyle piyasaya çıkmıştır. Manşetin spot yazısında “Davutoğlu NATO toplantısında Fantom krizinin sadece Türkiye’nin değil ittifakın ortak sorunu olduğunu savunacak ve ortak tavır isteyecek” ifadesi yer almıştır. Manşet

altı haberde ‘Türkiye’nin çağrısıyla olağanüstü toplanacak NATO konseyinde ittifakın Suriye’ye dönük yol haritası tartışılacak Dışişleri Bakanı Davutoğlu toplantıda yapacağı sunumda, Türkiye Jetine saldırıyı NATO radar kayıtları üzerinden anlatacak ve saldırı sonuçlarının NATO’nun ortak sorunu olduğuna dikkat çekilecek’ bilgisi okuyucu ile paylaşılmıştır. Haberin devamında Ankara’nın NATO’dan Esad rejimine karşı önce diplomatik ve ekonomik, en son aşamada da askeri misilleme” isteyebileceği ifade edildi. Birinci sayfanın orta bölümünde “2. Uçağa da ateş açtılar” haberi ile Başbakan yardımcısı Bülent Arınç’ın “Suriye’nin düşen uçağa yardım için giden Casa tipi uçağa da ateş açtığını açıkladı” haberi verilmiştir. “İngiliz Uçakları Desteğe Hazır” başlıklı haberde ise Daily *Star gazetesinin* İngiliz savaş uçaklarının Türkiye’nin Suriye’ye yönelik olası bir harekâtına destek vermek üzere hazır bekletildiği iddiasını sile getirmiştir. Bizimcity başlıklı karikatür köşesinde ise uçağa ateş açılırken ağzında zeytin dalı bulunan bir güvercinin resmedildiği karikatürde “Suriye uçağı yanlışlıkla vurmuş” ibaresi yer almıştır.

27 Haziran 2012 tarihli *Sabah gazetesini* Başbakan Erdoğan’ın bir gün önce yaptığı grup konuşmasını “Yaklaşanı Vur Emri” manşeti ile birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazısında Başbakan Erdoğan’ın “TSK’nın bağlantı kuralları yeni bir aşamaya geçti. Suriye’den Türk sınırına yönelecek her türlü ihlal askeri karşılık bulacak” ifadelerine yer verilmiştir. Manşetin haber yazısında “Suriye’yi açık tehdit olarak ilan eden Erdoğan’ın ‘Türk uçağı bir yanlışlık sonucu değil, kasıtlı ve hasmane tutumla hedef alındı. “Esad yönetimi, Türkiye’nin güvenliğine açık ve yakın tehdit haline geldiğini ortaya koydu”. “Artık yeni bir aşamaya geçildi TSK’nın angajman kuralları yeni duruma göre değiştirildi.” açıklamaları okuyucu ile paylaşılmıştır. Ayrıca Yine Erdoğan’ın “Savaş çığırtkanlarının tuzağına düşmeyiz ama bu saldırıya karşı da eli kolu bağlı kalmayız.” ifadesine haberde vurgu yapılmıştır. Erdoğan’ın büyük ölçekli bir fotoğrafını kullanan gazete fotoğrafın üstünde “Tarihi konuşmayı tüm dünya nefesini tutarak izledi” ibaresini kullanmıştır. Aynı tarihli gazetenin sağ orta bölümünde NATO Genel Sekreteri Rasmussen’in “NATO’nun güvenliği ayrılmaz bir bütündür. Durumu büyük bir endişeyle izliyoruz” açıklaması “Türkiye ile Dayanışma İçindeyiz” başlığı altında haber olarak verilmiştir. “Bizimcity” adlı karikatür köşesinde Erdoğan tespih çekerken resmedilmiş ve “Zaman sakin olma

zamanı” ibaresi yer almıştır. Ayrıca birinci sayfada Mehmet Barlas’ın “Angajman Kuralları” başlıklı yazısına vurgu yapılmıştır.

28 Haziran 2012 tarihli *Sabah gazetesi* Başbakan Erdoğan’ın “Hür Kuş” isimli yerli üretim uçağının hangardan çıkarılma töreninde yaptığı açıklamaları “Büyük Devletin Düşmanı Olur” manşeti ile birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spotunda “Esad rejimini “Çete Devleti” diye niteleyen Başbakan Erdoğan “Türkiye’nin büyüklüğünü test etmeye kalkanlara haddini bildiririz.” ifadesine yer verilmiştir. Haberin içeriğinde Erdoğan’ın “Halkı nezdinde meşruiyetini yitirmiş çete devletlerine, halkına devlet terörü uygulayanlara ve Türkiye’nin büyüklüğünü test etmeye kalkanlara hadlerini bildirmekten asla kaçınmayız” sözlerine vurgu yapılmıştır. “Putin’den Erdoğan’a: Uçak olayına çok üzuldüm” haberinin başlığı birinci sayfanın sol orta kısmında yer almıştır. Mehmet Barlas’ın “Esad gitse bile” başlıklı köşe yazısının giriş bölümü gazetenin birinci sayfasının sağ alt köşesinde yer almıştır. “Bizimcity” adlı karikatür köşesinde “Sineğin birinin elinde Suriye bayrağı” başlıklı karikatürde Başbakan Erdoğan sinekleri kovarken karikatürize edilmiştir.

4.2.6. *Sözcü gazetesi*

23 Haziran 2012 tarihli *Sözcü gazetesi* Türk savaş uçağının düşürülmesini “Jetimizi Suriye Askeri Düşürdü” sürmanşeti ile vermiştir. Sürmanşetin spot yazısında “Esad’ın ordusu Akdeniz’de savaş uçağımızı vurdu. İki pilotumuzdan haber yok. Ankara incelemeyi net tavır ortaya koyacak” ifadesi yer almıştır. Sürmanşetin haber yazısında uçağın Suriye ordusu tarafından vurulduğu belirtilmiş, kurtuldukları öne sürülen iki pilotu arama çalışmalarının başladığı dile getirilmiştir. Ayrıca yine haber yazısında Acil Güvenlik Zirvesi ardından yapılan “Olay tam olarak aydınlandıktan sonra nihai tavrımızı ortaya koyacağız” açıklaması da yer almıştır.

24 Haziran 2012 tarihli *Sözcü gazetesi* manşetinde “Bahane Hazır Suriye’ye Çak” yer almıştır. Haberin üst yazısında “Amerika’nın planı devreye giriyor” cümlesi yer almaktadır. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’u birbirlerinin ellerine vurarak

(çak hareketi) tebrik ettikleri fotoğrafı birinci sayfasından büyük ölçekte veren gazete, manşetin spot yazısında “Uçağımızın düşürülmesi ABD’nin ekmeğine yağ sürdü. Suriye’ye müdahale kapıda. Şimdi düğmeye basılacak!” ifadesi yer almıştır. Manşetin haber yazısında “ABD’nin büyük Ortadoğu Projesi’ndeki son halkalardan biri olan Suriye’nin dizaynı için şartlar oluştu... Arap Baharının yıkamadığı Şam yönetimi için Türkiye kullanılıyor... Bunun için bahane aranıyordu. Nitekim önceki gün keşif uçağımız Suriye hava sahasında düşürüldü. Ve şimdi istenen oldu... ABD, İngiltere, Fransa; Suriye için çok iştahlı. Libya örneği gibi bir müdahale masada...”yorumları yapılmıştır. Necati Doğru’nun “Uçak nerede vuruldu?” başlıklı yazının giriş bölümü yine gazetenin birinci sayfasında yer almıştır. Yazının giriş bölümünde “Türk milleti aptal mı? Bu soruyu soramaz mı? Ne işi vardı uçağımızın Suriye hava sahasında?” ifadeleri yer almaktadır. Gazetenin sol alt bölümünde “Tokmak” adlı köşede Türkiye’nin dış politikasında sık sık dile getirilen “Türkiye bölgesel süper güç” söylemlerine eleştiride bulunmuş ve “Nasıl bir Bölgesel Süper Gücüz? Kimsenin çekindiği yok! Şamar üstüne şamar tokat üstüne tokat yiyoruz! Bunların altında kalacak mıyız?” sorusu sorulmuştur. “Ankara’yı geren dört soru” başlıklı sağ alt köşede yer alan haberde ise olayla ilgili bir takım sorular dile getirilmiştir. Bu sorular şunlardır: Düşürülen savaş uçağı Suriye hava sahasında mı yoksa uluslararası hava sahasında mı vuruldu? İkinci bir uçak var mıydı? Varsa uçakların orada ne işi vardı? Uçakta teknik bir arıza mı vardı? Suriye, vurmada önce pilotlarımızı uyardı mı? “Türkiye’yi ateşe atıyorlar” başlıklı küçük ölçekli haberde ise CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun açıklamalarına yer verilmiştir. Gazetenin en alt orta bölümünde ise “Kimlikleri belirlendi enkaz sudan çıktı” başlıklı haber yayınlanmıştır. Haberin içeriğinde pilotların kimlikleri ile ilgili bilgiler verilirken, uçak parçalarının bir kısmında su yüzüne çıktığı bilgisi okuyucuya aktarılmıştır.

25 Haziran 2012 tarihli *Sözcü gazetesi* Amerikalı Tarihçi Webster Griffin Tarpley’in Suriye konusu ile ilgili açıklamalarını “Tayyip Obama’nın Gazına Gelirse Türkiye Bölünür” manşetiyle okuyucusuna duyurmuştur. Manşetin üst kısmında “Türkiye-Suriye savaşı her iki ülkeyi de yakar” cümlesi yer almaktadır. Manşetin spotunda ise “Amerikalı tarihçiye göre: ABD bir taşla, iki kuş vurur. Hem Türkiye parçalanır, hem Esad yönetimi düşer” ifadesi yer almaktadır. Manşetin haber yazısında ise Tarihçi yazar Tarpley’in nisan ayında yaptığı

“Türkiye Suriye’de tampon bölge kurarsa, bu modern Türkiye’nin parçalanmasına yola açacak bölgesel savaşa doğru dev adım olur” sözlerine yer verilmiştir. Aynı tarihli gazetenin sol köşesinde “Dün neler oldu” başlıklı haberde ise Dışişleri Bakanı Davutoğlu ve uluslararası arenanın konu ile ilgili açıklamaları yer almaktadır. Gazetenin orta bölümünde fotoğraflarla Hükümetin Mecliste grubu bulunan siyasi parti liderleriyle yapılan düşürülen uçakla ilgili görüşmeler okuyucuya aktarılmıştır. “Suriye’ye Nota Verdik” başlıkla haber gazetenin sağ alt köşesinde yer almaktadır. Haberi içeriğinde Suriye’ye yönelik sert sözlerin sarf edildiği “Özür ve tazminat hakkımız saklı kalmak şartıyla uçağımızın vurulmasını şiddetle kınıyoruz” denildiği ayrıca “Olayın faillerinin belirlenmesini ve acilen bilgi verilmesini istiyoruz” ifadelerinin kullanıldığı belirtildi. Gazetenin “Tokmak” adlı sol alt köşesinde yer alan bölümde, Suriye bağlantı kurallarını uygulamadığı için eleştirmekte ve uygun bir misillemenin şart olduğu dile getirilmektedir. “NATO Salı günü toplanıyor” ve “Uçağın enkazı 1000 metrede” haberleri de birinci sayfada yer bulmuştur. Necati Doğru’nun “İstanbul’da sinsi Tuzak” başlıklı makalesinin konusu “Suriye Dostlar Toplantısı”dır.

26.04.2012 tarihli *Sözcü* gazetesinin “Tayyip’te Ses Var Ama Görüntü Yok” manşeti ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ı eşleştirmektedir. Manşetin spot yazısında “Olay olduğu an esip gürlüyor, “Asarız keseriz, yıkarız” diyor. İş icraata gelince hiçbir şey yapılmıyor, sonuç hüsrana oluyor! İfadesine yer verilmiştir. Manşetin haber yazısında “4 Temmuz 2003 Türk Askerinin başına çuval geçirildi. “Irak’ın kuzeyinde Süleymaniye kentinde Türk askerlerine yapılan hareketi, yıllardır unutmadık. AKP o zaman “intikamımız alınacak” dedi. Ama “fos” çıktı. “31 Mayıs 2010 İsrail Mavi Marmara’da 9 Türk’ü öldürdü” Gazze’ye insani gemi taşıyan gemimize İsrail askerleri saldırdı 9 Türk hayatını kaybetti. Hala İsrail’den özür bekliyoruz ama dileyen yok” 19 Haziran 2012, daha geçen hafta Dağlıca’da 8 şehit verdik. 30 yıldır Türkiye’nin başına bela olan PKK, AKP döneminde saldırılarını artırdı. Erdoğan her seferinde “Bu iş bitti” dedi. Ama ne terör bitti, ne şehitler... 22 Haziran 2012 Şam yönetimi keşif uçağımızı düşürdü. AKP’nin yanlış Suriye politikası, ilk acı meyvesini verdi. Komşu Suriye bizi arkadan vurdu. Şimdi yine atıp tutuyoruz ama bu olay da unutulup gidilecek” olay ve iddialara resimlerle yer verilmiştir. Sağ orta köşede “Çin ve İran’dan Türkiye’ye Uyarı” başlıklı haberde İran’ın “Çatışma Ankara’nın yararına olmaz”

diyerek aba altından sopa gösterdiğini; “Büyük ağabey Çin’in ise ‘sorunu tırmandırmayın’ çağrısı yaptığı ifade edilmiştir. Gazetenin alt bölümünde yer alan “Küstah Suriye Geri Adım Atmadı” başlığı ile verilen haberde Suriye Dış İşleri Sözcüsü Makdisi’nin “Türk jetini füzeyle değil, uçaksavarla düşürdük. Türklerin ihlali karşılıksız bırakılamazdı. Egemenliğimiz ihlal edildiği için vurduk” açıklamasına yer verilmiştir. Yine birinci sayfada iç sayfada yer alan Suriye konulu haberlerin tanıtım yazıları sağ köşede yer almıştır. Mehmet Türker’in “Suriye’ye Müzik Notası mı verdik?” başlıklı köşe yazısına da birinci sayfada vurgu yapılmıştır. Gazetenin sol bölümünde yer alan “Tokmak” adlı köşede Başbakan Erdoğan’ın gün içerisinde yapacağı grup konuşmasına yönelik öngörülere ve eleştirilere yer verilmiştir.

27 Haziran 2013 tarihli *Sözcü gazetesi* Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde grubu bulunan siyasi partilerin liderlerinin grup konuşmalarını birinci sayfaya taşımıştır. “Geç Bunları! Blöfle Dış Politika Olmaz!” manşetinin üst yazısında “Erdoğan’a ateş püsküren muhalefetten sert sözler” ifadesine yer verilmiştir. Haber yazısında üç liderin resimlerine yer veren gazete üç liderin birer cümlesine vurgu yaparak büyük puntolar ve kırmızı kutu içerisine almıştır. Bu cümleler Erdoğan’ın “Sınırımızdaki her tehdide cevap vereceğiz” Kılıçdaroğlu’nun “Türkiye’nin büyüklüğünü herkes bilsin” Bahçeli’nin ‘Sen git önce Kandil’e bayrak dik” cümleleridir. Gazetenin sürmanşeti ise “Türkiye Yalnız Kadı”dır. Emekli diplomat Şükrü Elekdağ’ın açıklamalarına yer verilmiştir. Sürmanşetin spot yazısında “Uğur Dündar’a Suriye krizi ile ilgili konuşan Elekdağ “ABDA önce gaz verdi, sonra arkamızda durmadı” dedi” ifadesine yer verilmiştir. Gazetenin sağ alt köşesinde Rusya’nın iddiası spotuyla verilen haberin başlığı ‘Uçak NATO için görevdeydi’. Haberin içeriğinde “Rus askeri uzmanlar, Türk uçağı Suriye’deki radyo-elektronik aktiviteleri denetlemek için bu ülkenin hava sahasına girdi. Bu tip uçuşlar istihbarat amaçlı yapılır. Türkler NATO için oradaydı” ifadesine yer verilmiştir. Gazetenin sol bölümünde ise “NATO Suriye’yi kınadı” haberi ile NATO Genel Sekreteri Rasmussen’in “Suriye’nin yaptığı saygısızlık” açıklamasına yer verilmiştir. Gazetenin Tokmak adlı birinci sayfada yayımlanan köşesinde Başbakan Erdoğan’ın Mecliste 26 Haziran 2012 tarihinde AKP grup konuşmasında ki açıklamalarına yer verilmiş. “Tayyip Bey’in iyi fakat... Ortada, Türk milletinin incinen ulusal onurunu tatmin edecek bir

eylem görünüyor mu? Hayır! Yani *Sözcü* gazetesinin dünkü manşeti gibi: Tayyip'te ses var ama görüntü yok" yorumu yapılmıştır. Gazetenin alt orta bölümünde Suriye'de düşen uçağın neden orada olduğuna dair hükümetten bir açıklama gelmemesini hiciv eden bir karikatür yayımlanmıştır. Mehmet Türker'in "Tayyip Bey konuştu Amigolar Coştı" yazısı ile Necati Doğru'nun "Kara Şahin Ne Derse O Olur" makalesine birinci sayfada atıf yapılmıştır.

28 Haziran 2013 tarihli *Sözcü* gazetesinde Suriye tarafından düşürülen Türk jeti ile ilgili gazetenin orta bölümünün alt bölümünde "Suriye ve İran tahrik ediyor" başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Haberin spotunda "Suriye; sınırimıza dev bayrak dikti. İran; TV'de Türkiye'yle dalga geçti" ifadesine yer verilmiştir. Haber yazısında "Sıfır" sorun politikasının başarısız oluşu iddia edilmiştir. Gazetenin sağ alt köşesinde Erdoğan'ın kırmızı çizgi üzerine söylediği sözleri hicve- den karikatürü yayınlanmıştır. Aynı tarihli gazetenin "Tokmak" adlı köşesinde Başbakan Erdoğan'ın köşe yazarlarını eleştirmesine cevaben "Başbakan, Diktatör Esad'a dış geçiremeyince neden öfkesini yazarlardan, çizerlerden alıyor? İfadesi okuyucu ile paylaşılmıştır.

4.2.7. *Star* gazetesi

23 Haziran 2013 tarihli *Star* gazetesi Türk savaş uçağının düşürülmesini "Suriye'den Tehlikeli Ateş" manşetiyle birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin üzerindeki küçük başlıkta "Türk savaş uçağı Akdeniz'de düştü. İki pilot kayıp... Şam yönetimi özür diledi" ifadesi yer almaktadır. Manşetin spot yazısında "Malatya'dan kalkan bir F-4E Phantom uçağı Suriye kara sularının 10 mil açığında düşürüldü. Ankara, atılması gereken adımları atacağız" dedi. Şam ise; "Türk uçağı olduğunu bilmiyorduk açıklaması yaptı" bilgilerine yer verilmiştir. Manşetin haber yazısında Uçağın nerde ve nasıl düşürüldüğü bilgileri verilirken Ankara'da acil güvenlik zirvesinin toplandığını ve Türkiye'nin "Tam olarak olayın aydınlatılmasının ardından nihai tavrını ortaya koyacak açıklamasına yer verilmiştir. Aynı haber de Suriye'nin "Karasularımızda düşürüldü. Türk uçağı olduğunu sonradan anladık." diyerek özür dilediği belirtilmiştir. Haberde uçağın düşürüldüğü noktaya ilişkin bir de harita yayınlanmıştır.

24 Haziran 2012 tarihli *Star gazetesi* “Şam Özür Telaşında” manşeti atmıştır. Manşetin spot yazısında, “Türkiye, keşif uçağını düşüren Suriye’ye karşı soğukkanlı.” Arınç, “Sükûnet içinde olmalıyız” derken Suriye geri adım atmaya devam ediyor. Şam yönetimi sözcüsü “ Bu bir saldırı değil, kazaydı. Türkiye’yle düşmanlık istemiyoruz” açıklaması yaptı” ifadelerine yer verilmiştir. Haber yazısında Türk hükümetinin açıklamalarına yer verilmiş ve Suriye hükümetinin tansiyonu düşürmek için geri adım attığı iddia edilmiştir. Haberin sol orta bölümünde “Pilotlar bulunamadı” haberi Suriye Askeri yetkilisinin harita başında olayı anlatan bir resmi ile verilmiştir. Haberin içeriğinde “Suriye askeri sözcüsü, Türk keşif uçağının düşürüldüğü yeri harita üzerinde gösterdi. Uçağın 15 kilometre menzilli SA-8 füzesiyle vurulduğu öğrenildi. Suriye güvenlik birimleriyle ortak yapılan aramalarda 173’üncü filo’ya ait RF-4E Phantom tipi uçağın pilotları bulunamadı” ifadeleri yer almıştır. Mustafa Karaalioğlu’nun “Türkiye’nin yol haritası değişir mi?” adlı köşe yazısı ile Fehmi Kuru’nun “Korkulan değil, beğenilen ülke olmalıyız” köşe yazısında birinci sayfada atıf yapılmıştır.

25 Haziran 2012 tarihli *Star gazetesi* Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun açıklamalarını “Fevri Davranmayız Gerekeni Yaparız” manşeti ile birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazısında “Türk jetinin uluslararası sularda vurulduğunun anlaşılması Suriye konusundaki süreci değiştirdi. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, radar ve Telsiz bilgilerini açıklayarak, Suriye’nin “Uçak hava sahamıza girince egemenliğimizi savunduk” tezini çürüttü. Davutoğlu, “Takvimlendirilmiş bir eylem planı çerçevesinde adımlarımızı belirledik. Fevri davranmadan gereken yapılacak” denilmiştir. Manşetin haberinde Türk savaş uçağının uluslararası sularda düşürüldüğünü gösteren bir harita yayımlanmıştır. Birinci sayfanın sağ ve sol sütunlarında, “Suriye’ye Sert Nota; Türkiye İstedi NATO Yarın Toplanıyor”; “Başbakan Muhalefete Delillerle Anlattı” haberleri verilmiştir. “Suriye: Türkiye Düşmanımız Değil” başlıklı sol sütunda yer alana haberde Suriye Dışişleri Sözcüsü Makdissi’nin “Türkiye ve Suriye arasında düşmanlık yoktur, bir siyasi gerginlik vardır. Yaşananlar bazılarının söyleyeceği gibi bir saldırı değil bir kazadır. Çünkü Suriye hava sahasındayken vurulmuştur” açıklamasına yer verilmiştir. ABD’nin “Saldırı kabul edilemez Türkiye’nin yanındayız” açıklaması yine birinci sayfada kendisine yer bulmuştur.

26 Haziran 2012 tarihli *Star gazetesinin* manşeti “Cezasız Kalmayacak” tır. Manşetin spot yazısında “Ankara’nın uluslararası sularda Türk jetini düşüren Suriye’ye yönelik tavrı netleşiyor. Başbakan yardımcısı Arınç, “Uçağımız kasıtlı hedef alınmıştır. Bu hasmane eylemin cezasız kalmayacağı bilinmelidir” dedi ifadesi yer almıştır. Manşetin haber yazısında Türk kurtarma uçağına da ateş açıldığı belirtilirken radar izlerinin Türkiye’nin tezlerini kanıtladığı iddia edilmiştir. Haber yazısının devamında uluslararası hukukun tanındığı tüm imkânların kullanılacağına altı çizilmiştir. “En Kritik Gün” başlıklı haberde ise uluslararası arenada saldırının kınandığı belirtilirken “Başbakan Erdoğan’ın bugün eylem planını açıklayacağı” ifade edilmiştir. “Suriye Hem Suçlu Hem Yalancı” on beşinci sayfada yer alan habere birinci sayfa da vurgu yapılmıştır. “Kayıp pilotun Babası: Savaşa Girmeyelim” başlıklı haberde “Kayıp Pilot Yüzbaşı Gökhan Ertan’ın babası Ali Ertan, Türkiye’nin savaşa girmesini istemediğini belirterek “Yetkililer ne karar verirse versin bir baba olarak onların yanındayım” ifadesi yer almıştır.

27 Haziran 2012 tarihli gazete Başbakan Erdoğan’ın Grup konuşmasını “Suriye Artık Askeri Hedef” başlığı ile manşetine taşımıştır. Manşet üzerindeki spotta “Başbakan Erdoğan Esad’ı uyardı: Türkiye’nin Dostluğu Ne kadar Değerliyse Gazabı da O Kadar Kahredicidir” ifadesi yer almıştır. Manşetin altında ise yine spot yazısında “Başbakan Erdoğan, uluslararası sularda rutin görevini yapan Türk keşif uçağını düşüren Şam yönetimini “Suriye artık açık ve yakın tehdittir. Sınırdaki tehdit olarak gördüğümüz her unsur, askeri hedef muamelesi görecektir” diye uyardı.” açıklamaları yer almıştır. Haber yazısında Başbakan’ın konuşmasından ön plana çıkan cümleler konu edinmiştir. Bu cümlelerden bazıları: “TSK’nın angajman kuralları değişti”; “Esad yönetimi açık bir tehdit”; “Cevabın zamanını biz hallederiz” ; “Savaş çıkırtkanlarının. Tuzağına düşmeyizdir.” Gazetenin yine birinci sayfasında Suriye Devlet başkanı Beşar Esad’ın çaresiz ifadesi ile gösteren bir resim yer almaktadır. Resmin altında “Esad: Kelimenin tam anlamıyla savaştayız” ifadesi yer almaktadır. Gazetenin orta bölümünde “NATO: Şam Suçlu, Türkiye’nin arkasındayız.” haberi yer almaktadır.

28 Haziran 2012 tarihli *Star gazetesinin* manşeti “Çete Devletlerine Haddini Bildiririzdir”. Başbakan Erdoğan’ın Uçak kokpitinde verdiği pozunu birinci

sayfasında yer veren gazete Başbakan'ın "Büyük devletlerin hasımları, çekemeyenleri olacaktır. Büyüdükçe, geliştikçe, ilerledikçe, belli çevreler Türkiye üzerine senaryolar üretecektir. Biz bunların hepsini aşacağız" açıklamasına yer verilmiştir. "Rusya Suriye'ye S-300 Füzesi Göndermeyi Durdurdu" ile "Erdoğan-Putin Telefonla Görüştü: Olay Aydınlatılmalı" iç sayfada yer alan haberlere birinci sayfada atıfta bulunulmuştur.

4.2.8. Takvim gazetesi

23 Haziran 2012 tarihli *Takvim gazetesi* Türk jetinin Suriye tarafından düşürülmesini "Uçağımızı Suriye Vurdu" sürmanşeti ile duyurmuştur. Sürmanşetin spot yazısında "Türkiye'nin nefesini tutarak beklediği güvenlik zirvesinden şok açıklama: savaş uçağımızı Suriye düşürdü. Gereken neyse o yapılacak" ifadesi yer almıştır. Spot yazısının yanında Başbakan Erdoğan'ın portresi yer almaktadır. Sürmanşetin haber yazısında "Başbakan Erdoğan, hemen güvenlik zirvesini topladı. Açıklamada... Olayın aydınlanmasının ardından Türkiye'nin tavrını ortaya koyacağı kaydedildi." Suriye ise "Jet, sınırimızdan bir kilometre içeriye girdi. Hedefi vurduktan sonra Türk olduğunu anladık" açıklamaları yer almıştır.

24 Haziran 2012 tarihli *Takvim gazetesi* "Rus Füzesiyle Vuruldu" manşetiyle Türk uçağının düşürülmesi olayı hakkında bilgileri birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazısında "Uçağımızı düşüren Suriye, sınır ihlali yapıldığını iddia etti. NATO radarı ise Türk uçağının uluslararası sularda vurulduğunu belirtti. Olayda kullanılan silah ise Rus yapımı Buk-M2 füzesi çıktı..." iddiaları yer almıştır. Manşetin haber yazısında Suriye'nin "Olay kazaydı. Türk uçağı, sularımıza 1 km girdi." Açıklamalarına karşı NATO radarlarının verilerinin tam tersi yönde olduğu iddia edilmiş "NATO'ya göre uçağımız, Suriye karasularından 3,5-4 mil açıkta, uluslararası sular üzerinde vuruldu" iddiası haberde yer almıştır. Ayrıca haberde emekli Tuğgeneral Kürşat Atılğan'ın "Pilotlar bulunamadığına göre uçak, füze ile vuruldu. Denize düştükleri için yer bildirici çalışmadı. ...Suriye Rus füzeleriyle dolu" açıklamaları yer almıştır. Birinci sayfada büyük ölçekte Phantom tipi savaş uçağının resmi

kullanılmıştır. Ayrıca yine birinci sayfada olayın nasıl olduğunu gösteren orta ölçekte bir harita yer almaktadır. Birinci sayfanın sağ bölümünde kayıp pilotlar hakkında bilgi verilirken, “İkinci Uçak Bilmecesi” başlığı altında olay tarafından ikinci bir uçağın bölgede balıkçılar tarafından görüldüğüne dair iddialar yer almaktadır. “Muhalefette Zirve” haberi ile hükümetin TBMM’de grubu bulunan partilerin liderlerine bilgilendirme toplantısı yapacağı açıklaması okuyucu ile paylaşılmıştır. Gazetesinin birinci sayfasının sağ orta bölümünde “Gül: Üstü Örtülemez” haberi ile Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün “Bu olayın üstü örtülemez” açıklaması okuyucuya duyurulmuştur. On yedinci sayfada yer alan Emekli koramiral Işık Biren’in açıklamalarına birinci sayfada vurgu yapılmıştır.

25 Haziran 2012 tarihli *Takvim gazetesi* Türk savaş Uçağının füze ile vurulduğu iddiasını “İlk Deneme Fantom’a Yapıldı” manşeti ile birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazsısında “Suriye’nin F-4’ümüzü uluslararası hava sahasında Rus füzesiyle vurduğu kesinleşti. Saldırıda yeni geliştirilen SA-11 ilk kez kullanıldı” ifadesi yer almaktadır. Şerife Güzel’in hazırladığı haberde Rusya’nın Suriye’ye desteği “Şam’ın çılgınlığının altından, Rusya’nın sınırsız silah desteği çıktı. Akdeniz’de uçağımızı düşüren ileri teknoloji ürünü Buk M2 (SA-11) füze bataryası, Lazkiye’ye bir hafta önce kuruldu açıklamaları ile iddia edilmektedir. Haberi devamında füzelerle ilgili teknik bilgi verilirken Diplomatik çalışmalarda kendine” Ankara; Rusya ve İran’ın Suriye’ye askeri ve diplomatik desteğini masaya yatırdı. Saldırıya ilişkin olarak da “Özür hatta tazminat yetmez. Hesap ancak Esad giderse kapanır.” Açıklamaları ile yer bulmuştur. Birinci sayfada “Postallar Bulundu” haberi ile kayıp pilotların bazı eşyalarının bulunduğu bilgisi okuyucu ile paylaşılmıştır. “ABD: Küstah Bir Saldırı” başlıklı küçük ölçekli haberde “ABD Dışişleri Bakanı Clinton, “ABD bu küstah saldırıyı en güçlü şekilde kınamaktadır” ifadesi yer almaktadır. Birinci sayfada sağ alt bölümünde “Suriye’ye Nota Verdik” başlıklı haberde “Özür ve tazminat hakkımızı saklı tutuyoruz. Uçağımızın vurulmasını kınıyoruz” açıklaması haber içeriğinde yer almıştır. “Ankara Teyakkuzda” başlıklı haberde Başbakan Erdoğan’ın TBMM’de grubu bulunan partilerin liderleri yaptığı görüşmeler okuyucuya duyurulmuştur.

26 Haziran 2012 tarihli *Takvim gazetesi* Kayıp pilotların duygu ve görüşlerini “Bir Pilot İçin Savaş Olmaz” manşeti ile okuyucusu ile paylaşmıştır. Manşetin spot yazısında “Düşürülen uçaktaki iki pilottan haber alınamadı. Yüzbaşı Gökhan Ertan’ın babası ise kulaklara küpe olacak bir açıklama yaptı: Oğlum ölmüş olsa da savaşa gerek yok” açıklaması yer almıştır. Manşetin haber yazısında Ali Ertan’ın “Bizim ülkemiz bir pilotumuz öldürüldü hadi savaşa girelim diyecek bir ülke değil. Bir pilot, bir iki uçak için bir ülkenin savaşa girmesi, taşkınlık yapması hiç uygun değil. Bu bize yakışmaz. Savaş olmaz” açıklaması ile diğer kayıp pilot Hasan Hüseyin Aksoy’un babası Osman Aksoy’un “Ümitle bekliyoruz. Devletimize güveniyoruz” açıklamaları yer almıştır. Birinci sayfanın sol bölümünde yer alan “Çıplak Gözle Vuruldu” haberinde Türk savaş uçağına optik algılayıcı ile hedeflenerek füze fırlatıldığını bu sebeple uçağın füzeyi fark edemediği iddiası ortaya atılmıştır. Yine sol bölümde küçük ölçekli olarak verilen “F-4 ‘ün Enkazını Arayan Uçaklara da Ateş açtılar” başlıklı haberde Başbakan Bülent Arınç’ın Bakanlar Kurulu sonrası yaptığı açıklamada arama uçaklarımıza da ateş açtılar iddiası, okuyucu ile paylaşılmıştır.

27 Haziran 2012 tarihli *Takvim gazetesi* Başbakan Erdoğan’ın Parti grubunda yaptığı açıklamaları “UYARMAYIZ VURURUZ” manşeti ile birinci sayfasından paylaşmıştır. Büyük ölçek Erdoğan’ın fotoğrafının kullanılırken fotoğrafın üstünde “Başbakan Konuştu Dünya Dinledi.” ibaresi yer almaktadır. Manşetin spot yazısında “Başbakan Erdoğan, tüm dünyanın nefesini tutarak izlediği konuşmasında Suriye’ye net mesajlar verdi. F-4 uçağımızı düşüren Esad yönetimi ile arkasındaki güçleri uyardı; Sınıra yaklaşan her askeri unsur artık hedefimizdir”. Manşetin haber yazısında Erdoğan’ın uçağın bilerek “Hasmane” bir tutumla vurulduğunu iddia ettiği bilgisi yer almaktadır. Ayrıca yine haber yazısında Erdoğan’ın “Dünyaya ilan ediyorum; Türkiye yerini zamanını ve yönetimini kendisi tayin ederek uluslararası hukuktan doğan haklarını kullanacak, gereken adımları atacaktır.” açıklaması yer almaktadır. Angajman kurallarının değiştiğini belirten Erdoğan’ın “Suriye’deki Esad yönetiminin kendi halkıyla birlikte Türkiye’ye Türkiye’nin güvenliğine açık ve yakın bir tehdit haline geldiğini de ortaya koymuştur” ifadeleri haber yazısında yer almaktadır. Küçük ölçekte verilen “Savaşın İçindeyiz” başlıklı haberde Suriye devlet başkanı Beşar Esad’ın “Her açıdan gerçek bir savaşın içindeyiz” açıklaması yer almıştır. Yine

küçük ölçekte verilen “NATO’dan tam Destek” başlıklı haberde NATO’nun “Suriye’yi en güçlü şekilde kınıyoruz. Güvenliğimiz bir bütündür” açıklaması okuyucu ile paylaşılmıştır. “Âlemin Starları” başlıklı haberde Nihat doğan ile Erol Köse’nin Türk savaş uçağının düşürülmesi ile ilgili yaptıkları yorumların İngiliz The Guardian Gazetesi’nin manşet yaptığı iddia edilmiştir.

28 Haziran 2012 tarihli *Takvim gazetesi* “Montlu Mesaj” sürmanşeti ile Başbakan Erdoğan’ın yerli üretim “Hür Kuş” adlı uçağın hangardan çıkarılma törenin de yaptığı açıklamalara birinci sayfadan yer verilmiştir. Sürmanşetin spot yazısında “Başbakan Erdoğan, millî uçak “Hür Kuş’un kokpitine pilot montu giyerek oturdu. Başparmağı ile zafer işareti yapıp Suriye’ye meydan okudu: Hedeftesin” ifadesi yer almaktadır. Sürmanşetin yanında koyu ve büyük puntolarla “Gideceğiz, Vuracağız, Döneceğiz” ibaresi yer almaktadır. Sürmanşetin haber yazısında Başbakan Erdoğan’ın “Halkı nezdinde meşruiyetini yitirmiş çete devletlerine, Halkına devlet terörü uygulayanlara ve Türkiye’nin büyüklüğünü test etmeye kalkanlara hadlerini bildirmekten kaçınmayız” açıklaması yer almıştır. Ayrıca yine aynı haber yazısında “Erdoğan, Suriye’yi havacılık diliyle uyardı. İşretin anlamı açtı.” “Gideceğiz, Vuracağız. Döneceğiz” ifadesi yer almaktadır.

4.2.9. Türkiye gazetesi

23 Haziran 2012 tarihli *Türkiye gazetesinin* manşeti “Şam Ateşle Oynuyor”dur. Manşetin üst spotunda “Suriye Jetimizi Düşürdü” ifadesi yer almaktadır. Manşet altı spot yazısında Başbakan: Erdoğan’ın “Gereken cevap verilecektir” açıklaması ile birlikte Malatya’dan havalanan savaş uçağımızın Suriye tarafından düşürüldüğü ortaya çıktı. Başbakan “Nihai tavrımızı ortaya koyacağız” dedi ifadeleri yer almaktadır. Manşetin haber yazısında Başbakan başkanlığında acil güvenlik zirvesinin toplandığı bilgisi verilirken, Suriye’nin “Türk jetinin Suriye topraklarına girdiği için vuruldu. Hedef vurulduktan sonra Türk uçağı olduğunu tespit ettik. Pilotların bulunması için ortak arama çalışması başlatıldı.” açıklamasına yer verilmiştir.

24 Haziran 2012 tarihli *Türkiye gazetesi* “Ankara’da Kritik Gün” manşeti ile Türk hükümetinin diplomasi trafiğini manşetine taşımıştır. Üst spot yazısında “Suriye’yi Endişelendiren Yoğun Diplomasi” ifadesine yer verilmiştir. Manşet altı spot yazısında “İki Gün İçinde İki Defa Güvenlik Zirvesi’ni Toplayan Başbakan, Bugün De Siyasi Liderlerle Görüşecek” bilgisi okuyucu ile paylaşılmıştır. Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün açıklamalarına sağ üst bölümünde “Sert Açıklama Gül: Üstü Örtülemez Neticeleri Ağır Olacak” başlığı ile yer verilmiştir. Başlığın altında “Başkomutan Abdullah Gül, Suriye’nin düşürdüğü jetimizle ilgili olarak “Ne gerekiyorsa yapılacak” spot yazısına yer verilmiştir. Aynı tarihli gazetenin sağ bölümünde konu ile ilgili Dünya basınından yorumlar aktarılmıştır. “Gazetenin orta bölümünde “Tuhaf Rastlantı” başlıklı küçük ölçekteki haberde Hatay’ın 23 Haziran 1939’da Türkiye’ye katılması ile Türk Jetinin düşürülmesi arasında tarih benzerliğinin tuhaflığına dikkat çekilmiştir. “Suriye Uluslararası Hukuku İhlal Etti” başlığı ile verilen haberde uzman görüşlerine yer verilmiştir. “Pilotlar Sır oldu” başlıklı haberde ise düşen Jetin pilotlarının sağ olarak Suriye askerlerince ele geçirildiği iddia edildi. “Şam İki Günde Çark Etti” başlıklı haberde Suriye’nin ağız değiştirdiği iddia edilmiş, daha önce Suriye’nin “Sınır ihlali yaptığı için uçaksavarlarla vurduk” açıklamasının tersi “Saldırı değil kazaydı, Ankara ile gerginlik istemiyoruz” açıklamasının yapıldığı iddia edilmiştir.

25 Haziran 2013 tarihli *Türkiye gazetesi* Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun açıklamalarını “Davutoğlu: Suriye Yalan Söylüyor Bile Bile Vurdular” manşeti ile okuyucusuna duyurmuştur. Manşetin spot yazısında “Uçağımız silahsızdı.” “Suriye’nin Türkiye’ye ait olduğunu bilmiyorduk” açıklaması da tamamen gerçek dışı” ifadeleri yer almaktadır. “Ayrıca TSK’dan Suriye’nin bahanesine tepki: Hava sahasını ihlal eden her uçak sorgusuz sualsiz düşürülseydi, bir yıl içinde 114 uçağı düşürmemiz gerekirdi” haberi de gazetenin birinci sayfasında yer almaktadır. “NATO Devreye Giriyor” haberi ile gazete “Ankara’nın 4.madde kapsamında toplantı talebini NATO kabul etti” haberi okuyucu ile paylaşılmıştır. İran’ın “Soğukkanlı olup bu meşeliyi barışçıl yollarla çözü” açıklaması ile ABD’ Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’un “Suriye’ye uygun bir karşılık verilmesi konusunda Ankara’yla birlikte çalışacakları” açıklamaları

gazetenin birinci sayfasından verilmiştir. Türkiye'nin Suriye'ye Nota verdiği haberi gazetenin manşet altı bölümünde kutu içerisinde verilmiştir.

26 Haziran 2012 tarihli *Türkiye gazetesi* "Nato'nun Sınavı" manşeti ile okuyucusunun karşısına çıkmıştır. Manşetin spot yazısında "İttifak "Kendisine Yapılan saldırıyı "Kınadı ifadesi yer almıştır. Manşetin alt spotunda "Türkiye'nin 4. Maddesi kapsamında olağanüstü toplantıya çağırdığı NATO bugün tarihi bir zirve gerçekleştirecek" bilgisi okuyucu ile paylaşılmıştır. Manşetin haber yazısında "...NATO toplantısı öncesi Lüksemburg'da bir araya gelen AB Dışişleri Bakanları Suriye'yi kınarken yeni yaptırımlar uygulanmasına karar verdi" bilgisi verilmiştir. "Benim oğlum ölmedi! Çünkü Şehitler Ölmez..." Haberi ile şehit ailelerin duyguları okuyucuya aktarılmıştır. "Rusya'dan NATO'ya Gözdağı: BM Çözsün" haberi ile "NATO'nun alacağı tutumun bölgede gerginliği arttırabileceği" Rusya tarafından ifade edilmiş ve süreci BM Güvenlik Konseyi'nin kontrol etmesini istediği haberde işlenmiştir. "Suriye Ordusundan Kaçış Sürüyor" haberi ile Suriye Ordusunda kaçan bir general bir albay ve otuz üç askerin aileleri ile birlikte Türkiye'ye sığındığı belirtilmiştir. "Suriye Sözcüsü Yalanlarını Sürdü" başlıklı gazetenin sağ alt köşesinde yer alan haberde Suriye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Cihad Makdisi'nin açıklamalarına yer vermiştir. Haberde "... Makdisi dün yine ekranlara çıkarak ülkesini haklı göstermeye çalıştı. "Türk Jeti, 100 metre irtifada uçaksavarla Suriye hava sahasındayken düşürüldü. Bu egemenliğimize açıkça bir ihlaldir. İfadeleri yer almıştır. "Uçağımızın Düşürülmesi NATO'yu İlgilendirir" başlıklı Prof. Dr. Çağrı Erhan'ın Gazetenin on sekizinci sayfasındaki makalesine birinci sayfada atıfta bulunulmuştur. "Suriye Bu olayla Moral Depolamak İstiyor" Başlıklı gazetenin sol alt bölümünde yer alan haberde Suriye muhalefetinin lideri olduğu iddia edilen Abdülbasit Seyda'nın açıklamalarına yer verilmiştir. Seyda açıklamalarında "Esad rejimi, Suriyeli Pilot Ürdün'e kaçınca halkın moralini yükseltmek için Türk Jetini düşürdü" iddiasını dile getirirken böylece Esad'ın katliamlarının üstünü örtmeyi amaçladığını savunmuştur. "Yardım Uçağımıza bile Ateş Açtılar" haberi ile Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın "Suriye'nin bilerek yaptığı bu saldırıya gereken her şeyi yapacağız" açıklaması yer almıştır.

27 Haziran 2013 tarihli *Türkiye gazetesi* “14 Yıl Önce Baba Esad’ı Nasıl Dize Getirdik” manşeti ile 1998 yılında Türkiye-Suriye arasında gerçekleşen “Öcalan Krizini” hakkında Emekli Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu ile yapılan röportaj verilmiştir. Manşetin spot yazısında “Hafız Esad, terörist Öcalan’ı sınır dışı etmeseydi tanklarla Suriye’ye girecektik” ifadeleri kullanılmıştır. Manşetin haber yazısında Dönemin Kara kuvvetleri komutanı Atilla Ateş’in “Sabrımız tükendi” açıklaması ile yine Dönemin Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu’nun “Hafız Esad Öcalan’ı sınır dışı etmeseydi ne olacaktı?” sorusuna “Hudut ihlalleri yapacak, topçu atışıyla da vuracaktık. Karşımızda Suriye’nin 100 tankı vardı. Biz 3 bin 300 tankımızla çok şey yapacaktık” cevabı yer almaktadır. Başbakan Erdoğan’ın açıklamaları “Uyarmadan Vuracağız” sürmanşeti ile verilmiştir. Sürmanşetin spot yazısında Erdoğan’ın “Bundan böyle, Suriye’nin sınırımıza yaklaşan her askeri unsuru, tehdit olarak görülecek ve hedef olacak” cümlesi yer almıştır. Gazetenin sol alt bölümünde küçük ölçekte Yer alan “NATO Tam Destek Verdi” başlıklı haberde NATO toplantısı sonrası NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen’in “NATO’nun güvenliği ayrılmaz bir bütündür. Türkiye ile güçlü dayanışma içindeyiz. Suriye’yi en güçlü şekilde uyarıyoruz.” açıklaması okuyucu ile paylaşılmıştır.

28 Haziran 2012 tarihli *Türkiye gazetesi* Başbakan Erdoğan’ın kokpitte çekilmiş ve her şey yolunda hareketi yaptığı (Elin yumruk şeklinde sadece başparmağın dikey olarak gösterildiği) büyük ölçekteki fotoğrafı ve “Haddini Bildiririz” manşeti ile okuyucusunun karşısına çıkmıştır. Manşetin spot yazısında Erdoğan’ın “Hiçbir ülke hasmane tutum içinde değiliz. Ama çete devletlere hadlerini bildirmekten de asla kaçınmayız” açıklaması yer almıştır. Gazetenin yine birinci sayfasında “Başbakan Yurtdışında Olmasaydı Vuracaktık” haberi ile “Brezilya dönüşü Erdoğan’a verilen brifingin detayları ortaya çıktı. Başbakanlığa yakın bir kaynak, “Başbakan Türkiye’de olsaydı, uçağı vuran bataryalar yok edilecekti” dedi” iddiası yer almıştır.

4.2.10. Zaman Gazetesi

23 Haziran 2013 tarihli *Zaman gazetesi* Türk savaş uçağının düşürülmesini “Suriye Türk Savaş Uçağını Düşürdü” haberi ile manşetten vermiştir. Haberin spot yazısında hükümetin acil güvenlik zirvesini toplayıp olayın “Olayın tam olarak aydınlatılmasının ardından Türkiye gereken adımları kararlılıkla atacaktır” demecine yer verilmiştir. Ayrıca manşet yazısının hemen üstünde yer verilen “Ankara: Gereken adımlar atılacak” denilerek hükümetin ilk andan itibaren olaya müdahil olduğunu ve olayın sürecinin belirlenmesinin ardından hükümetin güçlü bir şekilde bu olaya cevap vereceğine özellikle vurgu yapılmıştır. Suriye tarafının herhangi bir açıklamasına birinci sayfadan yer vermeyen gazete olayı Ankara merkezli olarak manşetine taşımıştır.

24 Haziran 2013 tarihli *Zaman gazetesinin* manşetinde “Uçak Uyarılmadan Düşürüldü. Akdeniz’de Kasıt Şüphesi Büyüyor” başlığı ile askeri ve sivil yetkililerin görüşlerini paylaşan gazete Hükümetin uçağın uluslararası alanda düşürüldüğü tezine yer vermiştir. Manşetin haber yazısında angajman kurallarının hiçbirinin kullanılmadığı iddia edilmiş ve eldeki bütün bilgilerin jetin kasıtlı ve planlı biçim de vurulduğu iddia edilmiştir. “Uçak, uluslararası Hava Sahasında Vuruldu” başlıklı haberde “Zaman’ın edindiği bilgiye göre Ankara, Şam’ın iddiasının aksine uçağın vurulduğu sırada Uluslararası hava sahasında olduğunu tespit etti” iddiasına yer verilmiştir. Ayrıca Gazete, Hükümetin diğer siyasi parti liderlerinin görüşlerini almak için toplantılar düzenleneceğine işaret etmiştir. “Pilotların kimliği belli oldu Aramalar Sürüyor” başlıklı haberde, düşen uçaktaki pilotların kimlikleri ile aram kurtarma çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Mümtazer Türköne’nin “Türkiye Savaşa Girer mi?” başlıklı yirmi üçüncü sayfadaki makalesine birinci sayfadan vurgu yapılmıştır.

25 Haziran 2013 tarihli *Zaman gazetesinin* başlığı ise Türk diplomasisinin uluslararası arenada etkin faaliyet yürüttüğüne dikkat çekiyor. ‘Türkiye Diplomasi Atağı Başlattı. Nato Olağanüstü Toplanıyor.’ manşetiyle piyasaya çıkan gazete Türk Dış politika yapımcılarının uluslararası arenayı harekete geçirmek adına yaptıkları çalışmalar gazetenin spot yazısında ve manşet altı haber yazısında bahsediliyor. Spot yazısında “Ankara istişare için Salı günü NATO’yu toplantıya çağırdı. AB Dışişleri Bakanları Bürüksel de toplanıyor. Yaptırımların sertleşmesi

bekleniyor Dışışleri bakanlığı, Batılı ve Arap ülkelerinin Ankara büyükelçiliklerini bilgilendirdi”. Ayrıca haber içeriğinde Davutoğlu’nun bir gece önce yirmiye yakın muhatabı ile görüşme yapması ABD ve İngiltere’nin olayı kınaması gibi gazetede yer bulan söylemlerle Dışışleri’nin atak bir politika izlediğinin altı çizildi. Şam’a verilen nota ile “Her hakkımızı saklı tutuyoruz” mesajı ile de Türkiye’nin diplomasi atağının yanında askeri seçenekleri de göz önünde bulundurduğu mesajı ile “Güçlü Türkiye” imajı okuyucunun gözünde yaratılmak istenmiştir.

26 Haziran 2013 tarihinde “Tüm Seçenekler Masada” manşeti ile çıkan *Zamanın* spot yazısında “Uluslararası sularda Türk keşif uçağını düşüren Suriye’nin “Egemenliğimizi Koruduk” açıklamasına karşılık Dışışleri’nin Türkiye’nin haklılığına gölge düşürülmeyecek şekilde cevap verileceğine ve “Mutlak Fiili Bir Hamle” yapılacağını belirtiyor.” Manşetin haber yazısında “Suriye’den dün gelen hava sahamızı ve egemenliğimizi koruduk” açıklaması ise gerginliği daha da arttırdı. Zaman’a konuşan bir Dışışleri yetkilisi “Yapılan bir saldırıdır. Ortada bir hasmane bir tutum söz konusu. Bunun mutlaka bir karşılığı olacak” dedi.” İfadeleri yer almaktadır Ayrıca gazete AB’nin Suriye’ye yönelik ambargosunu genişletmesini Türkiye’ye verilen tam desteğin kanıtı olarak sunmuştur. Abdülhamit Bilici’nin gazetenin on altıncı sayfasındaki “Suriye’ye Ne Yapmalı?” başlıklı makalesine de birinci sayfada vurgu yapılmıştır.

27 Haziran 2013 tarihli *Zaman gazetesi* manşetinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın grup konuşmasını birinci sayfasına “Savaş Çığırtkanlarının Tuzağına Düşmeden Suriye’ye Cevap Verilecek” manşeti ile taşımıştır. Haber yazısında Türkiye’nin tahriklere kapılmayacağını belirten Erdoğan “Suriye’ye karşı yerini, zamanını ve yöntemini Türkiye’nin tayin edeceği adımların atılacağını söyledi” ifadesi yer almıştır. Aynı haber yazısında Başbakan Erdoğan’ın “Uçağımız uluslararası sularda, silahsız tanımlama sistemi açık uçuyordu”; “Uluslararası kamuoyundan gelen açıklamalar da haklılığımızı kanıtıyor”; “Türkiye’nin dostluğu ne kadar değerliyse gazabı da o kadar şiddetlidir”; “Esad artık Türkiye için yakın bir tehdittir. Hiçbir adım karşılıksız kalmayacak”; “TSK’nın angajmanı değişmiştir, sınırdaki her hareketlilik cevabını alacak.”; “Suriye halkına zalim diktatörden kurtuluncaya kadar destek vereceğiz”

açıklamaları kendine yer bulmuştur. Manşet haberinin altında “NATO’dan Suriye’ye Uyarı: İttifak’ın güvenliği bölünmezdir, bir daha tekerrür etmesin” haberi ile “Türkiye’nin itidalli tavrı destek buldu” başlıklı ve sivil toplum yöneticilerin hükümetin tavrını olumlu bulan açıklamalarını içeren haber de ayrıca gazetenin birinci sayfasında yer verilen diğer haberlerdir. Gazete Başbakanın dünya kamuoyuna seslendiğini ve birçok yabancı basının grup toplantısını takip ettiğini satır aralarında belirtmiştir

28 Haziran 2013 tarihli *Zaman gazetesinde* manşet konusu değişmiş “Darbe ile mücadele eden özel yetkili mahkemelerin kaldırılması” konusunu işleyen gazete Türk jetinin düşürülmesini artık yan sütunlara taşımıştır. “Türkiye’nin Tavrını Zaaf olarak Görenler, Büyük Devlet Vizyonundan Yoksun” başlıklı haberde Suriye tarafından Türk uçağını düşürülmesini zaaf olarak görenleri eleştiren Başbakan “Uçağımıza, askerimize, bayrağımıza yönelik alçakça saldırıdır, politikada zaaf olarak görenler büyük devlet vizyonundan yoksun olanlardır. Biz büyüdükçe belirli çevreler Türkiye üzerine senaryolar üretiyor.” açıklaması yer almıştır.

V. BÖLÜM

5. SURIYE HELİKOPTERİNİN DÜŞÜRÜLMESİNİN TÜRK BASININA YANSIMALARI

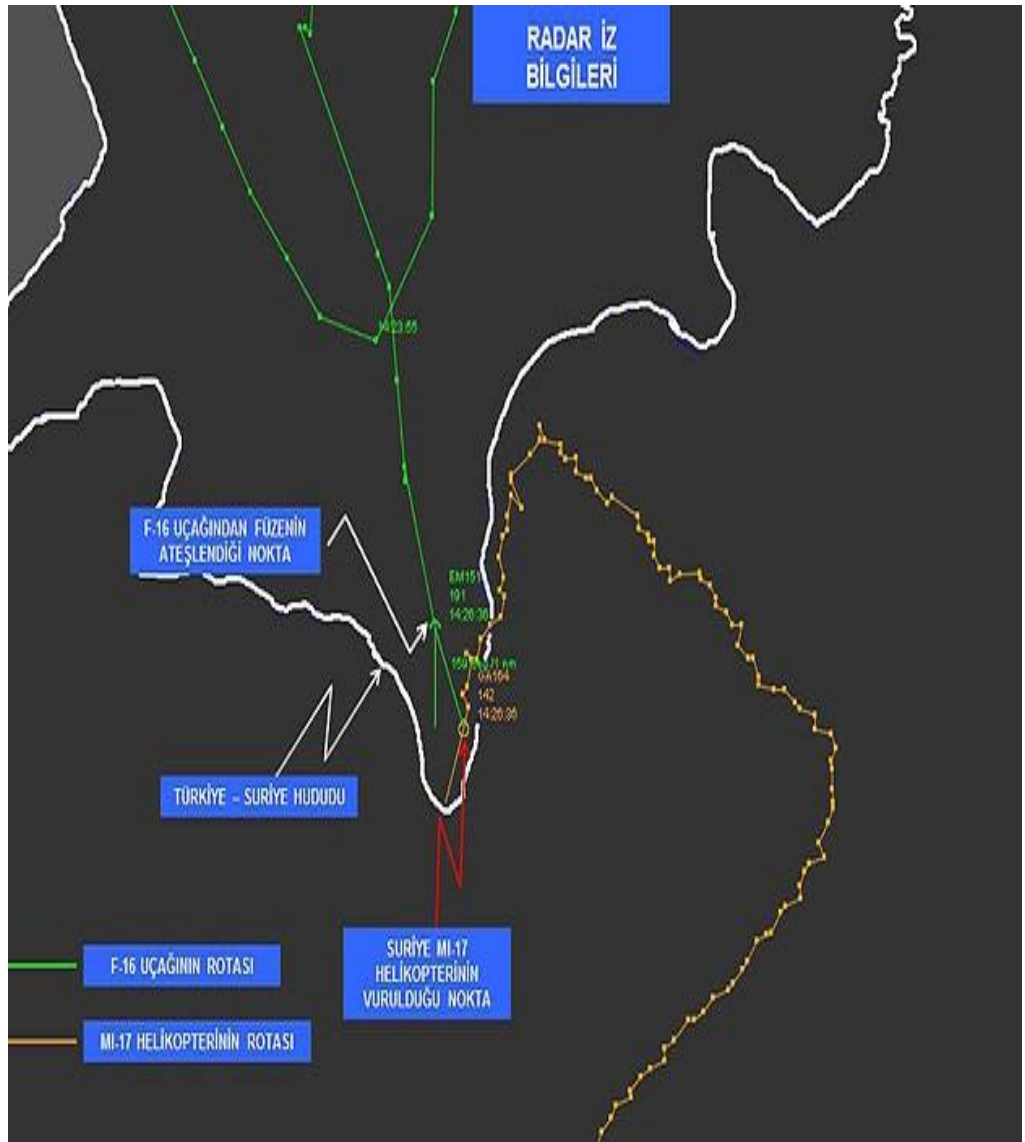
5.1.Suriye Helikopterinin Düşürülmesi Olayı

16 Eylül 2013 tarihinde Hatay'ın Yayladağı mevkiinde sınırı iki kilometre ihlal eden Suriye askeri helikopteri Malatya Erhaç üssünden kalkan ve devriye görevinde bulunan Türk F-16 savaş uçakları tarafından düşürülmüştür. Türkiye Genelkurmay Başkanlığı'ndan yapılan açıklamada “M-17 tipi Suriye helikopteri Türk hava sahasını yaklaşık 14.200 feet irtifada seyrederken, 2 km derinlikte ihlal etmiştir. Bu durum üzerine havada devriye görevinde bulunun iki F-16 uçağından birisi tarafından 14.27'de Türk hava sahasında iken vurulmuş ve hududun takriben bir km Suriye tarafına düşmüştür.” bilgileri kamuoyu ile paylaşılmıştır. (Türk Jeti Suriye Helikopterini Vurdu *ntvmsnbc.com* Eylül 2013) Türkiye hükümeti adına açıklama yapan Başbakan yardımcısı Bülent Arınç “Suriye'ye ait “MI 17” tipi helikopter saat 14.20'de Hatay Yayladağı Güveççi bölgesinde 2 kilometre Türkiye'de hudut ihlalinde bulunmuş. Hava savunma unsurları tarafından sürekli ikaz edilmiş. İhlalin devam etmesi üzerine Malatya'dan havalanan uçaklarımız tarafından 14.25'te füzeyle vurulması sonucu, helikopterin Suriye topraklarına düştüğü tespit edilmiştir. Şu ana kadar mürettebatla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadık, çünkü helikopter Suriye tarafına düştü” açıklamasını yapmıştır.(Türk jeti Suriye Helikopterini Düşürdü *hürriyet.com* Eylül 2013)

Suriye hükümeti ise düşürülen Helikopterin görevinin terörist unsurların Türk sınırından sızmaları takip etme olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Suriye Genelkurmayı da bir açıklama yapmıştır açıklamada “Türk uçaklarının “aceleci” bir tepki gösterip helikoptere doğrudan ateş açmasının Erdoğan hükümetinin Suriye'ye karşı tansiyonu yükseltme ve iki ülke arasındaki sınırda gerginliği artırma yönündeki gerçek niyetlerinin bir kanıtı olduğu. İfade edilmiştir. (Suriye Ordusundan Açıklama *hürriyet.com* Eylül 2013). Bu iddiaya karşılık Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu “Acelecilik

tarzında bir yorum aslında suç ikrardır. Suriye'nin dünkü açıklaması sınır ihlali suçu işlediklerini ortaya koyan, kabul ettiklerini gösteren bir açıklama” ifadesini kullandı. Helikopterin neden sınır hattında olduğu ilgili bir takım iddialar dile getirilmiştir. Bu iddiaların başında sınır bölgesinde yaşayan sivil halka yönelik Suriye helikopterin “Varil Bombası” kullanmak suretiyle operasyon gerçekleştirdiğidir. Suriye yönetimince bu iddia yalanlanmıştır” (“Davutoğlu’nu yalanladılar” *Aydınlık gazete.com* Eylül 2013).

Şekil-8- (Suriye Helikopterin Radar İzi)

Kaynak:(<http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/228747--arinc-suriye-helikopteri-arafimizca->

5.2. Türk Basımında Suriye Helikopterin Düşürülmesi

2012 Yılı'nın haziran ayında Basın ve İlan Kurumu verilerine göre tirajı en yüksek ilk on gazetenin birinci sayfaları bu bölümde incelenmiştir. (Ek-1)

5.2.1. Zaman Gazetesi

17 Eylül 2013 tarihli *Zaman gazetesi* manşetine “Türk Jetleri, Suriye Helikopterin Vurdu” haberini taşımıştır. Manşetin spot yazısında “Hatay’ın Yayladağı ilçesi yakınlarında Türk hava sahasını ihlal eden bir Suriye helikopter bir F-16 tarafından vurularak düşürüldü. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, helikopterin angajman kuralları çerçevesinde vurulduğunu duyurdu. Genelkurmay’da olayla ilgili teknik ayrıntıları açıkladı” ifadeleri kullanılmıştır. Manşeti haber yazısında “Beşar Esad güçlerinin sivillere karşı kimyasal silah kullandığı tespit edilmesine rağmen Suriye’ye askeri müdahale ihtimali ortadan kalkarken dün Türkiye’den sıcak bir hamle geldi. Alarm durumunda bekleyen Türk F-16’ları sınır ihlali yapan bir Suriye helikopterin düşürdü. Öğle saatlerinde Hatay sınırına yakın bölgede meydana gelen olayda ilk önce helikopterin muhalifler tarafından vurulduğu iddia edildi. Ancak akşam saatlerinde Başbakan Yardımcısı ve hükümet sözcüsü Bülent Arınç, Suriye’ye ait MI-17 tipi helikopterin angajman kuralları çerçevesinde Türk jetleri tarafından vurulduğunu duyurdu. En detaylı açıklama ise Türk Silahlı Kuvvetleri’nden (TSK) geldi. Buna göre uyarıldığı halde Türk hava sahasını ihlal eden Suriye helikopteri saat 14.27’de bir F-16 tarafından vuruldu. Olayın ardından TSK’da tüm birimler alarma geçirildi ve izinler iptal edildi. Helikopterden paraşütle atlayan pilotlardan birinin ölü olarak Suriyeli muhaliflerin eline geçtiği diğerinin ise arandığı iddia edildi.” İfadeleri kullanılmıştır.

Haberi sağ bölümünde yer alan helikopterin infilak ettiğini gösteren fotoğrafın altında “*Zaman gazetesine* bilgi veren askeri kaynaklar, helikopterin sınıra yaklaşmasına rağmen irtifasını düşürmediğini ve bu durumun askeri konseptte “Düşmanca Tavrı” algılandığını dile getirdi. Sınırı ihlal eden helikopter, F-16’nın fırlattığı füze ile vuruldu” iddiası dile getirilmiştir.

18 Eylül 2013 tarihli *Zaman gazetesinde* Suriye helikopterinin düşürülmesi haberi orta bölümde “Suriye Helikopteri İhlalde Israrcı olunca Vuruldu” başlığı ile küçük ölçekte verilmiştir. Haberin içeriğinde “Suriye askeri helikopterinin düşürülmesiyle ilgili yeni detaylar ortaya çıktı. Zaman’ın edindiği bilgiye göre MI-17 tipi helikopter Lazkiye’den havalandı. Helikopter vurulmadan 46 dakika önce Diyarbakır’daki “Birleştirilmiş Kontrol İhbar Merkezi (BİKİM)” tarafından takip edilmeye başlandı. Sınıra yaklaşmasıyla alınan radar verileri eş zamanlı olarak Ankara’daki Harekat Merkezi’ne iletildi. Genelkurmay başkanı Org. Necdet özel de bilgilendirildi. Türk hava sahasına yaklaşan helikopter önce uyarıldı. Tüm ikazlara rağmen geri dönmeyince de “Gereken Cevabın” verilmesi kararlaştırıldı. Havada devriye görevi icra eden iki F-16’dan biri emri aldıktan sonra AIM-9 Sidewinder füzesiyle helikopteri vurdu”. İddialarına yer verilmiştir. Aynı tarihli gazetenin manşetinde ise “Esrar tarlalarında Mayın Tuzağı” haberi yer almıştır.

5.2.2. Türkiye gazetesi

17 Eylül 2013 tarihli *Türkiye gazetesi* Suriye helikopterinin düşürülmesi haberini birinci sayfasının sağ orta bölümünde “Suriye Helikopteri Sınırı Aştı Vurduk” başlığı ile okuyucusuna duyurmuştur. Küçük ölçekte yer alan haberin içeriğinde “Ankara, geçen yıl düşürülen savaş uçağımızın ardından değiştirdiği angajman kurallarını uyguladı. Suriye’ye ait MI-17 tipi helikopter sınırı 2 kilometre ihlal edince uyarıldı. İhlalin sürmesi üzerine bölgede devriye görevi yapan F-16’lar hedefi füzeyle imha etti” ifadeleri kullanılmıştır. Gazetenin manşetinde ise “İran Böcekleri Başbakanlık’ta” haberi yer almıştır.

18 Eylül 2013 tarihli *Türkiye gazetesinde* Suriye helikopterinin düşürülmesi haberi birinci sayfanın sol orta bölümünde küçük ölçekte verilmiştir. “Suriye “Sınır İhlali” Yaptığını Kabul Etti” başlıklı haberi içeriğinde “Türk jetlerinin düşürdüğü helikopterle ilgili olarak Şam yönetiminden itiraf geldi. “Türk hava sahasını yanlışlıkla ihlal ettik” dedi. Bu arada askeri birlikler kırmızı alarma geçti” ifadeleri yer almıştır. Gazetenin manşetinde İse “Erdoğan’a Suikast Timi” haberi yer almıştır.

5.2.3. *Takvim gazetesi*

17 Eylül 2013 tarihli *Takvim gazetesi* Suriye Helikopterinin düşürülmesini sürmanşetten “Korsan Filo Vurdu” başlığı ile vermiştir. Sürmanşetin spot yazısında “Savaşan Şahinler Sınırı Aşan Suriye helikopterini düşürdü” ifadesi yer almaktadır. Uçuş halinde ki bir F-16 ile vurulan helikopter fotoğrafının yer aldığı haberin içeriğinde “22 Haziran 2012’de F-4 uçağımızı düşüren Esad, dün cevabını aldı. Hatay yakınlarında hava sahamızı ihlal eden Rus yapımı Suriye savaş helikopteri vuruldu. Malatya’dan kalkan 171.Korsan Filo’dan iki F-16’nın operasyonunu Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç açıkladı. Helikopteri biz düşürdük” dedi. TSK’da sınırimızı 2 kilometre ihlal eden pilotların sürekli uyarıldığını açıkladı. Saat 14.25’te vurulan N-17 tipi helikopterin Suriye tarafına düştüğünü belirtti. Nefes kesen takip sırasında Ankara’da müthiş bir telefon trafiği yaşandı. Olay Erdoğan’a iletildi. “Gerektiği an vur” emri alınca füzeler ateşlendi’. İddialarına yer verilmiştir. *Takvim gazetesi* yazarı Ergün Diler’in on birinci sayfada yer alan “Misilleme” makalesine yazarın makalede yer alan “22 Haziran 2012 sabah, Türk F-4 uçağı düşürüldü. Türkiye konuşmak yerine icraat yaptı. Şam’da rejimin sağır odası havaya uçuruldu. Şimdi Putin-Obama, Esad konusunda anlaşta. Bu kez patlatılan bir helikopterdi. Ankara, “Biz olmadan kimse karar alamaz dedi. Herkes mesajı aldı” ifadeleri ile birinci sayfada vurgu yapılmıştır.

18 Eylül 2013 tarihli *Takvim gazetesi* Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun ulusal bir kanalda yaptığı açıklamaları “Dünyayı Ayağa Kaldırırız” başlığı ile gazetenin birinci sayfasının orta bölümünde vermiştir. Haberde Davutoğlu’nun “Hiç tereddüt yok vurulan araç çok maksatlı sivil halkın üzerine varil bombası attığını bildiğimiz bir helikopterdi... Suriye sınır ihlali halinde vurulacağını biliyordu. CHP ile Şam’ın açıklamalarına paralel “Dünyayı ayağa kaldırıyorsunuz diyorlar” Türkiye’nin çıkarı için dünyayı da evreni de ayağa kaldırırız” açıklamalarına yer verilmiştir. Haberin sol köşesinde Davutoğlu’nun bir fotoğrafı da kullanılmıştır. *Takvim gazetesi* yazarı Ergün Diler’in “Kimi Vurduk” başlıklı makalesine birinci sayfada vurgu yapılmıştır.

5.2.4. *Star gazetesi*

17 Eylül 2013 tarihli *Star gazetesi*nin birinci sayfasının sağ üst köşesinde Suriye helikopterin vurularak düşürülmesi “Sınırı İhlal Ettik Düşürdük” başlıklı haberde okuyucusuna duyurmuştur. Başlık üstü spot yazısında “Malatya’dan kalkan F-16’lar Esad helikopteri vurdu” ifadeleri kullanılmıştır. Haber yazısında “Hatay sınırında operasyon yapılan Suriye helikopteri angajman kurallarını ve sınırı ihlal etti. Malatya’dan kalkan F-16’lar sınır ihlali yapan Suriye Hava Kuvvetlerine ait helikopteri vurdu. Helikopter sınıra 40 metre mesafede düştü. Yerel kaynaklar helikopterde iki pilotun bulunduğu bilgisini verdi. Suriye haziran 2012’de Akdeniz’deki uluslararası sularda bir Türk savaş uçağını vurmuş ve iki ülke arasında angajman kuralları değişmişti” bilgilerini okuyucu ile paylaşmıştır. Aynı tarihli gazetenin birinci sayfasında ise “Barış Zili Çaldı” manşeti ile Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde BDP ve KCK’nın boykotuna rağmen okulların açıldığı ve sınıfların dolduğu haberi verilmiştir.

18 Eylül 2013 tarihli *Star gazetesi* “Varil Bombasıyla Katliam Yapıyordu” manşeti ile okuyucusunun karşısına çıkmıştır. Manşetin spot yazısında “Türk savaş uçaklarının düşürdüğü Suriye helikopterin varil bombası taşıdığı ve vurulmadan önce sınırın 20-30 km ötesinde sivillerin üzerine bomba yağdırdığı ortaya çıktı.” ifadeleri kullanılmıştır. Manşetin haber yazısında “Türk radarları MI-17 tipi Suriye helikopterin Lazkiye’nin selme bölgesinden havalandığını ve 13.45 ile 14.00 arasında muhaliflerin kontrolündeki bölgelere varil bombası bıraktığını kayı altına aldı ve uyarıları dikkate almayınca vuruldu. Muhalifler düşen helikopterin kara kutusu olan CVR cihazını Türk yetkililere teslim etti” iddialarına yer verilmiştir. Aynı haber yazısında Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun “Esad’ın Lavrov-Kerry anlaşmasından aldığı cesaretle Türk sınırını ihlal etme cüretinim gösterdiğini belirtmiştir.” Davutoğlu açıklamasının devamında “Suriye’nin cezalandırma korkusu devam etseydi 20-30 km ötede varil bombası attıktan sonra Türkiye sınırını ihlal etme cesaretini gösterebilir miydi?” Caydırıcı değilseniz savaşa zemin hazırlarsınız” ifadelerine yer vermiştir. Helikopterin yanan ve enkaza dönen halini gösteren fotoğrafların kullanıldığı haberde varil bombası ile ilgili

olarak “Esad’ın düşük maliyeti nedeniyle sık sık kullandığı varil bombaları helikopterle atılıyor. .TNT dolu variller düştüğünde büyük hasar veriyor” bilgisi okuyucu ile paylaşılmıştır. “Şam: Yanlışlıkla Oldu” başlıklı haberin devamında “Şam rejimi helikopterin sınırdaki keşif yaptığı sırada Türk hava sahasını ihlal ettiğini kabul etti. Ancak yanlışlıkla yapıldığı savundu” denildiği iddia edilmiştir.

5.2.5. Sözcü gazetesi

17 Eylül 2013 tarihli *Sözcü gazetesi* birinci sayfasının orta alt bölümünde “F-16’larımız Suriye’nin Helikopterini Düşürdü” başlıklı haberin spot yazısında “Uçağımızı düşüren Suriye’yi “Sınırı geçme vururuz” diye uyarıydık. “Dediğimizi yaptık” ifadesi yer almıştır. Haber içeriğinde “Suriye ile savaşın eşiğindedir... Esad güçlerine bağlı bir askeri helikopter dün Hatay sınırımız kilometre ihlal etti. Malatya’dan kalkan F’16’larımız hemen müdahale etti. Helikopteri vurduk...” değerlendirmeleri yer almıştır Aynı tarihli gazetesinin manşetinde ise “Tayyip Veriyor Apo Doymuyor” başlıklı haber yer almıştır.

18 Eylül 2013 tarihli *Sözcü gazetesinin* birinci sayfasında Türkiye tarafından düşürülen Suriye helikopteri ile ilgili herhangi bir haber yayınlanmamıştır. Aynı tarihli gazetesinin manşeti “Tayyip’in Önünde Diz Çöktüğü Teröristi, çocuklara örnek gösterdiler”dir. Suriye ile ilgili bir haber yayınlanmıştır. “Sınırımız Delik Deşik” başlıklı haberde Hatay’ın Reyhanlı ilçesinde Cilvegözü sınır kapısında bomba yüklü aracın patlaması sonucu 7 kişi öldüğü bildirilmiştir. Haberi devamında “Sadece atlı kaçakçılar değil savaştan kaçan Suriyeliler de sınırımızdan giriyor. Hem de kapıyı açıp giriyor” iddiaları yer almıştır. Haberin spot yazısında “Havadan geçeni vuruyoruz, karadan geçeni seyrediyoruz” eleştirisi yer almıştır.

5.2.6. *Sabah gazetesi*

17 Eylül 2013 tarihli *Sabah gazetesi* “Esad Al Sana Misilleme” manşeti ile Suriye helikopterinin Türk jetleri tarafından düşürülmesini okuyucusuna duyurmuştur. Manşetin spot yazısında “15 ay önce F-4’ümüzü düşüren Beşar Esad’a anladığı dilden cevap verdik: Hava sahamızı ihlal ederek Yayladağı’na kadar gelen Suriye helikopterinizi iki F-16 ile Suriye’ye ait Mİ-17 tipi helikopter, bağlantı kuralları içinde F-16’lar tarafından füzeyle vuruldu. Helikopter Suriye topraklarının 1 kilometre içine düştü”. Ayrıca yine haber yazısında “Suriyeli pilotun 2 kilometre sınır ihlali yaptığını belirten Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, ikaza rağmen ihlal devam edince helikopterin füze ile vurulduğunu açıkladı. Dışişleri Bakanı Davutoğlu ise “Kimse bir daha sınırimızı aşmaya cüret edemez” açıklamaları yer almıştır. Gazetenin manşet bölümünün hemen altında 22 Haziran 2012 tarihinde Suriye tarafından düşürülen Türk jetinin fotoğrafı kullanılmıştır. Yine gazetenin sol bölümünde Suriye helikopterininde vurulduğu ve nerde düştüğünü gösteren bir harita yayınlanmıştır. Manşet bölümünün sağ alt bölümünde yer alan “Esad’ın Burnunu İyice Sürtecekler” başlıklı haberde “ABD Dışişleri Bakanı Kerry’den Şam’a kesin uyarı: “Esad’ın oyunlarına tahammülümüz yok. BM karar tasarısı, anlaşmaya uymazsa ağır sonuçlarla karşılaşacağını vurgulayacak. Askeri seçenekler masada” açıklaması yer almıştır. Haberin görselinde Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile ABD Dışişleri Bakanı Kerry’nin samimi tokalaşmasını gösteren fotoğraf kullanılmıştır.

18 Eylül 2013 tarihli *Sabah gazetesi* Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Pakistan Başbakanı Navaz Şerif ile düzenlediği ortak basın toplantısında Suriye helikopterininde düşürülmesi ile ilgili açıklamalarını “Yetkiyi Verdik TSK Kullandı” manşeti ile birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazısında “Başbakan Erdoğan, sınırı ihlal eden Suriye helikopteri için angajman kurallarının işletildiğini açıkladı: Uyarılara kulak asılmayınca gereği yapıldı.” Haberin görseli olarak düşürülen Türk jeti ile Suriye helikopterininde enkazının fotoğrafları kullanılmıştır. Manşetin haber yazısında “Başbakan Erdoğan’ın “Biz silahlı kuvvetlerimize belli alanlarda belli yerlerde yetki veririz. Yetkilendiririz. Suriye konusunda özellikle angajman kurallarına yönelik bir

yetkiyi önceden vermiştik. “Eğer sınır ihlali olursa angajman kuralları işletilir.” dedik. Bu olayda iki kilometre kadar bir sınır ihlali söz konusu. Bu sınır ihlali sebebiyle de 14.25 gibi helikopter uyarılara da kulak asmayınca kurallar işletilmiştir ve silahlı kuvvetlerimiz tarafından orada gereği yapılmıştır. Olay budur. İfadelerine yer verilmiştir. Gazetenin yine birinci sayfasının sol orta bölümünde “Varil Bombası Atıyordu” başlıklı haberde Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun A haber adlı TV kanalına yaptığı açıklamalara yer verilmiştir. Davutoğlu açıklamasında “Bir helikopter sınırimızı 2 kilometre derinliğinde ihlal etmişse bunun karşılığı bellidir. Bizi sınamaya cüret edene karşılığını veririz. Sivil halkın üzerine varil bombası attığını bildiğimiz bir helikopterdi. Suriye’den saldırı beklemiyoruz ancak tüm gelişmelere hazırlıklıyız. Türkiye için dünyayı da evreni de ayağa kaldırırız” ifadelerini kullanmıştır.

5.2.7. Posta gazetesi

17 Eylül 2013 tarihli *Posta gazetesi* “Misilleme” manşeti ile Türk savaş uçaklarının Suriye askeri helikopterinin düşürmesini okuyucusuna duyurmuştur. Manşetin spot yazısında “Suriye 22 Haziran 2012’de Akdeniz’de uçan silahsız Türk savaş uçağını “Sınırı ihlal etti” diye düşürmüş, 2 pilotumuzu şehit etmişti. Bu olay sonrası hükümet, orduya “Sınıra yaklaşan Suriye hava araçlarını vurun” emrini vermişti. Türk F-16’ları dün sınırı ihlal eden bir Suriye helikopterini Hatay üzerinde vurup düşürdü.2 pilot ve 1 teknisyen öldü” ifadelerini kullanmıştır. Türk F-16 savaş uçağı ile Suriye askeri helikopterinin fotoğraflarının görsel olarak kullanılmıştır. Manşetin haber yazısında çeşitli iddia ve açıklamalar yer almıştır. Bu açıklamaları ve iddiaların bazıları şunlardır; “22 Haziran 2012’de Suriye uçağımızı düşürdükten sonra Başbakan Erdoğan şöyle demişti. “Artık ordumuzun çatışma kuralları değiştirdik. Türkiye sınırına yaklaşan her uçak tehdit olarak algılanacak ve askeri hedef olarak kabul edilecek. Savaş istemiyoruz ama Suriye’nin uçağımızı düşürmesine ve pilotumuzu şehit etmesine tepkisiz kalacak değiliz”...Türkiye Hava Kuvvetleri Suriye’ye ait Rus yapımı “MI17tipi askeri nakliye helikopterini dün 13.41’de sınıra yaklaşınca izlemeye aldı. Helikopter sınıra 9 kilometre kala “Yaklaşma” diye defalarca uyarıldı. Buna rağmen yolundan

dönmeyen askeri helikopter 4 bin 300 metre yükseklikteyken 14.20’de Hatay’ın Yayladağı ilçesi Güveççi Köyü’nde sınırı geçti ve 2 kilometre içeri girdi. Malatya Erhaç 7. Ana jet üssünden havalanan iki F-16 savaş uçağı, helikopteri 14.27’de Hatay üzerinden füze ile vurdu. Helikopter uçmaya devam etti ve sınırı 1 kilometre geçip Suriye’ye düştü. Helikopterin düştüğü yer Suriye’de 2,5 yıldır Devlet başkanı Esad’a karşı savaşan muhaliflerin denetimi altında. Muhalifler helikopterden sağ çıkan 2 pilot ve 1 teknisyeni öldürdü... Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç “uçacağımız düştükten sonra topraklarımıza sürekli taciz ateşleri açılınca çatışma kurallarını değiştirmiştik. Dolayısı ile son olayın ne anlama geldiğini herkes biliyor” dedi. Olayla ilgili Suriye açıklama yapmadı. Sınırdaki Türk birlikleri Suriye’nin olası bir misillemesine karşı dün gece teyakkuzda bekledi.”

18 Eylül 2013 tarihli *Posta gazetesinin* birinci sayfasında Suriye helikopterinin düşürülmesi ile ilgili herhangi bir haber veya atıf yer almamaktadır.

5.2.8. Milliyet gazetesi

17 Eylül 2013 tarihli *Milliyet gazetesi* ‘Sınır İhlaline Jet Yanıt’ manşeti ile Suriye helikopterinin düşürülmesini birinci sayfadan okuyucusuna duyurmuştur. Manşetin spot yazısında “Geçen yıl F-4 uçağının düşürülmesinin ardından angajman kurallarını değiştiren Türkiye, sınırda hava ihlali yaşanınca Suriye helikopterini düşürdü” açıklaması yer almıştır. Manşetin haber yazısında “Sınır ihlali yaptığı dün 14.25’te tespit edilen Suriye’ye ait Rus yapımı M-17 model helikopter önce uyarıldı. Buna rağmen sınırı 2 kilometre derinlikte ihlal eden helikopter iki dakika sonra devriye uçuşu yapan “Atmaca” Filo’ya bağlı F-16’lar tarafından düşürüldü. Pilotların helikopterden atladığı ve Suriyeli muhaliflerce öldürüldüğü iddia edildi” denmiştir. Haber yazısında Dışişleri Davutoğlu’nun “Kimse bir daha Türkiye’nin sınırlarını herhangi bir şekilde ihlal etme cüreti göstermeyecektir. Bu konuda her türlü tedbir alınmıştır.” açıklaması yer almıştır. Suriye helikopterinin nasıl ve nerde düşürüldüğünü gösteren bir harita da birinci sayfada yayınlanmıştır.

18 Eylül 2013 tarihli *Milliyet gazetesinde* sağ bölümünde yer alan “Misilleme Beklemiyoruz” başlıklı haberde Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun “Ben gelir bu ülkede sınırı ihlal ederim gibi cüret göstermişlerse cevaplarını almışlardır” açıklaması yer almıştır. Aynı haberde “Helikopterin sivil halkın üzerine varil bombası attığını söyleyen Davutoğlu “Bütün senaryolara hazırlıklıyız. Ancak misilleme beklemiyoruz” ifadesi yer almıştır. Aynı tarihli gazetenin yine birinci sayfasında düşürülen Suriye helikopterin dağılmış ve yanmış parçalarını gösteren bir resim kullanılmıştır. Resmin üzerinde “Pilotlar Kayıp” başlıklı küçük ölçekli haberde “Düşen helikopterin enkazı bölgedekiler tarafından yağmalanırken, pilotların akıbeti konusunda net bir bilgi yok. Bazı kaynaklar iki pilottan birinin isyancıların elinde olduğunu, diğerinin düştüğünde zaten ölmüş olduğunu söylüyor. Kaynağı bilinmeyen bir videoda ise paraşütüyle ağaca asılı kanlar içinde bir pilot görünüyor” ifadesi yer almıştır.

5.2.9. Hürriyet gazetesi

17 Eylül 2013 tarihli *Hürriyet gazetesi* “Vurduk” manşeti ile Türk jetleri tarafından düşürülen Suriye helikopteri birinci sayfasından okuyucusuna duyurmuştur. Manşetin spot yazısında “Uyarılara rağmen dün Türkiye sınırını 2 kilometre ihlal eden Suriye askeri helikopteri, Malatya’dan kalkan F-16 tarafından füzeyle vuruldu” ifadesi yer almıştır. Manşetin haber yazısında “Genelkurmay Başkanlığı’ndan yapılan açıklamaya göre, Suriye helikopteri saat 13.41’de Diyarbakır’da radar tarafından takibe alındı ve Türk hava sahasına yaklaştığı uyarısı yapıldı. Uyarılara rağmen helikopter 14.25’te Hatay’ın Yayladağı ilçesine bağlı Güveççi köyünden 14 bin 200 feet yükseklikte, 2 kilometre içeri girerek hava sahamızı ihlal etti. Sınır ihlali üzerine bölgede devriye gezen iki F-16’dan biri, helikopteri 14.27’de Türk hava sahasında iken füzeyle vurdu. Helikopter sınırın yaklaşık 1 kilometre Suriye tarafına düştü. TSK tarafından ilk kez radar izi görümleriyle birlikte yapılan açıklamada, savaş uçağımızın füzeyi ateşlediği ve helikopterin düştüğü yerleri ayrıntıları da yer aldı” bilgileri okuyucu ile paylaşılmıştır. Manşetin görsel bölümünde düşürülen helikopterin radar izleri ile helikopterin fotoğrafları kullanılmıştır. Manşet haberinin sağ bölümünde “F-4 Vurulunca

Angajman Değişmişti” başlıklı haberde “Türkiye’nin Suriye’ye karşı olan angajman kuralları, 22 Haziran 2012’de F-4 savaş uçağımız düşürülünce değiştirildi. 26 Haziran 2012’de açıklanan yeni angajman kurallarına göre Suriye uçaklarının Türkiye sınırına 10 kilometre yaklaşmaları halinde vurulacakları duyurulmuştu” ifadeleri yer almıştır.

18.092013 tarihli *Hürriyet gazetesi* Suriye helikopterinin düşürülmesi ilgi haberi gazetenin orta sağ köşesinde vermiştir. Düşürülen helikopterin enkaz fotoğraflarının görsel olarak kullanıldığı haberin başlığı “Helikopter Enkazı Hurdacıda’dır. Haber yazısında “Türkiye’nin vurduğu Suriye savaş helikopteri Hatay sınırına kuş uçuşu 400 metre, yürüme mesafesi 3 kilometre olan İdlib kentine bağlı Obin köyüne düşerek yandı. Türk gazeteciler dün hurdacıların helikopter enkazından kalan parçaları kamyonetle taşıdığını görüntüledi” ifadeleri okuyucu ile paylaşılmıştır. Aynı tarihli gazetenin yine konu ile ilgili “Türk Ordusu Gereğini Yaptı” başlıklı haberde ise Başbakan Erdoğan’ın açıklamalarına yer verilmiştir. Erdoğan açıklamasında “Suriye konusunda angajman kurallarına yönelik yetkilendirmeyi yaptık. Sınır ihlalleri olursa angajman kuralları işler 2 km kadar sınır ihlali söz konusu 14.25’gibi uyarılara kulak asmayınca, silahlı kuvvetlerde gereğini yapmıştır.” ifadelerini kullanmıştır. Aynı tarihli gazetenin yine birinci sayfada küçük ölçekli veren “Atlayan Pilotlara Ne Oldu” başlıklı haberde düşürülen pilotlarla ilgili bilgiler verilmiştir. Düşen helikopterde görevli pilotun cesedinin haberin görseli olarak kullanıldığı haberin içeriğinde “Suriye askeri helikopterinden üç pilotun atladığını belirten muhalifler ikisinin öldüğünü birinin ise rehin aldıklarını söylüyor. YouTube’da yayınlanan videoda muhaliflerin bir pilotun kafasını kestiği görülüyordu. Bu doğrulanmadı” iddialarına yer verilmiştir.

5.2.10. Habertürk gazetesi

17 Eylül 2013 tarihli *Habertürk gazetesi* Suriye helikopterinin Türk jetleri tarafından vurulmasını “Esad’a Korsan Tokadı” sürmanşeti ile okuyucusuna duyurmuştur. Sürmanşetin hemen üstünde “Suriye’nin şehit ettiği pilotlarımızın silah arkadaşları, Suriye helikopterini düşürdü” ibaresi yer almaktadır. Sürmanşetin spot yazısında “Geçen yaz başında Suriye tarafından düşürülen F-4’ümüzün bağlı olduğu Malatya Erhaç’tan kalkan korsan Filo’ya

bağlı pilotlar, Türkiye sınırına ısrarla yaklaşan Suriye helikopterini vurdu” ifadesi yer almaktadır. Haber bölümünde Suriye tarafından düşürülen Türk jetinin ölen pilotlarının resimleri ile Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı John Kerry ile birbirlerine sarılmış fotoğrafları kullanılmıştır. Sürmanşetin haber yazısında “Yayladağı’nda bir helikopter sınırı ihlal edince, Malatya Erhaç’tan jetler havalandı. Jetler beş dakika sonra helikopteri vurdu. Mürettebatın akıbeti bilinmiyor bilgileri paylaşılmıştır. Aynı haberde Hükümet Sözcüsü Bülent Arınç’ın “Defalarca uyarıldı. İhlal devam edince, değişen angajman kuralları çerçevesinde füze ile vuruldu.” açıklaması yer almıştır. Habertürk logosunun üzerinde “Bir Daha Kimse Cüret edemeyecek” başlıklı haberde Ahmet Davutoğlu’nun “Kimse bir daha Türkiye Cumhuriyeti’nin sınırlarını ihlal etme cüretini gösteremeyecek” açıklamasına yer verilmiştir.

18 Eylül 2013 tarihli *Habertürk gazetesi* “Dünyayı Ayağa Kaldırırız” manşeti ile Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun açıklamalarını birinci sayfasına taşımıştır. Manşetin spot yazısında “Bakan Davutoğlu: Düşürülen Suriye helikopterine misilleme beklemiyoruz.” Açıklaması yer almıştır “Bakan Davutoğlu Sert Çıktı” logosu ile verilen manşetin haber yazısında Davutoğlu’nun ‘Türkiye’nin ulusal çıkarını korumak için her türlü gelişmeye karşı hazırız. Ancak herhangi bir misilleme beklemiyoruz. Anında cevap için hazırlığımız var... Suriye ile CHP’li Loğoğlu’nun açıklamalarının paralel olması dikkat çekici. Türkiye’nin çıkarı söz konusu ise dünyayı da evreni de ayağa kaldırırız” açıklamaları yer almıştır. “Ama’lı Destek” başlıklı haberde Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Muharrem İnce’nin “Türkiye’nin sınırlarını kim ihlal ediyorsa sonucuna katlanır. Fakat sınır sadece hava sınırından ibaret değil, kara sınırı delik deşik” açıklaması yer almıştır. “Karakutu Türkiye’de” başlıklı haberde “Özgür Suriye Ordusu”nun helikopterin karakutusunu söküp Türk yetkililere verdiği iddia edilmiştir.

VI. BÖLÜM

6.SONUÇ

Araştırmanın dördüncü ve beşinci bölümlerinde Basın ve İlan Kurumunun haziran ayı (2012) verilerine göre Tiraj sayıları bakımından en yüksek ilk on gazetenin birinci sayfaları incelenmiştir. Türk jetinin Suriye tarafından düşürülmesi altı gün boyunca gazetelerin birinci sayfalarında işlenmiştir. Suriye helikopterinin Türkiye tarafından düşürülmesi ise iki gün süre ile gazetelerin birinci sayfalarında yer almıştır. İki bölümde de gazetelerin manşetleri, alt ve üst spotları ile haber yazılarındaki ifadeler bu iki bölümde ortaya konmuştur. Dördüncü ve beşinci bölümden elde edilen veriler ışığında aşağıdaki tespitler yapılmıştır.

Zaman gazetesi Türk jetinin düşürüldüğü haberinde Türkiye'nin uçağı düşürülmesine rağmen "Güçlü Türkiye" imajı çizmiştir. Türk jetinin iki kez sınır ihlali yapmasına rağmen bu konuyu ve Suriye argümanlarını yeterince sütunlarına taşımamıştır. Altı gün boyunca gazetenin birinci sayfasında yapılan yayınlarda "yaralı ama vakur Türkiye" profili oluşturulmak istenmiştir. 23 Haziran 2012 tarihli gazetede yer alan "Gereken adımlar atılacak" "Hükümet güçlü bir şekilde cevap verecek" gibi söylemlerle "Güçlü Türkiye" algısına vurgu yapılmıştır. Ayrıca yurt içi ve yurtdışı temaslara altı gün boyunca geniş yer veren gazete Türkiye'nin mağduriyetinin meşru olduğunun uluslararası kamuoyunca da onaylandığı izlenimini okuyucu gözünde oluşturmak istemiştir. "Şam'a Verilen Nota" ile "Her hakkımızı saklı tutuyoruz" haberi ile de Türkiye'nin diplomasi atağının yanında "Askeri Seçenekleri de Göz Önünde Bulundurduğu" mesajı ile "mağdur ama güçlü Türkiye" algısı okuyucuda hâkim kılınmak istenmiştir.

Zaman gazetesi 16 Eylül 2013'te düşürülen Suriye helikopterinin düşürülme haberini süreç üzerine vermeyi tercih etmiştir. Türk jetinin düşürülmesini sonuçlar üzerinden değerlendiren gazete sadece saldıran ile saldırılanın farklı olduğu iki olay karşısında farklı bir tutum sergilemiştir. 19 Eylül

2013 tarihli *Zaman gazetesinin* birinci sayfasının manşet haber yazısında “Beşar Esad güçlerinin sivillere karşı kimyasal silah kullandığı tespit edilmesine rağmen Suriye’ye askeri müdahale ihtimali ortadan kalktığı dönemde Türkiye’den sıcak bir hamle geldi. Alarm durumunda bekleyen Türk F-16’ları sınır ihlali yapan bir Suriye helikopterini düşürdü” ifadelerini kullanarak okuyucu üzerinde helikopterin düşürülmesinin ardındaki sebeplerin sadece sınır ihlali olmadığı Türkiye’nin Esad’ın kendi halkına düşmanca davranışlarına tepki olduğu mesajı verilmiştir. Ayrıca Suriye helikopterinin düşürülmesinin haklılığı yine aynı tarihli gazetenin resim spot yazısındaki “helikopterin sınıra yaklaşmasına rağmen irtifasını düşürmediğini ve bu durumun askeri konseptte düşmanca tavır algılandığını dile getirdi” ifadesi Suriye helikopterinin düşürülmesinin “haklı nedenleri” olduğu algısı okuyucuya yansıtılmak istenmiştir. Gazetenin birinci sayfasında yalnızca iki gün kalan haber daha sonra önemini kaybetmiştir. Her iki olayın da benzer sebep ve sonuçları olmasına rağmen “Uçağı düşürülen Türkiye” “Sınırı İhlal Edilen Türkiye” algısı okuyucuya yansıtılmıştır.

Türkiye gazetesi, Türk savaş uçağının düşürülmesini altı gün boyunca birinci sayfasında vermiştir. 23 Haziran 2013 tarihli “Şam Ateşle Oynuyor” manşetini atan gazete Türk savaş uçağının düşürülmesinin çok büyük bir hata olduğunun vurgusunu yapmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün “Üstü örtülemez Sonuçları vahim olacak” açıklamasında Abdullah Gül’ün “Başkomutan” sıfatına vurgu yapılmıştır. Suriye ile Türkiye arasındaki uçağı nasıl düşürüldüğü konusundaki ihtilafa “Şam Çark Etti”, “Davutoğlu: Suriye Yalan Söylüyor bile Bile vurdular” haberi ile Türk hükümetinin tezinin haklılığının algısının okuyucuda oluşturulmaya çalışılmıştır. Gazete “Mağdur ama güçlü Türkiye” imajı ekseninde haberleri vermiştir. “14 Yıl Önce Baba Esad’ı Nasıl dize getirdik” haberi ile Suriye karşısındaki “Güçlü Türkiye” imajı pekiştirilmeye çalışılmıştır.

Türk jetinin düşürülmesine doğal olarak olağanüstü yaklaşan *Türkiye gazetesi* benzer nedenlerle düşürülen Suriye helikopteri olayına normal bir olay olarak yaklaşmıştır. “Suriye Helikopteri sınırı aştı Vurduk” haber başlığı ile haber küçük ölçekte verilmiştir. İkinci gün aynı ölçekte verilen haberde ise

“Şam Yönetiminden itiraf geldi. Türk hava sahasını yanlışlıkla ihlal ettik” ifadesi yer almıştır, bu haberle Türk hükümetinin haklılığına vurgu yapılmıştır.

Takvim gazetesi Türk jetinin vurulmasını ilk gün “Uçağımızı Suriye Vurdu” manşeti ile duyuran gazete, altı gün boyunca haberi birinci sayfasında ve manşetten veya sürmanşetten vermiştir. Gazete sıkça Başbakan Erdoğan'ın resimlerini kullanmıştır. Erdoğan'ın “Suriye'deki Esad yönetiminin kendi halkı ile birlikte Türkiye'ye, Türkiye'nin güvenliğine açık ve yakın bir tehdit haline geldiğini ortaya koymuştur” ifadelerini sıkça gündeme getiren gazete, Türk jetinin “sınır ihlali” yaptığı üzerinde durmamıştır. Gazete 28 Haziran 2013 tarihindeki sürmanşetinde “Gideceğiz, Vuracağız, Döneceğiz” ifadesini kullanarak Türk Hükümetinin siyasi ve askeri kapasitesi ile istediği zaman Suriye'ye müdahale edebilir olduğu mesajını vermek istemiştir.

Türk jetinin Suriye tarafından düşürülmesinde “Güçlü Türkiye” imajını oluşturmak isteyen *Takvim gazetesi* bu tavrını Türkiye'nin Suriye helikopterini düşürmesinde de sürdürmüştür. İki gün boyunca olaya birinci sayfasında yer veren gazete “Esad Dün Cevabını Aldı”, Davutoğlu'nun; “Türkiye'nin çıkarı için dünyayı da evreni de ayağa kaldırırız” cümlesine özellikle vurgu yapılmıştır. Ayrıca köşe yazarı Ergün Dilber'in gazetenin birinci sayfasında alıntı yapılan köşesinde yazdığı “Türkiye konuşmak yerine icraat yaptı. Şam'da rejimin sağır odası havaya uçuruldu. Şimdi Putin-Obama, Esad konusunda anlaşta. Bu kez patlatılan bir helikopterdi. Ankara, -biz olmadan kimse karar almaz dedi- herkes mesajı aldı” yazı ile Türkiye'nin bölgesel lider konumunda olduğu ve hesaba katılmadan herhangi bir anlaşma yapılamayacağını eğer yapılırsa sonuçlarının vahim olacağı algısı okuyucuya yansıtılmak istenmiştir. Her iki olayda da “mağdur, güçlü ve intikamını alan Türkiye” imajı gazete tarafından çizilmiştir.

Star gazetesi Türk jetinin Suriye tarafından düşürülmesi olayını altı gün boyunca birinci sayfasından vermiştir. İlk gün “Suriye Ateş ile Oynuyor” manşetini atan gazete birçok haberinde “Şam yönetiminin Özür dilediği” ifadesini öne çıkarmıştır. 26 Haziran 2013 tarihli gazetenin manşeti; “Şam Özür Telaşında”dır. Ayrıca Şam yönetiminin “Suriye Türkiye'nin düşmanı değil” açıklamaları sık sık gündeme getirilmiştir. Türk uçağının neden orada

olduğunu ve sınır ihlalinin sebebinin ne olduğunu sorgulamayan gazete “Cezasız Kalmayacak”, “Suriye Artık Askeri Hedef”, “Çete Devletlerine Haddini bildiririz” gibi manşetlerle Türk hükümetinin açıklamalarına geniş yer vererek Türkiye’nin mağduriyetini birinci plana taşımıştır.

Star gazetesi Suriye helikopterinin düşürülmesini ise nedenleri üzerinden ele almaktadır. 16 Eylül 2013 tarihli gazetenin “Sınırı İhlal Etti Vurduk” manşeti ile değişen bağlantı kurallarına vurgu yapılmıştır. Ayrıca Davutoğlu’nun “Suriye’nin cezalandırma korkusu devam etseydi 20-30 km ötede varil bombası attıktan sonra Türk sınırını ihlal etme cesaretini gösterebilir miydi? Caydırıcı değilseniz savaşa zemin hazırlarsınız” açıklamasının yer aldığı haberlerde Suriye helikopterinin sadece sınırı geçmesinden dolayı değil masum halka acımasızca varil bombası attığı için vurulduğu ima ediliyordu. Böylece helikopterin vurulmasının pek tabii bir olay olduğu algısı okuyucu üzerinde oluşturulmaya çalışılmıştır. İlgili haber gazetenin iki gün birinci sayfasında konu olmuştur.

Yayın politikası olarak hükümete muhalif grupta yer alan *Sözcü gazetesi* Türk jetinin Suriye Tarafından düşürülmesi olayına eleştirel olarak yaklaşmıştır. Gazete, olayı Türkiye ABD’nin tuzağına düşecek algısı ile okuyucuya yansıtmıştır. 24 Haziran 2013 tarihli gazetenin manşetinde yer alan “Bahane hazır Suriye’ye Çak” cümlesi ve manşetin üst spotunda yer alan “Amerika’nın planı devreye giriyor” yine haber yazısında “Uçağımızın Düşürülmesi ABD’nin Ekmeğine Yağ Sürüyor” gibi ifadeleri kullanılmıştır. “Arap Baharının Yıkamadığı Şam yönetimi için Türkiye Kullanılıyor” iddiasına vurgu yapılmıştır. Ayrıca gazete diğer gazetelerden farklı olarak haberi verirken sorgulayıcı bir dil kullanmıştır. 24 Haziran 2012 tarihli gazetenin birinci sayfasında yer alan, “Tokmak” adlı köşede “Türkiye bölgesel süper güç” söylemlerine eleştiride bulunulmuş ve “Nasıl bir ‘Bölgesel Süper Gücüz? Kimsenin çekindiği yok! Şamar üstüne şamar tokat üstüne tokat yiyoruz! Bunların altında kalacak mıyız?” sorusu sorulmuştur. *Sözcü gazetesi* Türkiye’nin mağduriyetini tamamı ile Türk hükümetinin basiretsizliğine bağlamıştır. 26 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşetinde yer alan “Tayyip’te ses var ama görüntü yok” ifadesi ile spot yazısında yer alan “Olay olduğu an

esip gürlüyor asarız, keseriz, yıkarız” diyor. “İş icraata gelince hiçbir şey yapmıyor sonuç hüsrana oluyor” cümlesi ile hükümetin “acizlik” içinde olduğu vurgusu yapılmıştır. Gazetenin 27 Haziran 2013 tarihli gazetede “Geç Bunları Blöfle Dış Politika Olmaz” manşeti ile muhalefetin hükümete olan tepkisi birinci sayfadan dile getirilerek hükümetin kapasite sorunu yaşadığı algısı okuyucuya verilmek istenmiştir. Türk jetinin Suriye tarafından düşürülmesi olayını 6 gün boyunca birinci sayfasından veren gazete Türkiye’nin mağdur olduğunun Suriye’ye karşılık verilmesi gerektiğini fakat “Hükümetin Basiretsizliği” ve Amerikan politikalarına uygun hareket etmesi nedeniyle aciz durumuna düştüğü algısı genel olarak okuyucuya vurgulanmak istenmiştir.

Sözcü gazetesi 16 Eylül 2013 tarihinde Türkiye tarafından düşürülen Suriye savaş helikopterinin haberini küçük ölçekte bir haber olarak vermiştir. Haberin içeriğinde yer alan “sınırı geçme vururuz diye uyarıydık” ifadesi yer almıştır. Olay gazetenin birinci sayfasında sadece bir gün yer almıştır. Ertesi gün yayınlanan gazetede sadece olaya atıfta bulunulmuştur.

Sabah gazetesi, Türk uçağının Suriye tarafından düşürülmesini sonuç üzerinden değerlendirmiştir. Krizin nedenleri hakkında herhangi bir yayın yapmamıştır. Sonuç itibari ile Türkiye’nin “mağdur” olduğu olgusu üzerinde durulmuştur. Gazete mağduriyetin Türkiye için haklı bir savaş nedeni olabileceği yorumunu yapmıştır. Uzman görüşlerine yer veren gazete uzmanların “Uluslararası hukuka göre olayın savaş nedeni sayıldığını belirtti” açıklamasını ön plana çıkarmıştır. Ayrıca Türk hükümetinin genel Suriye politikasına destek veren gazete 25 Haziran 2012 tarihli manşetine “Esad Gitmeden Hesap Kapanmaz” cümlesini yerleştirmiştir. Manşetin spot ve haber yazısında yer alan “Türkiye Suriye sınırında düşürülen fantom’un bedelini Esad rejiminin sonunu hızlandıracak her türlü arayışa destek vererek ödemeye kararlı”, “Ankara politikası netleşti: Bizim için özür hatta tazminat dahi yetmez. Bu hesap ancak Esad’ın gitmesi ile kapanır.” gibi haberlerle Türkiye’nin genel Suriye politikasının meşruluğunu sağlamlaştırma çabaları gözlenmektedir. Altı gün boyunca gazetenin birinci sayfasında yapılan haberlerde “Güçlü Türkiye” vurgusu eksik olmamıştır. 28 Haziran 2013 tarihli

gazete Başbakan Erdoğan'ın "Büyük Devletlerin Düşmanı Olur" sözlerini manşete taşıyarak "Güçlü Türkiye" vurgusunu pekiştirmek istemiştir.

Sabah gazetesi, Türkiye'nin Suriye savaş helikopterini düşürmesi olayını ise "haklı Türkiye imajı" ile vermiştir. 17 Eylül 2013 tarihli gazetenin manşeti "Esad Al Sana Misilleme"dir. Türk yetkililerin "Kimse bir daha sınırimızı aşmaya cüret edemez" açıklamaları ile "Yetkiyi Verdik TSK Kullandı", "Düşürülen Uçak Varil Bombası Atıyordu" gibi haberlerde "haklı Türkiye" algısı okuyucuda oluşturulmak istenmiştir.

Posta gazetesi, Türk jetinin düşürülme olayını sorgulayıcı bir anlayışla vermiştir. Olayın oluş biçimine ve tarafların karşılıklı açıklamalarını okuyucuya aktarmıştır. Birçok gazetede sorulmayan "Türk uçağının Suriye hava sahasında ne işi vardı" gibi haberleri birinci sayfasında gündem yapmıştır. 23 Haziran'dan 28 Haziran'a kadar bu çizgisini sürdüren gazete Mehmet Ali Birand'ın "Kriz Esad'a, Yarıyor" ve Tolga Işık'ın "Türkiye Suriye Bataklığına Çekiliyor" adlı makalelerine birinci sayfadan atıfta bulunmuştur. Türkiye'nin mağduriyetinin altını çizen gazete olayın nedenleri hakkında da durarak daha tarafsız yol izlediği izlenimini okuyucuda uyandırmıştır. *Posta gazetesi* sorulan soruların cevaplarını Türk yetkililerinin resmi açıklamalarında aramıştır.

17 Eylül 2013 tarihinde Türk jetleri tarafından Suriye savaş helikopterinin düşürülmesini *Posta gazetesi* "misilleme" olarak yorumlamış ve haber yazısında "...Türk savaş uçağını sınırı ihlal etmesi sonucu düşürdüğünü" okuyucuya aktarmıştır. Gazete Başbakan Erdoğan'ın "Suriye'nin uçağımızı düşürmesine ve pilotumuzu şehit etmesine sessiz kalacak değiliz" açıklamasına yer vererek olayın, geçmişte yaşanan Türk uçağının düşürülme olayına karşı bir misilleme olduğunu yorumlamıştır. İlgili haber gazetenin sadece bir gün birinci sayfasından yayınlanmıştır.

Milliyet gazetesi Türk savaş uçağının Suriye tarafından düşürülmesi haberin altı gün boyunca birinci sayfadan vermiştir. Türkiye'nin sınır ihlali sonucu düşürülmesi iddialarını es geçmeyen gazete daha çok sınır ihlali olsa bile uçağın vurulmaması gerektiğini haberlerinde işlemiştir. Türk tarafının "uçak uluslararası sularda vuruldu" savunmasının üzerinden yayın yapmıştır.

24 Haziran 2013 tarihli gazetenin manşetinde yer alan “Uluslararası Hava Sahasında Uyardan Vurdular” ifadesi ile manşetin haber yazısında yer alan “Saldırı yanlışlıkla değil tamamen emir komuta zinciri içinde yapıldı. Sınır ihlali olsa bile önce telsizle uyarı gerekirdi. Ama yapılmadı.” görüşleri okuyucuya sınır ihlalinin olup olmadığı konusunda bir belirsizlik olduğu mesajı verilmiştir. Ayrıca yine gazetenin birinci sayfasında verilen “Kuyruklu Yalan”, “Suriye Artık Gayri resmi Düşman”, “Onurumuzu Koruruz” başlıklı haberlerde Türkiye’nin bu olayda “mağdur ama güçlü” olduğu profili çizilmiştir. Suriye’nin tezlerinin “yalan” olduğu ise ayrıca gazete tarafından vurgulanmıştır.

16 Eylül 2013 tarihinde Suriye helikopterin Türkiye savaş uçakları tarafından vurulmasını “Sınır İhlaline Jet Yanıt” manşetine duyuran gazete, Sınır ihlalinin doğal bir sonucu helikopterin vurulmasını meşru olarak göstermeye çalışmıştır. Bu savını desteklemek adına Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun “Ben gelir bu ülkede sınırı ihlal ederim gibi cüret göstermişse cevaplarını almışlardır” açıklamalarını haber sütunlarında okuyucuya iletmıştır. Ayrıca gazete sadece iki gün boyunca haberi birinci sayfasında işlemiştir. Özellikle helikopterin sivil halka yönelik “Varil Bomba” saldırısında bulunduğunu iddia eden gazete böylece uçağın vurulmasının sınır ihlalden dolayı bir hak ve insani açıdan meşru algısını okuyucuya benimsetme eğilimindedir.

Hürriyet gazetesi Türk uçağının Suriye tarafından düşürülmesine daha çok Türk tarafının tezlerine göre yaklaşmıştır. 24 Haziran 2013 tarihli *Hürriyet gazetesi* “Kritik Sorular” başlıklı haberde “Türk uçağı orada ne arıyordu” gibi sorulara yine Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun açıklamalarını referans göstererek “Test ve eğitim amaçlı bir uçuş olduğu” cevabını vermektedir. 25 Haziran 2013 tarihli gazetenin birinci sayfasında yer alan, “Suriye’nin Yalanı Ortaya Çıktı” başlıklı haberde Suriye tezlerinin aksine Türk uçağının kimliğinin bilindiğinin ve Suriyeli askeri yetkililerinin uçağın düşürülmesinden önce ve sonra uçak hakkında telsiz konuşmalarında “komşu” ifadesini kullandıklarını iddia etmiştir. “Güçlü ve Vakur Türkiye” algısı yine gazetenin altı gün boyunca birinci sayfadan verdiği “Vururum”, “Savaş Yok Ama

Cezasız Kalmaz”, “Çete Devletlerine Hadlerini Bildiririz” gibi haberler bu algının yansımalarıdır.

Hürriyet gazetesi 16 Haziran 2013 tarihinde Suriye helikopterinin Türk jetlerince vurulmasını “sınır ihlalinin ve değişen angajman kurallarının” bir sonucu olarak göstermiştir. 17 Eylül 2013 tarihli gazetede diğer birçok gazetenin aksine manşetten “Vurduk” ifadesi ile duyuran gazete manşetin haber yazısında “Uyarılara rağmen dün Türk sınırının iki kilometre ihlal eden Suriye askeri helikopteri. Malatya’dan kalkan F-16 tarafından füze ile vuruldu” ifadelerini okuyucusuna sunmuştur. Ayrıca Başbakan Erdoğan’ın “Türk ordusu gereğini yaptı” açıklamasını haberleştiren gazete, Suriye helikopterinin vurulmasının nedenlerinden ötürü “doğal bir sonuç” olduğu algısını okuyucusuna iletme istemiştir.

Habertürk gazetesi Türk jetinin Suriye tarafından düşürülmesini gazetenin birinci sayfasından altı gün boyunca vermiştir. Gazete bu yayın sürecinde “mağdur fakat güçlü Türkiye” vurgusunu yapmıştır. “Suriye Ateşle Oynuyor”, “Sineklerle Uğraşmayız” gibi haberleri ile vurgu pekiştirilmiştir. Özellikle 25 Haziran 2013 tarihli gazetenin “Sineklerle Uğraşmayız” manşetinin altındaki haber yazısında Erdoğan’ın “Büyük devletler sineklerle uğraşmaz, hukuki yollara başvurur, sonra gereğini yaparız.” açıklaması bu vurguya atıftır.

17 Eylül 2013 tarihli *Habertürk gazetesi* sınır ihlalden dolayı düşürülen Suriye helikopterinin düşürülme haberini “Esad’a Korsan Tokadı” manşetiyle duyurmuştur. Alınan intikam havasında verilen haberin yazısında “Suriye’nin şehit ettiği pilotlarımızın silah arkadaşları, Suriye helikopterini düşürdü” ifadesi yer almaktadır. Ayrıca Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun “Kimse bir daha Türkiye Cumhuriyeti’ni sınırlarını ihlal etme cüretini gösteremeyecek” ifadesi ile Türk tarafının Suriye helikopterinin düşürülmesinin sınır ihlalden kaynaklandığı ve değişen angajman kuralları çerçevesinde helikopterin vurulmasının “doğal karşılanması” gerektiği haberlerde vurgulanmıştır.

İncelenen gazeteleri krizleri birinci sayfalarında ele alma biçimlerine göre üç gruba ayırabiliriz.

Birinci grupta yer alan *Habertürk, Takvim, Sabah, Star, Türkiye, Zaman* gazeteleri yaptıkları yayınlarda tek taraflı bir politika izlemiştir. Her iki olayda da “mağdur ama güçlü Türkiye” mesajını okuyucularını iletmiştir. Hükümetin açıklamalarına sık sık yer veren gazeteler hükümetin açıklamalarını desteklemiştir. Gerek birinci sayfalarında yaptıkları yayınlar gerekse yine aynı sayfada yer verdikleri uzman görüşleri hükümetin dış politikasını onaylar nitelikte haberler yapmıştır. Hükümet karşıtı tezlere yer vermemişlerdir.

İkinci grupta yer alan gazeteler ise hükümete karşı tezlerine yer veren gazetelerdir. Nispeten yaptıkları haberlerle daha sorgulayıcı dil kullanan *Hürriyet, Milliyet, Posta* gazeteleri bu sorgulayıcı dillerine karşı hükümetin tezleri doğrultusunda sorulara cevap aramışlardır. Hükümetin tezlerini ön plana çıkaran bu üç gazete birinci sayfalarında Suriye tezlerine yer verse de son tahlilde Türk hükümetinin açıklamalarına vurgu yapmıştır. Her iki krizde de “mağdur ama güçlü Türkiye” mesajını veren bu gazeteler Türk hükümetinin politikalarını destekler yayınlar yapmıştır.

Üçüncü grupta değerlendirilen *Sözcü gazetesi* Türk jetini düşürülmesinde hükümetin açıklamalarını temelsiz olarak değerlendirmiştir. Haberlerinde sorgulayıcı dil kullanan gazete, hükümetin söylemlerini uygulayamayacağını uygulama kapasitelerinin yetersiz olduğunu iddia etmiştir. Türk Hükümetinin yapması gerekenlerinin “Güçlü Devlet” imajına uygun olarak yapması gerektiğini ifade eden gazete, Türk hükümetinin söylemlerini kimsenin çıkarına alet olmadan “Güçlü Devlet” algısına uygun olarak yapması gerektiğinin altını çizmiştir. Gazetenin resmi görüşünü belirttiği “Tokmak” adlı köşesinde yer alan “Nasıl bir Bölgesel Süper Gücüz? Kimsenin çekindiği yok! Şamar üstüne şamar tokat üstüne tokat yiyoruz! Bunların altında kalacak mıyız?” söylemi ile hükümetten “söylediğini yapması” gerektiği mesajı okuyucuya iletilmiştir. Suriye helikopterin düşürülmesi olayına sadece bir sütunda yer veren gazete bu konuda hükümete muhalif bir tavırda bulunmayarak, helikopterin düşürülmesi ile sonuçlanan Türk hükümetinin kararına dolaylı destek vermiştir.

Tüm bu tespitler ışığında şu sonuca varılmıştır; Türk jetinin düşürülme olayını sonuçlar üzerinden veren gazeteler, manşetlerinde alt ve üst spotlarında ve haber yazılarında “Mağdur”, “Yaralı”, “Mağdur ama Güçlü”, “Büyük Devlet” kavramalarının ön plana çıkarmışlardır. Bu kavramlar, Türk hükümetinin olayla ilgili yaptığı açıklamalarda öne çıkardıkları vurgularla örtüştüğü sonucuna varılmıştır. Ayrıca gazetelerin incelenmesi sonucu Türk hükümetinin tezleri ile çelişen ve Türk hükümetini zor duruma düşürebilecek olan bazı haberlerin ya hiç verilmeyerek ya da satır aralarında verildiği gözlenmiştir. Örneğin; Türkiye’nin uluslararası hava sahasında uçaklarının vurulduğu iddiası önemli olmakta birlikte Türk savaş uçağının neden iki kez sınır ihlalinde bulunduğu açıklanmış değildir. Neden Türk savaş uçaklarının orada olduğu ile ilgili sadece hükümet kaynaklarının verdiği cevaplar haberlerde kullanılmıştır. Türk jetinin sınır ihlali yaptığı dönemde alarm durumu Suriye hava sahasında alarm durumu vardır. Özellikle İsrail savaş uçaklarının Türk jetinin kullandığı hava koridorunu kullanarak Suriye hava sahasını ihlal etmeleri ile yine Türk jetinin vurulmadan kısa bir süre önce Suriye hava kuvvetlerine ait bir savaş pilotunun uçağı ile birlikte Ürdün’e iltica etmesi o bölgede alarm seviyesinin en üst seviyeye çıkmasına neden olmuştur.

Türk basını gerek Suriye’nin Türk uçağını düşürmesi gerekse Türkiye’nin Suriye helikopterini düşürmesi olaylarında yaptığı yayıncılıkta her iki olayda da saldırıyı yapan ve saldırıya uğrayan şeklinde bir değerlendirme ve sınıflandırılma yapmamıştır. Daha çok mağdur, haksızlığa uğramış ve intikam almasının hak olduğu bir Türkiye profili çizilmiştir. Konulara objektif bakıldığında her iki durumda da olayın nedeni olarak sınır ihlalleri görünmektedir. Ancak bu neden ortaklığına karşın, incelenen gazetelerin birinci sayfalarında Türk uçağının düşürülmesi sonuçları ile ele alınırken Suriye helikopterinin Türk jetleri tarafından düşürülmesinde sebep öne çıkarılmıştır. Bu yaklaşım varsayımımız olan medyanın uluslararası krizlerde objektif habercilikten çok milliyetçi bir yaklaşımla subjektif haberler yaptığı iddiamızı güçlendirmiştir. *Sözcü* gazetesinin Türk hükümetini iç politikada sert eleştirmesine karşı bu iki krizde de Hükümet-Devlet ayrımı yaparak devletin temsilcisi olan hükümetin açıklamalarını hayata geçirmesi konusundaki haberleri ön plana çıkarmıştır. Suriye helikopterinin Türk jetlerince

düşürülmesi hakkında olumsuz haber yapmaması, gazetenin milliyetçi yaklaşım sergileyerek devletin temsilcisi olarak hükümeti dolaylı desteklediği kanısını oluşturmuştur. Ayrıca araştırmamız sırasında gözlemlenen gazetelerin Suriye helikopterinin düşürülmesi ile haziran ayında düşürülen Türk jetinin intikamının alındığı ve böylelikle hesabın kapatıldığı yönündeki iddialarının, 23 Mart 2014 tarihinde Türkiye tarafından sınır ihlali ve değişen angajman kuralları gereği düşürülen Suriye jeti ile yanlışlandığı gözlemlenmiştir. Bu olaya araştırmamızın kapsamı dışında olduğundan ayrıca değinilmemiştir.

Araştırmanın 18-19 ve 20.sayfalarında yer alan, 2013'te yapılan Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Merkezi tarafından Türkiye'nin nüfus yapısını temsil eden yirmi altı ilde, bin kişiyle yapılan "Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması" anketi Türk dış politikasına yönelik kamuoyunun bakış açısını ortaya koyması açısından önemlidir. Ankette kamuoyu tarafından Suriye, Türkiye'nin %65 ile en önemli dış politika sorunu olarak görülmektedir. Ankete göre Türkiye'ye tehdit sıralamasında ABD %41,7 ile birinci sırada iken, Suriye %23,9 ile üçüncü sırada yer almıştır. Türkiye'nin Suriye'deki son gelişmeler karşısında izlediği politikaları başarılı bulanların oranı %24,1 iken, başarısız bulanların oranı ise %49'dur. Aynı ankette "Sizce hangi durumda uluslararası güçler tarafından Suriye'ye yönelik silahlı bir müdahale kabul edilebilir?" sorusuna karşılık "Hiçbir şart altında Suriye'ye uluslararası müdahale olmamalı" diyenlerin oranı Ocak 2013'te %36,5 iken, bu oran Kasım 2013'te %23,4'e düşmüştür. Aynı soruya "Esad rejimini değiştirmek" olarak cevap verenlerin oranı Ocak 2013'te %17,5'tir. Bu oran Kasım 2013'te ise %22,1'e çıkmıştır.

Türk kamuoyunun Ocak 2013'ten Kasım 2013'e Suriye'ye yönelik politikasında sertlik yanlılığının arttığı gözlenmiştir. Kamuoyunun sertlik politikalarına yönelik desteğinin artmasında, birçok faktörün yanında iki ülke arasında yaşanan uçak ve helikopter krizlerinin belli ölçüde etkisi olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında medyanın, kamuoyunda Suriye politikalarına yönelik oluşan "sertlik politikalarına rızada" rolü olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Adigüzel, Z. 2012. “İşte CNN'in başarı öyküsü!”. *usasabah.com*. Erişim tarihi: Temmuz 2012.

<http://www.usasabah.com/Ekonomi/2012/07/30/cnn-oykusu-cnn-tarihce-cnn-anderson-cooper-blitz-wolf>

“Akçakale'ye Top Mermisi Düştü: 5 Ölü, 10 Yaralı.” 2012. *hurriyet.com*. Erişim tarihi: Kasım 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21615000.asp>

“AK Parti'nin Yeni Zarfı.” 2003. *radikal.com* . Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=100157>

“Akşam Suriye’de savaşta, sabah Türkiye’de evinde!” 2012. *habersol.org*. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/aksam-suriyede-savasta-sabah-turkiyede-evinde-haberi-58801>

“Arap Baharı’nın Bir Yılı.” 2011. *dw.de.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.dw.de/arap-bahar%C4%B1n%C4%B1n-bir-y%C4%B1n%C4%B1/a-15609554>

Arı, T. 2010. “Yükselen Güç Türkiye- ABD İlişkileri ve Ortadoğu.” Bursa: MKM yayımları

“Arınç:Suriye helikopterini Türk uçakları düşürdü.” 2013. *euronews.com*. Erişim tarihi: Kasım 2013

<http://tr.euronews.com/2013/09/16/arinc-suriye-helikopterini-turk-ucaklari-dusurdu/>

Aras, B. 2005. “Türk İnan ilişkileri Değişim ve Süreklilik.” *awnalitikbakis.com* . Erişim tarihi: Ekim 2013

www.awnalitikbakis.com/NewsDetail.aspx?id=16732

Atlıoğlu, Y.2012 “İç Savaşın eşiğindeki Ülke: Suriye” Erişim tarihi:
Mart 2013

http://www.academia.edu/1550912/ic_savasın_esiginde_bir_ulke_suriye_a_country_on_the_threshold_of_a_civil_war_syria_-_13.02.2012

Arsan,E. 2011. Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Gözüyle Sansür ve Otosansür . Cogito dergisi - Sivil İtaatsizlik 2011.
Cilt:22.S,67

Ayan, E. “90’lı Yıllarda Türkiye’de Medya Ve Bankacılık Sektörleri İlişkilerinin Analizi.” 1990.

Aydın, M. “Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori Ve Analiz” Erişim tarihi: Şubat 2014

http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/51/1/9_mustafa_aydin.pdf

Ayhan, V. 2011 “Suriye Muhalefetinin Antalya Toplantısı: Sonuçlar, Temel Sorunlara Bakış ve Türkiye’den Beklentileri” Ortadoğu Analiz.
Temmuz-Ağustos, cilt:3.Sayı.31-31,s.9

“Babacan ile Suriyeli Muadilinin Görüşmesi. ” 2007. *haberler.com*.
Erişim tarihi: Kasım 2013

<http://www.haberler.com/babacan-ile-suriye-li-muadilinin-gorusmesi-haberi/>

Balcı, A.2011 “Türkiye’nin Dış Politikası ve İsrail: 1990’lar ve 2000’lere İlişkin Bir Karşılaştırma”, İstanbul. Erişim tarihi: Mart 2013

<http://www.uli1.sakarya.edu.tr/ali/israil.pdf>

Baltacı,C. Eke,E. 2012. Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı Uluslararası Alanya İşletme Fakültes. Yıl:2012, C:4, S:1, s.115-126.

Başbakan Erdoğan'dan 'Oslo görüşmeleri' 2012. *milliyet.com*. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://siyaset.milliyet.com.tr/basbakan-erdogan-dan-oslogorusrmeleri%20aciklamasi/siyaset/siyasetdetay/26.09.2012/1602761/default.htm>

'Başbakanlık Türk Jetinin Suriye Tarafından Düşürüldüğünü Açıkladı'. 2012. *t24.com*. Erişim tarihi: Ağustos 2012

<http://t24.com.tr/haber/basbakanlik-turk-jetinin-suriye-tarafindan-dusuruldugunu-acikladi/206932>

Bulaç,A. 2006.Arap Baharı ve Küresel Ekonomi. *zaman.com*. Erişim tarihi: Ekim 2013

http://www.zaman.com.tr/ali-bulac/arap-bahari-ve-kuresel-ekonomi_2038777.html

Bayram.Y.2011.Liberal Demokrasilerde Medya Ve Kamuoyunun Dış Politika Karar Alma Sürecine Etkisi. *erciyes-akademia*. Erişim tarihi: :Aralık 2013

<http://www.erciyes-akademia.com/index.php/akademia/article/view/94>

Brown,C.,Ainley,K.2008. "*Uluslararası İlişkileri Anlamak*".Oyacıoğlu,A(Çev.).İstanbul:Yayınodası Yayıncılık

Candan, İ. 2013. "Haber Medyası ve Güç İlişkisi." *dagarcikturkiye.com*. Erişim tarihi: Şubat 2014.

http://www.dagarcikturkiye.com/makale_detay.asp?id=474&Haber-Medyas%C4%B1-ve-G%C3%BC%C3%A7-%C4%B0li%C5%9Fkisi

Chomsky, N. 1997. Ana akım Medyayı Ana akım Medya Yapan Nedir?. *znet-turkiye.org*. Erişim tarihi: Mart 2014

Z Medya Enstitüsü'nde Yapılan Konuşma

Chomsky, N. 2013. “ Türkiye ve Oluşan Dünya Düzeni.” *Bianet.org*.
Erişim tarihi: Ocak 2014.

[.http://www.znet-turkiye.org/nc071997.htm](http://www.znet-turkiye.org/nc071997.htm)

<http://www.bianet.org/biamag/medya/143865-medya-denetimi-ve-propaganda-modeli>

Chomsky, N., Herman, E. 2006. *Rızanın İmalatı*. Abadoğlu, Ender (Çev.). İstanbul: BGSY Yayınları.

Çandar, C.2013. "Suriye: ‘Arap Baharının ‘Arap Devrimi’ne dönüşme durumu". *boell.org*. Erişim tarihi: Eylül 2013

Çandar,C. 2014. “Alo Fatih Dönemi Hortumdan Havuza. ”
radikal.com. Erişim tarihi Mart 2014

<http://www.tr.boell.org/web/111-1365.html> 2013

‘Çantada Uçuşa Yasak Bölge ve Koridor Var’. 2013. *Akşam.com*.
Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.aksam.com.tr/siyaset/cantada-ucusa-yasak-bolge-ve-koridor-var/haber-246551>

Çopur,H. 2011. Türk Basınında Dış Habercilik. *Türkiye’de Medya* içinde (s.141-160). vd.Nabi Avcı. İstanbul: Meydan Yayıncılık

Dağtaş,E.,Dağtaş,B.2006. *Tüketim Kültürü, Yaşam Tarzları, Boş Zamanlar Ve Medya Üzerine Bir Literatür Taraması*. Bilim,Eğitim ve Toplum Dergisi. Cilt:4 S.14.SS.4-30

Davutoğlu: Kimse Bir Daha Cüret Edemeyecek.2013. *trthaber.com*
Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.trthaber.com/haber/gundem/davutoglu-kimse-bir-daha-curet-edemeyecek-101070.html>

Davutoğlu, A.2001 Stratejik Derinlik. “Türkiye’nin Uluslararası Konumu”, İstanbul: Küre, Yayınları

“Davutoğlu; Foreign Policy dergisine makale yazdı.”2013.
zaman.com. Erişim tarihi: Eylöl 2013

http://www.zaman.com.tr/dunya_davutoglu-foreign-policy-dergisine-makale-yazdi_2068753.html

‘Davutoğlu'dan Tarihi Açıklama’ .2012. *sabah.com*. Erişim tarihi:
Ekim 2013

<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/06/24/davutoglundan-tarihi-aciklama>

Dedeoğlu,B.2003. *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Derin yayınları.

Denk,E. 2007. *Medya Ve Uluslararası Politika*. Uluslararası İlişkiler Dergisi.Cilt:4.S.13.SS.145-156

Dünya da Suriye'nin Kimyasal Saldırısına Tepkiler Sertleşiyor.2013.
Türkiyegazetesi.com. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/67719.aspx>

Düşürölen helikopter varil bombası atıyordu.2013.habertürk.com.
Erişim tarihi:Eylöl 2013

<http://www.youtube.com/watch?v=P7GHgE8fyIQ>

Erdağ, R.2013.Türkiye’nin Stratejik Kültürü ve Dış Politikada Yansıması. Akademik İncelemeler Dergisi.Cilt 8, s.1.ss.51-76

Erciyes, E.2004.Orta Doğu Denkleminde Türkiye-Suriye İlişkileri. İstanbul IQ Kültür Sanat Yayıncılık,

Erdoğmuş,Y. 2012.Ahmet Davutoğlu’nun Jet Krizi İle İlgili Açıklamaları. tuıçakademi.org. Erişim tarihi:Eylöl 2013

<http://www.tuicakademi.org/index.php/haberler/3173-ahmet-davutoglundan-jet-krizi-ile-ilgili-aciklamalari>

Ergan,U.2013. Dışışleri, Kalın Gibi Düşünmüyor.hürriyet.com. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/24553645.asp>

Erdoğan: Suriye ile görüşmelerimizi bitirdik.2011.Milliyet.com. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://siyaset.milliyet.com.tr/erdogan-suriye-ile-gorusmelerimizi-bitirdik/siyaset/siyasetdetay/21.09.2011/1441276/default.htm>

Erdoğan Suriye İçin Dünyaya Seslendi: Çocuklarınızın Yüzüne Nasıl Bakıyorsunuz.2013. Zaman.com. Erişim tarihi: Eylül 2013

http://www.zaman.com.tr/gundem_erdogan-suriye-icin-dunyaya-seslendi-cocuklarinizin-yuzune-nasil-bakiyorsunuz_2183199.html

Erdoğan: Suriye Bizim İç Meselemizdir.2011. trthaber.com. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.trthaber.com/haber/gundem/erdogan-suriye-bizim-ic-meselemizdir-4907/>

Efegil, E.2013. İç Plitika Dış Politikanın Ayırımının Kalkması kamudiplomasisi.com. Erişim tarihi:Kasım 2013

<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/94-tuerk-di-poltkasi-ve-kamu-dplomass>

“Esad'dan Türkiye'ye tehdit gibi açıklama. 2011.Sabah.com. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/10/08/esaddan-turkiyeye-tehdit-gibi-aciklama>

Erhan,Ç .Kürkçüoğlu,Ö.2005 .1990-2001:Arap olmayan Devletlerle İlişkiler’ ‘Baskın Oran (ed.),*Türk Dış politikası, Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular,Yorumlar,Cilt II,8.Baskı,(İst. İletişim Yay.,2005) s.569*

Eğilmez, M. 2008. Küresel Finans Krizi: Piyasa Sisteminin Eleştirisi. İstanbul:Remzi Kitabevi, Eylül 2013 / 9. Baskı.

Esad:Uçağı Keşke Düşürmeseydik.2012.hürriyet.com. Erişim tarihi:ekim 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/20910194.asp>

Erdoğan'dan Esad ailesine sert mesaj 2011.hürriyet.com . Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/18003148.asp>.

Fairchild, H. 1976. *Dictionary of Sociology and Related Sciences*. Totowa: Littlefield, Adams & Co.

Foucault, M. 1980. *Power/Knowledge selected interviews and other writings*. 1972-1977. Brighton: Harvester.

Gencer,Ö.2002“Türk Dış Politikasında Oluşum Süreci ve Askeri Yapı”, Orsam.org Erişim tarihi: Eylül 2013.

http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011128_aliBalcı2.pdf

Güneş, M.2013' "Ekonomik BaşarıyıAK PARTİ Yaratmadı" cnnturk.com. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.cnnturk.com/2013/ekonomi/genel/02/11/ekonomik.basariyi.ak.parti.yaratmadi/696012.0/son>

Güleç, M.2012 ‘Arap Baharı Nedir?’ *TüicAkademi.org* Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/ortadogu/3122-arap-bahari-nedir> ,

Gencer, Ö.Kirişçi., Rubin ,K..2002. *Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları

Hatunoğlu,A.2011 ‘Devrim mi İç Savaş mı: Suriye’de Arap Baharı’,
academia.edu. Erişim tarihi: Ekim 2013

http://www.academia.edu/3481291/Devrim_mi_Ic_savas_mi_Suriyede_Arap_Bahari

Heywood,A.2006.*Siyaset*.İstanbul:Liberte yayınları

Humus Enretti Al Bassit Vurdu.2012. *cnnturk.com*. Erişim tarihi:
Kasım 2013

<http://www.cnnturk.com/2012/guncel/07/07/humus.emretti.al.bassit.vurdu/668027.0/index.html>

İhsanoğlu,Şeşen.2000.Eski çağlardan 2000’li yıllara kadar Türk-Arap ilişkileri hakkında detaylı bilgi için bkz: İki Taraf Açısından Türk Arap Münasebetleri. İstanbul: İslam, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) Yayınları.

İnceoğlu, Y. 2012. "Medya, Sanat ve Sansür Üzerine." *Bianet.org*
Erişim tarihi: Ekim 2012

<http://www.bianet.org/biamag/sanat/141294-medya-sanat-ve-sansur-uzerine>

İdiz,S.2010. Suriye’den Türkiye’ye İsrail uyarısı.*milliyet.com*.Erişim tarihi:Ocak 2014

<http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetay&ArticleID=1260115&AuthorID=76&b=Suriyeden+Turkiyeye+Israil+uyarisi&a=Semih+Idiz&KategoriID=4>

İşte Yaseminleri Tutuşturan Genç. 2011. *gazetevatan.com*. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://haber.gazetevatan.com/isteyaseminleritutusturan%20genc/353092/30/dunya%20eri%C5%9Fim%20tarihi%202010.09.2013>

Kardaş,Ş. 2013. Türk Dış Politikasında Eksen Kayması Mı?
akademikortadogu.com. Erişim tarihi:Eylül 2013

http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu10makale/saban_kardas.pdf

Kayış, N. *İşten Kovduran Yazılar*. 2013. Yayın Evi : Tanyeri Kitap.

Kohen,S, 1997 “Dış Politika Temelde Değişmiyor, Ama.. *orsam.org*
Erişim tarihi: Eylül 2013

Kirişçi,K. Rubin,R (ed.). 2002.’Türk Dış Politikasında Oluşum Süreci ve Askeri Yapı’.Günümüzde Türkiye’nin Dış politikası, İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi Yayınları

Kirişçi,K.2000. Türk-Amerikan İlişkileri:Belirsizlikten Yakınlaşmaya Türk-Amerikan İlişkileri: Reelpolitik Ötesi Genişlemesi. Avrasya Dosyası Dergisi.cilt 6.s.2.ss68-89

Keskin,M.2012‘Geçmişte Günümüze Türk Suriye İlişkileri’
akademikperspektif.com. Erişim tarihi: Ekim 2013.

<http://akademikperspektif.com/2013/06/16/gecmisten-gunumuze-turkiye-suriye-iliskileri/>

Kongar, E. 2009. "Aydın Doğan'a Kesilen Vergi Cezasının Öyküsü. "
kongar.org Erişim tarihi: Ocak 2009.

http://www.kongar.org/medyanotu/566I_Aydin_Dogana_Vergi%20Cezasi.php

Kurban, D., Sözeri, C. 2012. "İktidarın Çarkında Medya: Türkiye’de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller." Temmuz 2012: Tesev Yayınları.

Milliyet Gazetesi Birinci ssyfası.1997. *Wikimedia.org*. Erişim tarihi: Kasım 2013

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/tr/b/b9/4_Eyl%C3%BC1_1998_Milliyet_gazetesi_ilk_sayfas%C4%B1.png ,

Misilleme beklemiyoruz. 2013. *sabah.com*. Erişim tarihi:Eylül 2013

<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/09/18/misilleme-beklemiyoruz>

Osman,D. Özdal,B. Necefoğlu,H. 2010. ‘Yeni Dönemde Türk Dış Politikası’ Ankara, Uşak yayınları

Oğuzlu,T 2009. “Dış Politikada Davutoğlu Dönemi” Ortadoğu Dergisi, cilt I. Eylül , sayı 9. s.44.

Orhan, O .2009. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün Son Ziyareti Işığında Türkiye–Suriye İlişkileri”, Ortadoğu Analiz, Orsam, Haziran,09, Cilt 1, Sayı 6, s.40–44.

Önderoğlu, E. 2008. “Hükümete Yakın Gazeteler Erdoğan'ın Boykot Önerisini Önemsemedi.” *Bianet.org*. Erişim tarihi: Eylül 2008.

<http://www.bianet.org/bianet/medya/109823-hukumete-yakin-gazeteler-erdogan-in-boykot-onerisini-onemsemedi>

Özcan, M.2000.Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkilerinde Temel Belirleyici unsur olarak İnsan Hakları.polis bilimleri dergisi.s.5-6. s.87-98

Özcan, Z. 2008. AK Parti'yle ittifak sanal, ayrışma gerçek. *aksiyon.com*. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-16013-33-ak-partiyle-ittifak-sanal-ayrisma-gercek.html>

‘Obama Hama operasyonunu kınadı’ .2011. *bbc.co*. Erişim tarihi: Ekim 2013

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/07/110731_obama_hama.shtml ,

Paksoy, H.,Paksoy,M. Memiş,S. Özçalıcı.H.2012 .Arap Bahar’ının Sosyo-Ekonomik Etkileri: Türkiye-Suriye Karşılaştırması. *ksu.edu.tr*. Erişim tarihi: Ekim 2013

[http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/8\(1\).pdf](http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/8(1).pdf) ,

Rasmussen: Kimyasal Saldırının Sorumluluğu Suriye Yönetiminin.2013. *euronews.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://tr.euronews.com/2013/08/28/rasmussen-kimyasal-saldirinin-sorumlulugu-suriye-yonetiminin/>

Robinson, P. 2002. *The CNN Effect: The Myth of News, Foreign Policy and Intervention*. [e-book]. London: Routledge.

Salık, N. 2011, “Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikasında Pragmatizm ve Türkiye-Suriye İlişkilerinin Geleceği”, *orsam.org* Erişim tarihi:Ekim 2013

http://www.orsam.org.tr/tr/truploads/yazilar/dosyalar/2011113_inceleme1.pdf

Savaşı Anlatan Kadınlar Belgeseli. 2013. Yönetmen Öykü Sülukioğlu.TRT

Suriyeli Bakan: Füzeyle Vurmadık.2012. *milliyet.com*. Erişim tarihi: Kasım 2012

<http://gundem.milliyet.com.tr/suriyeli-bakan-fuzeyle-vurmadi/gundem/gundemdetay/26.06.2012/1558767/default.htm>

Suriye'de iç savaş nasıl başladı?.2013. *gazetevatan.com* Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://haber.gazetevatan.com/suriyede-ic-savas-nasil-basladi/538013/1/gundem> Erişim tarihi: 14.12.2013.

Suriyeli pilot albay uçağıyla Ürdün'e kaçtı.2012. *hurriyet.com*. Erişim tarihi:Kasım 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/20811822.asp>

Suriye:Vurduk Sonra Türk Uçağı Olduğunu Anladık.2012. *radikal.com*. Erişim tarihi: Mart 2013

http://www.radikal.com.tr/dunya/suriye_vurduk_sonra_turk_ucagi_ol_dugunu_anladik-1092010

Suriye meselesi bizim iç meselemizdir.2011. *AKPartiarti.org*. Erişim tarihi:Ocak 2013

<http://www.AKPartiarti.org.tr/site/haberler/suriye-meselesi-bizim-ic-meselemizdir/11521>

Suriye'den Helikopter Açıklaması.2013. *hürriyet.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/24726258.asp>

'Suriye'de 120 polis öldürüldü 2011. *haberturk.com*. Erişim tarihi:Eylül 2013

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/637514-suriyede-120-polis-olduruldu>

Suriye'de Değişim Konferansı.2011. *Sondakika.com*. Erişim tarihi:Ekim 2013

<http://www.sondakika.com/haber-suriye-de-degisim-konferansi-2768186/>

Suriye: Türkiye'den özür dilemedik.2013. *hürriyet.com*. Erişim tarihi: Ağustos 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/21629118.asp>

SAYIN,Y.2010. Türkiye- Suriye ilişkilerinin Stratejik Derinliği. *yusufsayin.com*. Erişim tarihi: Kasım 2013

<http://yusufsayin.com.tr/makaleler/turkiyesuriye.pdf e3>

Suriye Devlet Başkanı Esad'dan Türkiye'ye Tehdit Gibi Açıklama.2013. *iha.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.iha.com.tr/suriye-devlet-baskani-esaddan-turkiyeye-tehdit-gibi-aciklama-dunya-303539>

Suriye: Kimyasal Silah Kullanmadık.2013. *bbc.co*. Erişim tarihi:
kasım 2013

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/08/130827_suriye_muallim.shtml

Suriye: Vurduk sonra Türk uçağı olduğunu anladık.2012. *radikal.com*.
Erişim tarihi: Aralık 2013

http://www.radikal.com.tr/dunya/suriye_vurduk_sonra_turk_ucagi_ol_dugunu_anladik-1092010

Suriye'nin Sınır İhlali Yapması Halinde Anında Karşılık
Verilecek.2012. *trtturk.com*. Erişim tarihi: Kasım 2013

<http://www.trtturk.com.tr/haber/suriyenin-sinir-ihlali-yapmasi-halinde-bolgedeki-komutanlar-karsilik-verecek.html>

Suriye: Savunma Amaçlı Düşürdük.2012. *sabah.com*. Erişim tarihi:
Ekim 2013

<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/06/24/suriye-savunma-amacli-dusurduk>

Suriye Halkının Dostları Grubu'nun İkinci Konferansı, İstanbul'da
Yapıldı. 2012. *siyasetdergisi.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.siyasetdergisi.com.tr/Haber/SURIYE-HALKININ-DOSTLARI-GRUBU'NUN-İKİNCİ-KONFERANSI,İSTANBUL'DA-YAPILDI/268>

Suriye Rejiminden İstanbul'daki Zirveye Sert Tepki.2012.
hurriyet.com. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/20250772.asp>

Şen, Sabahattin 2004. 'Ortadoğu'da İdeolojik Bunalım, Suriye Baas Partisi ve İdeolojisi', İstanbul, Birey Yayıncılık,

http://www.radikal.com.tr/dunya/suriye_vurduk_sonra_turk_ucagi_ol_dugunu_anladik-1092010

Taşçı,N,C. 1996 “Siyasetin Öznesi ve Nesnesi Olarak Medya”, Yeni Türkiye Dergisi, Medya Özel Sayısı, Cilt:1, sayı:11, Yıl:2 , Eylül-Ekim 1996, 784-789, s.784

Taştekin,F. 2012.“Suriye Bu Çılgınlığı Neden Yaptı? ” *radikal.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/fehim_tastekin/suriye_bu_cilginligi_neden_yapti-1092296

Turan,Z. 2005. Türkiye Ekonomisinde Kasım 2000 - şubat 2001Krizleri. *tuhis.org*. Erişim tarihi:Ekim 2013

<http://www.tuhis.org.tr/dergi/agustos2005/makalezaturan.pdf>

Türk,G,D.2013. *Demokrasinin Dördüncü Kuvveti Yeni Medya Teknolojileri*. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi.Bildiri. Erişim tarihi:Şubat 2014

<http://inet-tr.org.tr/inetconf18/bildiri/25.pdf>

Türkiye Sınırı Yakınlarında Büyük Oranda Silah Ele Geçirildi. 2011.*sana.sy*. Erişim tarihi:Eylül 2013

<http://sana.sy/tur/339/2011/10/03/373128.htm>

Türk jeti Suriye helikopterini vurdu.2013 *ntvmsnbc.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25466760/>

‘Türk Uçağını Suriye Düşürmüş’.2012. *hurriyet.com*. Erişim tarihi: Ağustos 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/20826667.asp>

Türkiye'den Suriye'ye Sert Nota.2011. *haberler.com*. Erişim tarihi: : Ekim 2013

<http://www.haberler.com/turkiye-den-suriye-ye-sert-nota-3121056-haberi/>

Togay,Z .(2010). Beşar Esad Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri. *orsam.org*. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=793>

Tan, M. Belli,A. Aydın, A..2012 “ 2002 sonrası Arap Baharı Kapsamında Türkiye-Suriye İlişkileri ve Bölgesel Yansımaları”, II. Bölgesel Sorunlar Ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim . .ksu.edu. Erişim tarihi:Ekim 2013

<http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/10.pdf>

Tekek, M.2002 Arap Baharı ve Nedenleri. *tuicakademi.org*. Erişim tarihi: Eylül 2013

[http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/ortadogu/3674-arap-bahari-ve-nedenleri15609554. ,](http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/ortadogu/3674-arap-bahari-ve-nedenleri15609554.)

Türkeş, Mustafa. 2010.Yeni Dönemde Türk Dış Politikası. “Türk dış politikasında Bölgesel meseleler” *academia.edu*. Erişim tarihi:Ekim 2013

http://www.academia.edu/2322287/_Yeni_Turk_Dis_Politikasi_nin_Ekonomi_Politigi_Elestirel_Bir_Yaklasim

Türk uçağını Suriye düşürdü.2012. *milliyet.com*. Erişim tarihi: Kasım 2013

<http://siyaset.milliyet.com.tr/-turk-ucagini-suriye-dusurdu-/siyaset/siyasetdetay/23.06.2012/1557511/default.htm>

Türkiye Suriye Krizinde Yalnız Kaldı. 2013. *t24.com*. Erişim tarihi: Aralık 2013

<http://t24.com.tr/haber/turkiye-suriye-krizin-yalniz-kaldi/241678>

Türkiye Suriye krizinde yalnız kaldı.2013. *t24.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://t24.com.tr/haber/turkiye-suriye-krizin-yalniz-kaldi/241678>

Türkiye - Suriye Siyasi İlişkileri. 2013. *mfa.gov*. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>

Tüysüzoğlu,G.2013. Suriye Helikopterini Neden Düşürdük. *yeniasya.com*. Erişim tarihi: Aralık 2013.

http://www.yeniasya.com.tr/yazi_detay.asp?id=13035

Türkiye, Hava Sahasını Askeri Sevkiyata Kapattı. 2011. *Hürriyet.com*. Erişim tarihi: Ekim 2013

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/18796280.asp>

Uçağımız uluslararası sularda vuruldu. 2012. *habertürk.com*. Erişim tarihi:Aralık 2013

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/753370-ucagimiz-uluslararası-sularda-vuruldu>

Usluata,A. 1985. *İletişim*.İstanbul: İletişim Yayınları

Uzgel,İ (2010),Türk Dış politikasında Bölgesel Güç İllüzyonu,Baskı Ankara: Uşak yayınları.

Veysel, A 2009. “Türkiye-Suriye İlişkilerinde Yeni Bir Dönem: Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi”, Ortadoğu Analiz Kasım, Cilt 1 - Sayı 11

"Vurduk, Sonra Türk Olduğunu Anladık. " 2012. *birlesikbasin*. Erişim tarihi:Eylül 2013

<http://www.birlesikbasin.com/vurduk,-sonra-turk-oldugunu-anladik-7649h.htm?interstitial=true>

Vurulan helikopterle ilgili Suriye'den ilk açıklama.2013. *radikal.com*. Erişim tarihi:Eylül 2013

http://www.radikal.com.tr/turkiye/vurulan_helikopterle_ilgili_suriyed_en_ilk_aciklama-1151158

WP: Suriye İçin Türkiye'ye Baskı Yapılmalı. 2006. *Hürriyet.com*.
Erişim tarihi: Eylül 2013

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/02/16/600465.as>

Yaylagil,L. 2008. *Kitle iletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot yayınları.

Yeşiltaş M. 2011. Ak Parti dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü
Kavramsal Bir Harita' , *bilgidergi.com*. Erişim tarihi:Ekim 2013

<http://www.bilgidergi.com/uploads/AKPvedispolitika.pdf>

Yılmaz, Sait. 2010 “Ortadoğu’ya Demokrasiyi Getirmek”,
Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Yıl 3, S.5

<http://www.bilgidergi.com/uploads/AK PARTİvedispolitika.pdf>

Yılmaz,N.2009.Değer Eksenli Realist Dış Politika ve Eksen Kayması.
aksiyondergisi. Erişim tarihi:Eylül 2013

<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=78&makaleid=2344>

Yeni Osmanlılar sözü iyi niyetli değil.2009. *Sabah.com*. Erişim
tarihi:Eylül 2013

http://www.sabah.com.tr/Siyaset/2009/12/04/yeni_osmanlilar_sozu_iyi_niyetli_degil ,

Yılmaz,I.2007. PKK'nın Yükselişi Ve Türkiye-ABD İlişkilerine
Etkisi. *politikadergisi.com*. Erişim tarihi: Eylül 2013

http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/pkknin_yukselisi_ve_turkiye-abd_iliskilerine_ etkisi_.pdf

Zentürk,A(2010). Demokrasinin Dış Politika Boyutu,
analitikbakis.com. Erişim tarihi:Ekim 2012

<http://www.analitikbakis.com/NewsDetail.aspx?id=16732>

EK:1**BASIN VE İLAN KURUMU HAZİRAN 2012 TİRAJ
VERİLERİ**

GAZETELER	HAZİRAN 2012 TİRAJLARI
ZAMAN	32.838.861
POSTA	16.319.708
Hürriyet	15.170.033
Sabah	12.146.343
Habertürk	8.461.530
Sözcü	8.679,994
Star	6.431.716
Türkiye	5.026.893
Milliyet	4.821.859
Takvim	5.091.300

(<http://www.bik.gov.tr/istanbul/haziran-2012-tiraj-raporu/>)

**EK 2: BASIN VE İLAN KURUMU VERİLERİNE GÖRE HAZİRAN
2012 DÖNEMİ TIRAJI EN YÜKSEK İLK 10 GAZETENİN BİRİNCİ
SAYFALARI**

CEZA ALACAGIM ZATEN BELLI BIZ SALDIRI NİYETİNDE DEĞİLİZ

Milliyet

22 YIL ÖNCEKİ SIR PAZARLIK

ERUHTA 4 SAHİT

TURKCELL RESTİ

60'INCI YILDA YÜZYILIN OLAYI

TURKCELL RESTİ

60'INCI YILDA YÜZYILIN OLAYI

ERUHTA 4 SAHİT

22 YIL ÖNCEKİ SIR PAZARLIK

CEZA ALACAGIM ZATEN BELLI BIZ SALDIRI NİYETİNDE DEĞİLİZ

REALYI EZBERLEDİK DÜŞÜK FİYATIN

Milliyet

SINIR İHLALINE JET YANIT

YENİ ROJ TV İÇİN 'KOYUN' VERGİSİ

2'nci sınıflara savaş şifreleri

GELECEK

SINIR İHLALINE JET YANIT

YENİ ROJ TV İÇİN 'KOYUN' VERGİSİ

2'nci sınıflara savaş şifreleri

GELECEK

İLK MAĞTA BOZGUN

Milliyet

BOŞ YATAK GENELGESİ

MİSİLLEME BEKLEMİYORUZ

BOŞ YATAK GENELGESİ

MİSİLLEME BEKLEMİYORUZ

BOŞ YATAK GENELGESİ

MİSİLLEME BEKLEMİYORUZ

SURİYE DÜŞÜRDÜ

Milliyet

YER YARILDI İÇİNE GİRDİ!

28 SUBATTA SIVİL DALGA

YER YARILDI İÇİNE GİRDİ!

28 SUBATTA SIVİL DALGA

YER YARILDI İÇİNE GİRDİ!

28 SUBATTA SIVİL DALGA

ULUSLARARASI SAHADA UYARIMADAN VURDULAR

Milliyet

10 MİLYAR \$ VERDİ Mİ VERDİYSE NEREDE

YİNE 05.30 ZULMU

10 MİLYAR \$ VERDİ Mİ VERDİYSE NEREDE

YİNE 05.30 ZULMU

10 MİLYAR \$ VERDİ Mİ VERDİYSE NEREDE

YİNE 05.30 ZULMU

Türk uçağı hava sahamıza girdi

Milliyet

VURDUK! VURDUK!

KALDIRIMDA ÖLÜM TUZAĞI

VURDUK! VURDUK!

KALDIRIMDA ÖLÜM TUZAĞI

VURDUK! VURDUK!

KALDIRIMDA ÖLÜM TUZAĞI

YÜKSELİŞİ

Milliyet

KUYRUKLU YALAN

OĞLUNU BEKLİYOR

KUYRUKLU YALAN

OĞLUNU BEKLİYOR

KUYRUKLU YALAN

OĞLUNU BEKLİYOR

SURİYE ARTIK GAYRİRESMİ DÜŞMAN

Milliyet

300 KİŞİYE HUMMER SORGUSU

SURİYE ARTIK GAYRİRESMİ DÜŞMAN

300 KİŞİYE HUMMER SORGUSU

SURİYE ARTIK GAYRİRESMİ DÜŞMAN

300 KİŞİYE HUMMER SORGUSU

deniz altından başlayacak

HAVA DURUMU
12.00 13.00 14.00 15.00

PARA DURUMU
1 TL = 1.80 TL

STAR

12.00 13.00 14.00 15.00

CETE DEVLETLERINE HADDINI BİLDİRİRİZ

Müşhil ilacıyla kurban vurgunu

İngiltere özaldı

28 Subat'ta 300 kilo paçalya bulundu

Barışa Sağlık'ın geleneği oldu

Adanık karpatlarına devlet ödeyecek

Yeni emirle askerler katılacak

Sınırı ihlal etti DÜŞÜRDÜK

HAVA DURUMU
12.00 13.00 14.00 15.00

PARA DURUMU
1 TL = 1.80 TL

STAR

12.00 13.00 14.00 15.00

BARIS ZİLİ ÇALDI

Donanmanın kabine saldı

Hayalim, bir gün tasavvuf üniversitesi kurmak

Lütfen sessiz olun HABER OLUYORUZ

İkiyot acı

ATAKATILAN ÖLÜM

Dünya İktisatçıları

DE-NINE PAKETİ

ARENA DA FACIA

HAVA DURUMU
12.00 13.00 14.00 15.00

PARA DURUMU
1 TL = 1.80 TL

STAR

12.00 13.00 14.00 15.00

VARIL BOMBASIYLA KATLIAM YAPIYORDU

TÜBİTAK mühendisine pusu

İttifakın zaferi

Yarınlar'ın Değişim

Başbakan'ın Kırk

Korunan Bilecekti

büyük doğu

BOĞAZ ÜCRETİSİZ

Fenerbahçe'ye sarıtlı müjde

HAVA DURUMU
12.00 13.00 14.00 15.00

PARA DURUMU
1 TL = 1.80 TL

STAR

12.00 13.00 14.00 15.00

SURİYE'DEN TEHLİKELİ ATEŞ

PKK silah bıraksın ELİMİZ GÜÇLENSİN

28 SUBAT profesörüne gözaltı

Yer yarıldı vatanın kaybedildi

Yeni emirle askerler katılacak

Sam özür telasında

HAVA DURUMU
12.00 13.00 14.00 15.00

PARA DURUMU
1 TL = 1.80 TL

STAR

12.00 13.00 14.00 15.00

500 öğretmen Kürte eğitim için hazırlanıyor

PKK'nin silah bırakması için çağrı

28 Subat'ta 300 kilo paçalya bulundu

Yeni emirle askerler katılacak

1,78 milyon liranın salınması bekleniyor

Lense havaına girerek kar ediliyor

HAVA DURUMU
12.00 13.00 14.00 15.00

PARA DURUMU
1 TL = 1.80 TL

STAR

12.00 13.00 14.00 15.00

Fevri davranmayız gerekeni yaparız

Ululararası hava sahalarında vurdular

28 Subat'tan haberi yokmuş

Çakır yan limade

Ulu yıldız asdı odu

HAVA DURUMU
12.00 13.00 14.00 15.00

PARA DURUMU
1 TL = 1.80 TL

STAR

12.00 13.00 14.00 15.00

Cezasız kalmayacak

EN KRİZİN GÜNÜ

Sorular bildiği yerden

28 Subat'ta 300 kilo paçalya bulundu

Julio'dan cesur çıktı

Haddini bil, alarm

HAVA DURUMU
12.00 13.00 14.00 15.00

PARA DURUMU
1 TL = 1.80 TL

STAR

12.00 13.00 14.00 15.00

Suriye artık askeri hedef

Günlük hayat devrimi

28 Subat'ta 300 kilo paçalya bulundu

ATEŞLE OYNUYOR
Kazakistan'ın güneyinde Lockheed'in 8 mi. kalibre dejenada radarla tespit edilmiş ve vurulmuş. Kaybolan Türk savaş uçakları Suriye'nin dışındaki açıklarda bulunmuş olabilir.

Hürriyet

Fenerbahçe'ye UEFA müjdesi
Taliye talimatı...
ALMANYA MESURU...
Eski YOK Başkanı'na gözaltı...
'Dünya' anlaşması...
LYS-3 Hazırlık Seti

Türk Klasikleri Seti
29 KUPONA İLK KUPON YARIN

DÜNYANIN GÖZÜ ANKARA'DA
Parti liderlerine Suriye daveti...
Hürriyet
KREDİLER ESTETİĞİ PATLATTI...
Yer açan kadimlar geliyor...
Fatih Terim tabirosunu yapıyor...
Kritik Sorular...
LYS-3 Hazırlık Seti

Türk Klasikleri Seti
29 KUPONA İLK KUPON YARIN

SAVAŞ YOK AMA CEZASIZ KALMAZ
Açıkça, Suriye'nin Türk uçakları ile savaşımını sürdürdüğü 15 mi. kalibre radarla tespit edilmiş ve vurulmuş olabilir.

Hürriyet

PAPAZ BÜYÜSÜYLE DOLANDIRDI
Test ve eğitim amaçlı uçuyordu...
Derik'te mayın 1 POLİS ŞEHİT...
LYS-3 Hazırlık Seti

Türk Klasikleri Seti
29 KUPONA İLK KUPON YARIN

AVUSTURYA'DA RUMELİ GÖLÜ
YÜZLÜK KAZASINDA İTFAİYE KURTARDI...
Hürriyet
KURTARMA UÇAGINA ATEŞ...
2013 en çok...
Yükseklik...
100 metre...
LYS-3 Hazırlık Seti

Türk Klasikleri Seti
29 KUPONA İLK KUPON YARIN

ÇETE DEVLETİNE HADDİNİ BİLDİRİRİZ
Hürriyet
HER ŞEYİ AÇIKLARIM...
Parlamento itirazına 10 ay hapis verildi...
ERUNTA 4 ŞEHİT...
LYS-3 Hazırlık Seti

Türk Klasikleri Seti
29 KUPONA İLK KUPON YARIN

BÜYÜK ARABİ YAKALANACAK KABUS GİBİ
Hürriyet
DOMDOMLU PUSU...
Türk Ordusu gereğini yaptı...
70'lik teyzeden zarar mı gelir...
19 SAATTE DÜZELDİ...
LYS-3 Hazırlık Seti

Türk Klasikleri Seti
29 KUPONA İLK KUPON YARIN

VURDUK
19 milyarlık şov başlıyor...
Hürriyet
A'dan Z'ye yeni sınav...
Son anda...
Mahkeme örgütü arayacak...
LYS-3 Hazırlık Seti

Türk Klasikleri Seti
29 KUPONA İLK KUPON YARIN

ÖZEL YETKİLİLER TERÖR MAHKEMESİ
Hürriyet
VURURUM...
Türkiye'nin...
Dankle Kadit...
LYS-3 Hazırlık Seti

Türk Klasikleri Seti
29 KUPONA İLK KUPON YARIN

ÖZEL YETKİLİLER TERÖR MAHKEMESİ
Hürriyet
VURURUM...
Türkiye'nin...
Dankle Kadit...
LYS-3 Hazırlık Seti

833 bin dolar

BOGALAR FINALDE

SABAH

'BÜYÜK DEVLETİN DÜŞMANI OLUR'

Eruh'ta dört şehit

Piyasalarda Fitch dopingi

Emekliye geçiş aday urum

ESE BORÇ TAKIMAK SUC DEĞİL

TEK HATA İLE GELEN ÖLÜM

'Kimse bizi test etmesin'

Kız kaçırma katliamı

Ayhan Hanım çok sevdim

SABAH

DONANMAYA SALDIRI 13 ÖLÜ

Bu kadarına pes!

ESAD AL SANA MISİLLEME

Tek ders için amir müfettiş

Kaynar suya müebbet

Karaday ezdi geçti!

REAL MADRID ASLAN'A FUTBOL DERSİ VERDİ

1-6

SABAH

YETKİYİ VERDİK TSK KULLANDI

'Varil bombası atıyordu'

Pakette 2 büyük sürpriz

Emekliye geçiş aday urum

SABAH

TEK HATA İLE GELEN ÖLÜM

'Kimse bizi test etmesin'

Kız kaçırma katliamı

30 CÜZ HATİM SETİ

FENER'E DEVLER LİGİ VİZESİ

SABAH

AKDENİZ'DE GERİLİM

Gözetli karan kapısına asıldı

'Bosuna geldik teslim olalım'

GÜLE OYNAYA

30 CÜZ HATİM SETİ

SABAH

İŞTE ANKARA'NIN YOL HARİTASI

Dişta vuruldu içeriye düştü

HATİM SETİ

SABAH

ESAD GİTMEYEN HESAP KAPANMAZ

Türkiye İstedik NATO toplanyor

HATİM SETİ

SABAH

SAM'A MISİLLEME NATO MASASINDA

İngiliz uçakları desteğe hazır

O bezi dikemediler

SABAH

YAKLAŞANI 'VUR' EMRİ

Türkiye ile dayanışma içindeyiz!

BM'siz müdahale hazırlığı

Puslu hava sirtları

İki pusu: 4 şehit
Komsuya kedinizi öldürme yetkisi

950 okulda ikili eğitim
Borçlar kanununda vahset maddesi

Sikede karar yanna
Alman takımıyla milli yenge kim?

HABER TURK

'Hadlerini bildiririz' İMDAT! POLİS!
Tartışma sürüyor: İyilik 12 kuram için polis müdahale hepisi istendi

'Özel' ismi geliyor
Almanya'ya NOTU DÜŞTÜ

ESAD'A 'KORSAN' TOKADI
Bir daha korsan gibi edemeyecek

HABER TURK

Göller Bölgesi tarih oluyor
NASA verileriyle hazırlanan rapor: 'Büyük ve Eğin' göller kuruyor, Kovada OÜB birkaç yıla yok olacak

36 milyon TL etek altına
49 yıl sonra, 4 öğrenci

ARENA'DA HEZİMET
Generalin oğlu ve sevgilisine pompalı infaz

HABER TURK

'Dünyayı ayağa kaldırırız'
400 bin TL'ye bağlandı

Pakete redaksiyon
'Bel ağı' toplandı

28 Şubat sivile uzandı
Deniz Seki sezonu açtı

FENER'E MUJDE
Patron kartıyla Dolçe Vitali

HABER TURK

SURİYE F-4 UÇAĞIMIZI DÜŞÜRDU
İKİ PILOTTAN HABER YOK SAK HAVA SAHAMIZA GİRDİ

Nefes kesen saatler
Akdeniz'de ortak arama

'İZİN ALMAYIZ'
İngiliz askerleri

'OĞLUNUZ KAYIP BULAMIYORUZ'
Astronot adayımız

HABER TURK

O kolonlar sustu
Şehide gazi ziyareti

TEBRİKLER KIZINIZ RAVİLE!
Doğum gününde 'kır evi'

HABER TURK

'Sineklerle uğraşmayız'
Liderlere kriz sunumu

Yok artık öyle SMS
Parmak izim olabilir çünkü çöp topluyorum

HABER TURK

Bir gemiden de atılmış olabilir
İSTE PİLOTU YANILTAN BURUN

Hâkim: Atarım seni dışarıya
GAZABIMIZ KAHREDİCİDİR

HABER TURK

Çağırmadığı gün katliam oldu
Yeni müfredat güne sığmadı

MEGASTARLA YAZA MEHRABA
5. Sınıfın tabel için vurdular

HABER TURK

ABD sert Küstahça
Liderlere kriz sunumu

EMİRLERİYLE SIRA İTTİBAKTA
REAL HÜSRAN
16
Takvim
DÜNYAYI AYAGA KALDIRIRIZ!
NOZMAK İNFAZ
VADİDE PUSU

LYS'YE KATILAN AB DİKKAT!
Uçagımızı SURIYE VURDU
Takvim
DAGA ÇIKMAK POS BİR HAYAL
AKADEMİK dalga

SOZLESMELİYE DANİSTAY MUJDESİ
Metris'ten AKIM ÇEK
Korkak tavuk gibi kaçtılar
Takvim
RUS FÜZESİYLE VURULDU

EN KALİTELİ BULMACA
KOGUS SULTANI
Takvim
İLK DENEME FANTOM'A YAPILDI!
ANKARA

R. KIPSİZ İCDAA GAZETESİ
Mansur'la dikkat
Takvim
BİR PILOT İÇİN SAVAŞ OLMAZ
Cabasma niyati

HASTANEDE E-RECETE DEVRİ
MONTLU MESAJ
Takvim
ÇİFTE BİLET VURGUNU!
Medenî Hürriyet

İDO'DAN İNDİRİM TUZAĞI
Merkel'i MESUT etti
Takvim
UYARMAYIZ VURURUZ!
ALEMİN

R. KIPSİZ İCDAA GAZETESİ
KORSAN FİLO VURDU
Takvim
YIKIM ZAMANI
BÜYÜK SESSİZLİK

Türkiye 28 Şubat 2018

Haberimiz gündemi sarstı AK PARTİYE SIZAN KADIN AJANLAR DEŞİFRE OLDU

Türkiye'den 2'nci bomba ERDOĞAN'A SUİKAST'TİMİ

Rüşveti FIRST LADY vermiş

Yazyooooor! Yazıyor

Kozmik oda savcı da hedefteydi

28 Şubat'ta sivil dalga

Çöken kaldırım bir yayayı yuttu

En tehlikeli gerginlik

Suriye sivilizasyonunu

Bir uçak daha vurdu

PKK ile çözüm olmaz Fenerbahçe de Devler Ligi'nde

Türkiye 28 Şubat 2018

SURİYE JETİMİZİ DÜŞÜRDÜ Sam ateşle OYNUYOR

Göl, yeni üniversite modelini açıkladı

28 Şubat'ta sivil dalga

Edoğan: Gereken cevap verilecektir

Rumlar pes etti

Bizim arada kimimiz yitmiş

oisa evlatlarına sahip çıkmamış!

Türkiye 28 Şubat 2018

SURİYE'Nİ ENTELEKTÜEL YÜKÜNÜ DÜŞÜRDÜ Ankara'da kritik gün

2 gün içinde 40 devlet, Ziya Paşa Topkapı Sarayı'na, bugün de 40 devlet katilini gönderdik

SETT AKÇILARIN GÜL: Usta ölür ölmez netice belli olacak

En tehlikeli gerginlik

Suriye sivilizasyonunu

Bir uçak daha vurdu

BARSAKAN MİLLİYETÇİ BİLİYİYOR Suriye'nin yaptığı sineye çekilemez

Türkiye 28 Şubat 2018

9 hedef vuruldu Davutoğlu: SURİYE YALAN SOYLUYOR KANDİL'E BOMBAYAGDI BİLE BİLE VURDULAR!

54 kişiyi şehit eden terörist yakalandı

NATO devreye giriyor

Barış eli uzattı

Aras Türkiye güvenliğinde haber de sızdırdılar

Barış eli uzattı

Barış eli uzattı

43 ÜÇÜNCÜ YILINDA TÜRKİYE BAŞTAN SONA YENİLENDİ YENİ BİR GAZETE

Türkiye 28 Şubat 2018

İTTİFAK "KENDİSİNE YAPILAN SALDIRIYI" GÖRÜSECEK NATO'NUN SINAVI

GÜRÜZ tutuklandı

"Benim ağulım olmadı! Panku şehitler olmaz..."

Yardımlarımıza bile ateş açılar

BASBAKAN

Suriye bu olayla moral depolamak istiyor

40 YILINDA BİR GAZETE Artık çok farklıyız

Türkiye 28 Şubat 2018

Vuracağız

14 yıl önce Baba Esad'ı NASIL DİZE GETİRDİK?

NATO

Dijital Devrim QR dönemini başlatıyoruz

Aras Türkiye güvenliğinde haber de sızdırdılar

Barış eli uzattı

Barış eli uzattı

İSPANYA OLDU İSPANYA

Türkiye 28 Şubat 2018

BASBAKAN ERDOĞAN'DAN SURİYE YERİNE RESMİ HADDİNİ BİLDİRİRİZ

Halkın üzerine baskıların altına giriyor

Halkın üzerine baskıların altına giriyor

Halkın üzerine baskıların altına giriyor

Halkın üzerine baskıların altına giriyor

Türkiye 28 Şubat 2018

AK PARTİDE 2 KADIN AJAN İRAN'IN BÜCEKLERİ BAŞBAKANLIKTAKI!

AK PARTİDE 2 KADIN AJAN İRAN'IN BÜCEKLERİ BAŞBAKANLIKTAKI!

AK PARTİDE 2 KADIN AJAN İRAN'IN BÜCEKLERİ BAŞBAKANLIKTAKI!

AK PARTİDE 2 KADIN AJAN İRAN'IN BÜCEKLERİ BAŞBAKANLIKTAKI!

2017 EN YAKIN SİYASİ VE ÇEVRELERİ

Mor'nun ilk gündemleri... Coza Karanay... Gül'nün 28 Şubat'taki kararları... ZAMAN

Türkiye diplomasi atığı başlattı NATO olağanüstü toplantıyor

28 Şubat'ta ilk sivil tutuklama; eski YÖK başkanı cezaevinde...

2. Akademin görevi Türkiye'de demokrasiyi yaygınlaştırmaktır...

ATIN YANDI!...

Almanya'da Türk konsolosluğu... Sağlık Bakanlığı... Cumhurbaşkanı Erdoğan...

Tüm seçenekler masada

28 Şubat'ta ilk sivil tutuklama; eski YÖK başkanı cezaevinde...

KOK operasyonu... Erdoğan'ın 28 Şubat'taki kararları...

Yeni Eski Türkçe... Türkiye'nin en büyük... Ses kayıtlarındaki TAKVİM İSLİYOR

Ses kayıtlarındaki TAKVİM İSLİYOR

Türkiye'nin en büyük... Ses kayıtlarındaki TAKVİM İSLİYOR...

Tarihi önemli bir not...

Savaşçıların Suriye'ye... Savaşçıların Suriye'ye... Savaşçıların Suriye'ye...

Savaşçıların Suriye'ye tuzaklarına düşmeden Suriye'ye cevap verilecek

28 Şubat'ta ilk sivil tutuklama; eski YÖK başkanı cezaevinde...

Türkiye'nin İttifakı... Türkiye'nin İttifakı...

2017 EN YAKIN SİYASİ VE ÇEVRELERİ... ZAMAN

Suriye, Türk savaş uçağını düşürdü

28 Şubat'ta ilk sivil tutuklama; eski YÖK başkanı cezaevinde...

Türkiye'nin İttifakı... Türkiye'nin İttifakı...

Yeni Eski Türkçe... Türkiye'nin en büyük... Türk jetleri, Suriye helikopterini vurdu

Türk jetleri, Suriye helikopterini vurdu

Türkiye'nin en büyük... Türk jetleri, Suriye helikopterini vurdu...

2017 EN YAKIN SİYASİ VE ÇEVRELERİ... ZAMAN

Esrar tarlalarında mayın tuzakları

28 Şubat'ta ilk sivil tutuklama; eski YÖK başkanı cezaevinde...

Suriye helikopterini ihlalde... Suriye helikopterini ihlalde...

2017 EN YAKIN SİYASİ VE ÇEVRELERİ... ZAMAN

Uçak uyarılmadan düşürüldü Akdenizde kaptan şüphesi büyüyor

28 Şubat'ta ilk sivil tutuklama; eski YÖK başkanı cezaevinde...

Darbe zihniyetinden... Darbe zihniyetinden...

2017 EN YAKIN SİYASİ VE ÇEVRELERİ... ZAMAN

Ses kayıtlarındaki TAKVİM İSLİYOR

Türkiye'nin en büyük... Ses kayıtlarındaki TAKVİM İSLİYOR...